

А. ДУБЛЯНСЬКИЙ

УКРАЇНСЬКІ СВЯТИ

THEOLOGISCH - WISSENSCHAFTLICHES INSTITUT
der Ukrainischen Autokephalen Orthodoxen Kirche

Oberpriester
Anatol Dublanskyj

UKRAINISCHE HEILIGE

MÜNCHEN
1 9 6 2

БОГОСЛОВСЬКО - НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВІ

Прот. Анатолій Дублянський

УКРАЇНСЬКІ СВЯТИ

МЮНХЕН
1962

До друку благословляю.
Митрополит НІКАНОР
Голова Богословсько-Наукового
Інституту УАПЦ.
Карлсруе, 8 червня 1961 р.

*Пам'яті моїх побожних батьків —
Захарія і Неоніли Дублянських
присвячую*

Herausgegeben mit Unterstützung des Bayerischen Staatsministeriums für Arbeit und soziale Fürsorge in München.

Druck: Buchdruckerei und Verlag «Biblos» München 13 Heß-Str. 50-52

В С Т У П

Слава Христової Церкви — її святі. Число святих дуже велике. Кожного дня згадується пам'ять багатьох святих, а всіх їх разом з тими, що нема їхнього окремого дня пам'яті, згадується в першу неділю по Святій Тройці, що но-сить назву неділі Всіх Святих.

Хто ж були святі люди? Святі — це ті, що під час сво-го життя на землі, виявили великі християнські чесноти й осягнули верхів духовної досконалості, до якої закликає Христос усіх людей: «Будьте ви досконалі, як доскональний Отець ваш Небесний» (Матф. 5,48). Святі — це му-ченики за віру Христову, великі угодники й подвижни-ки, всі, що наслідували Христа й в усьому чинили Йо-го святу волю, що своїм життям і ділами прославляли Го-спода й стали взірцем для наслідування всім християнам. Святі — це борці за Правду Христову. Це ті, що нічого не мали своєго на землі, а були тут справжніми подорож-німи, які змагали лише до однієї цілі — осягнення bla-женства на небі. Це ті, які служили Богові усім своїм жит-тям, виконуючи Його святі Заповіти — любови Бога й близького своєго, жили й діяли на славу Божу й тво-рили добро для інших людей. Святі — це ті, що прова-дили рівноапостольну працю, ширили віру Христову й проповідували Царство Боже, маючи це Царство Боже в своїх душах, у самих собі.

Велике число святих Церкви Христової складається з людей, що жили в різних часах, належали до різних пле-мен і народів, походили з різних верств населення. У цьо-му великому числі святих Церкви Христової, немало ук-раїнських святих. На жаль, для чужинців вони фігурують під назвою російських святих, а серед українців мало хто знає про своїх святих. Тимчасом знати хто були україн-ські святі, яке було їхнє життя й чим вони догодили Богові — це обов'язок кожного українця, обов'язок релігій-ний і національний. Святі української землі — це живий приклад для нас, як треба служити Богові й близкім своїм.

Крім того пізнання життя своїх українських святих дасть нам свідомість, що наш народ має багато святих і тим самим стоїть нарівні з іншими християнськими народами, а часто й перевищує багатьох з них.

Число українських святих дійсно велике. Серед них знайдемо й мучеників, що життя своє віддали за віру Христову, і рівноапостольних, що ширили цю віру, і Святителів — Єпископів, що відзначилися взірцевим християнським життям, або прославились, як славні місіонарі, що серед поган розпалювали світло віри у Христа, і священно-мучеників (Єпископів і священиків), що прийняли мученицький вінець за ширення віри Христової, і ісповідників, що за віру терпіли муки й страждання, й велике число преподобних, що своїми чернечими подвигами додали Богові. Серед них було багато затворників, що перебували у затворі, тобто замикалися в печері й засипували вхід до неї, лишаючи лише отвір для одержування необхідної їжі або замикалися в невеликій келії в монастирях, щоб на самоті віддаватися молитві й роздумуванням про Бога. Було в нас багато і посників, що в пості й молитві проводили час. Інші преподобні брали на себе подвиг мовчання, ще інші — тяжкої праці, а ще інші служили близкім своїм у світі, наставляючи їх на добру дорогу. Маємо й преподобномучеників, ченців, що прийняли мучеництво від рук поган або й своїх недобрих людей. Серед українських святих є ряд князів страстотерпців, що невинно терпіли страждання і переносили їх з терпеливістю й надією на Бога. Маємо ряд благовірних князів, що своїм благочестивим життям здобули вічну славу у Бога. Маємо ще й ряд інших святих та блаженних, що живучи в світі, своїм життям і ділами засвідчили про свою святість. Багато з тих українських святих творили чудеса й мали різні особливі дари від Бога, серед них дар прозорливості, тобто передбачувати наперед, що має статися. Всі ці українські святі — слава і честь Української Православної Церкви й українського народу.

Ця невелика праця має послужити побожному українському читачеві пізнати хоч у коротких словах загально хто були українські святі, а опісля довідатися про життя кожного з них окремо. Правда, про деяких святих не збереглося відомостей. Часто буває так, що знаємо їхнє ім'я і більш нічого. Проте про життя більшої кількості укра-

їнських святих маємо досить відомостей і про них подаємо дещо ширше. Однак ці відомості подані в скороченні, бо видання повного життя українських святих в теперішніх умовинах було нам не можливим.

Праця про українських святих була писана в специфічних умовинах на чужині, коли часто бракувало не тільки потрібних джерел, але й необхідної літератури. Тому вона не може претендувати на те, щоб охопити всіх українських святих та не мати часом якихось неточностей. До того під час писання її автор стояв перед певними проблемами, що їх часом було не легко вирішити.

Однією з таких проблем було — кого зараховувати до українських святих. Автор взяв за засаду, що найперше українськими святыми є ті святі, канонізовані Церквою, що були українцями й жили та діяли в Україні, почавши від світанку історичного буття українського народу і впродовж дальшої його історії. Українськими святыми також є ті, що народилися в Україні, але опісля з місіонерськими цілями чи з якихось інших причин опинилися поза межами України і там прославилися як святі. До українських святих необхідно зарахувати всіх Печерських святих, що відбували свій подвиг у Києво-Печерському монастирі. Серед них є вправді невелике число таких, що прибули до цього монастиря з інших земель, але їхня діяльність проходила в Україні, тому зараховуємо і їх до українських святих. До українських святих зараховуємо також неукраїнців, що були в Україні Спископами за княжих часів, і прославилися як святі. Деякі знову спочили в часі перебування в Україні й їх опісля було канонізовано та їхні моці залишилися в Україні. Їх також не можна не зарахувати до українських святих, бо український народ визнав їх за своїх святих і шанував нарівні з іншими святыми.

Певну трудність становило усталення принадлежності до українських святих деяких святих князів, що панували не на українських землях. Таких випадків маємо багато. Напр., навіть свв. кнн. Борис і Гліб не панували в Україні. Проте вони без усяких застережень належать до українських святих. Вони панували в своїх князівствах з дорученням своєго батька, що був київським князем, та мали постійний зв'язок з Києвом, як столицею Київської держави. Отже, коли розходитьться про часи панування св. кн.

Володимира і кн. Ярослава Мудрого та усе XI століття, ясно, що ті князі, які жили в цьому часі й опісля були канонізовані, належать до українських святих. Всі вони мали тісний зв'язок з Україною. Щодо дальших часів, кожний окремий випадок належить розглядати індивідуально. З закріпленим поділу Київської держави на окремі удільні князівства наступило відчуження удільних князів на неукраїнських землях від України, особливо, коли їхній удел закріплявся за їхнім родом. Були, однаке, й такі святі князі, що походили з українських князів і життя їх було довший час пов'язане з Україною, так що й на неукраїнських землях вони тримали зв'язок з Києвом і з Україною. Цих зараховуємо до українських святих. Тих князів, що того зв'язку не мали або навіть виступали проти України й Києва, ніяк не можемо зараховувати до українських святих, хоч дехто з них і міг походити з роду українських князів, але походження в цьому випадку не може грати жадної ролі.

Певну проблему становлять святі, що носили титул Київських Митрополитів, але не жили в Києві. Тут взято за засаду до українських святих зарахувати ще Святителя Петра († 1326), який був українцем, хоч вже більшість часу після висвячення на Митрополита провів ніч півночі. Дальших його наступників, що дехто з них був канонізований, вже не зараховуємо до українських святих, за винятком одного Митрополита Кипріяна, який перед тим, як перейхати до Москви, жив в Україні й спочатку був Митрополитом для українських і білоруських земель. Таким чином не зараховуємо вже до українських святих і Митрополита Олексія († 1378), що хоч був сином чернігівського боярина Бякента, який, однаке, переїхав до Москви і там вже народився його син, пізніший Митрополит Олексій, який був, як стверджує історія, московським патріотом.

Окрему групу святих становлять ті, що жили в першому тисячолітті по Різдві Христовому, які вправді не мали безпосереднього зв'язку з українським народом, бо жили в доісторичну добу його минувшини, але чимсь пов'язані з українською землею. Хоч не можемо зараховувати їх до українських святих, але не можемо й не згадати їх. Про них і про їхнє життя подаємо в наступному розділі, як про попередників українських святих.

Свідомість того, що Україна має своїх власних святих, вже існувала серед наших предків у давніх часах. В 1643 році в Києво-Печерському монастирі був видрукований спеціальний Молебень з Каноном до українських святих під заголовком: «Правило Молебное ко Преподобним Отцем нашим Печерским, и всѣм Святым, в Малой Россіи прославившим, пѣваемое, когда и где кто изволить». Цей Молебень з Каноном до українських святих написав грек ієромонах Мелетій Сиріг, що жив у Києво-Печерському монастирі за часів Митрополита Петра Mogили, з благословення якого було перекладено його на церковно-слов'янську мову й видано друком. Опісля цей Молебень перевидавався ще кілька разів.

Українські святі — це наші небесні покровителі й молитовники за наш український народ і нашу многотраждальну Батьківщину. До їхнього заступства звертаймося й ми під час наших молитов і благаймо їх словами: Всі святі землі української моліть Бога за нас!

*

Вважаю своїм обов'язком принести сердечну подяку Високопреосвященнішому Митрополитові Ніканору за ласкаві поради в чсі писання цієї праці.

Ця праця виходить у світ завдяки фінансовій допомозі Баварського Міністерства Праці й Соціальної Опіки в Мюнхені, за що складаю Міністерству ширу подяку.

Видаючи цю працю, не можу не згадати недавньо спочилого св. пам. Георга Траяна Галліна, керівника Комісії Світової Ради Церков для допомоги православним священикам-біженцям та директора Православного Церковного Фонду в Німецькій Федеральній Республіці, завдяки старанням якого одержано згадану вище фінансову допомогу. Нехай Милосердний Господь упокоїть Його душу в Своїх оселях.

*

Під час користування книжкою просимо взяти під увагу пояснення скорочень, що їх застосувалося в цій праці. Ось головніші з них: св. — святий, свята; свв. — святі; Свят. — Святитель; преп. — преподобний, преподобна; препл. — преподобні; муч. — мученик; мучч. — мученики; препмуч. — преподобномученик; свяцмуч. — священномученик; новомуч. — новомученик; Печ. — Печерський; кн. — князь, княгиня; кнн. — князі.

СВЯТИ

ПЕРШОГО ТИСЯЧОЛІТТЯ ПО РІЗДВІ ХРИСТОВОМУ, ЯКИХ ЖИТТЯ АБО ДІЯЛЬНІСТЬ БУЛИ ЧАСТИННО ПОВ'ЯЗАНІ З УКРАЇНОЮ

Вже почавши з I століття по Різдві Христовому християнство почало ширитися в південній частині теперішньої України, над берегами Чорного моря і в Криму. Початок християнства тут положив св. Апостол Андрій Первозваний з своїми учнями.

Св. Ап. Андрій Первозваний походив з Вифсаїди в Палестині й був братом св. Ап. Петра. Христос покликав його йти за Собою одним з перших, тому й одержав він назву Первозваного. Після Зшестя Святого Духа на Апостолів вони розійшлися по різних країнах для проповіді Святого Євангелія. Св. Ап. Андрію припала Мала Азія та Тракія, Македонія й Ахайя (Греція) в Європі. Як повідомляє ряд грецьких вірогідних джерел, він ходив також з гроповіддю віри Христової до мешканців північних берегів Чорного моря та Скифії. Згідно з оповіданням нашого літопису, одного разу св. Ап. Андрій Первозваний разом зі своїми учнями вирушив Дніпром проти течії й дійшов до місця, де тепер стоїть місто Київ. Тут він вийшов на одну з київських гор (за переданням, де тепер стоїть церква св. Андрія Первозваного), поставив на цій горі хрест й, поблагословивши київські гори, сказав, що тут постане велике місто з багатьма церквами й процвітатиме віра Христова. Св. Ап. Андрій Первозваний прийняв мученицьку смерть біля 70 року в м. Патрах в Ахайї, будучи розп'ятий на хресті, що мав форму букви «Х» (Пам'ять 30 листопада).

З території України походили три молоді слов'яни (дехто подає, що вони були скіфами) мученики Інна, Пінна, Римма, учні св. Ап. Андрія. Своєю проповіддю віри Христової вони привернули багатьох поган до Христа й охристили їх. Один з поганських володарів, що на території, яка підлягала йому, вони проповідували, запалав ненавистю до них і зажадав, щоб вони зrekлися віри в Христа й перестали

проповідувати християнство. Коли вони відмовилися виконати його жадання, цей поганський князь наказав вбити стовпі до леду на ріці і прив'язати до цих стовпів мучеників, які закінчили життя в страшних муках на холоді. Припускають, що це сталося на Новому Дунайці і час іхнього мучеництва відноситься на кінець I або початки II століття. (Пам'ять 20 січня і 20 червня).

В тому ж приблизно часі, десь біля 101-102 року закінчив мученицькою смертю своє життя на засланні в Криму Єпископ Римський свящемуч. Климент. (Пам'ять 25 листопада). Він був утоплений в Чорному морі на наказ імп. Траяна за продовжування проповіді християнства на місці свого заслання. Частина мощів його до 1240 року знаходилася в Десятинній церкві в Києві.

З кінця III і з IV століть походить сім святих Єпископів Херсонеських у Криму, які, за винятком лише одного, прийняли мучеництво й відомі як священномуученики Херсонеські. Із них Єпископи Василій і Єфрем прибули з Єрусалиму для проповіді Євангелія в Херсонесі Таврійському біля 300 року. Св. Єфрем був вбитий поганами в країнах наддунайських, а св. Василія вбили Херсонеські погани, які рік пізніше вбили ще трьох інших Єпископів Євгенія, Елпідія і Агафондора, які прибули разом до Херсонесу для проповіді віри Христової. За часів панування імператора Константина Великого (306-337) жив у Херсонесі й провадив проповідь християнства Святитель Євферій, який був Херсонеським Єпископом. Помер він в дорозі в часі свого повороту до Константинополя. Його наступником був Єпископ Капитон, який охристив херсонесців. В часі однієї його місійної подорожі його скочили наддніпровські мешканці й втопили в гирлі Дніпра. Пам'ять цих сімох священномуучеників Херсонеських святкується 7 березня.

3. Україною пов'язаний ряд готських святих. Готи (германське племя) приблизно біля 200 року опанували широкий простір по обох берегах Дніпра і створили там свою державу. Почавши з початків IV ст. почало ширитися серед готів християнство. Один з готських Єпископів, Феофіл, приймав вже участь в Першому Вселенському Соборі в Нікеї в 325 році. Незабаром у кінці IV ст. готська держава була знищена гунами, але частина готів жила ще довго в Криму. Цією готською епархією, яка знаходилася на південному березі Криму, в другій половині VIII ст. керував

Святитель Іван Готський. Був він з походження греком. Жив недалеко Ялти й був обраний готами на Єпископа, коли йому було 30 років. В 758 році був висвячений грузинським Патріархом у Міцхеті (тодішній столиці Грузії). Боровся з іконоборцями. Коли Крим захопили хозари, став на чолі готів і вигнав хозарів, але опісля попав у полон до них. З полону втік до міста Амастриди і там помер біля 785 р. або кілька років пізніше. (Пам'ять 19 травня і 26 червня).

Перед ним або одночасно Єпископом в Криму в Сурожі (тепер Судак) був св. Стефан Ісповідник, Святитель Сурожський, поставлений на Єпископа в 724 р. Боровся з монафелітством у своїй епархії й привернув православіє в ній. Опісля відзначився як безстрашний борець проти іконооборства, за що був в'язнений у Константинополі. Випущений з в'язниці, упокоївся біля 742 року. На думку Е. Голубинського був він Єпископом не в першій, а в другій половині VIII ст. і вмер біля 790-795 років. (Пам'ять 15 грудня).

Святих з першого тисячоліття, що були тим чи іншим пов'язані з Україною, було напевно багато більше, але ця тема, на жаль, ще не опрацьована як слід і чекає ще свого дослідника.

На світанку історичної доби в житті українського народу жили й діяли святі рівноапостольні Кирило (Константин) і Мефодій, яких життя припадає на XI століття. Оба вони також до певної міри пов'язані з Україною. В 860 році Константин і Мефодій через Крим відбули місіонерську подорож до хозарів, зустрічаючись в Херсонесі з русичами, правдоподібно з території пізнішого Тмутороканського князівства. Пізніше до місійного терену Святителя Мефодія, в часі його перебування на території Чеської держави (864-886), належала частина західно-українських земель, де проповідували віру Христову у зрозумілій тоді для наших предків слов'янській мові учні й послідовники цього Святителя. (Пам'ять свв. Кирила й Мефодія 11 травня і окремо св. Мефодія ще 6 квітня, а св. Кирила — 14 лютого).

ЧАС ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКИХ СВЯТИХ

З настанням історичної доби в житті українського народу, святі, які походили з нашого народу, а також ті, що жили й діяли в Україні, — це святі, не тільки пов'язані з українською землею, але вже українські святі, зв'язані безпосередньо з українським народом чи то через кровні зв'язки з ним чи то через життя й працю серед нашого народу.

Велике число українських святих з хронологічного погляду розпочинає блаженна княгиня Ольга (у хрещенні Олена), що прийняла християнство біля 955 року.

Україна має також своїх перших мучеників за віру Христову — варягів, а деято вважає, що вони могли бути українцями, святих Федора і його сина Івана, які прийняли мученицьку смерть від поган у Києві в 983 році.

До святих належить рівноапостольний князь Володимир Великий (у хрещенні Василій) — просвітитель України, за якого відбулося хрещення нашого народу. Св. кн. Володимир упокоївся в 1015 році. Того ж року були вбиті його два сини, побожні князі мученики Борис і Гліб, яких також було канонізовано.

Як подає проф. Е. Голубинський («Іст. канонизації святих», вид. I, ст. 351, 579 і 594), в старовинних українських святынях фігурував як святий вел. кн. Ярослав Мудрий (1019-1054), хоч тепер нема його в списках канонізованих святих. Натомість як святі фігурують його дружина Анна (упокоїлася 1051 р.) і син Володимир, кн. Новгородський (упокоївся 1052 р.). З інших князів, що жили в цьому столітті, канонізовано внука кн. Ярослава Мудрого св. Ярополка (Петра) кн. Володимирського на Волині, що його було вбито 1086 р.

З Київських Митрополитів, що жили в X-XII століттях, канонізовано Святителя Михаїла, що згідно з традицією мав бути першим Київським Митрополитом і упокоївся в 992 році, далі в деяких списках святих знаходимо Іларіона, першого Митрополита українця в Києві, що був об-

раний в 1051 році, а також Митрополита Івана (упокоївся 1088 р.) і Митрополита Константина (1157-1159).

Почавши з половини XI ст. найбільше святих Українській Православній Церкві дав Києво-Печерський монастир. З них найбільш відомі преп. Антоній († 1073 р.) і преп. Феодосій († 1074 р.) Печерські. Далі було канонізовано першого ігумена цього монастиря преп. Варлаама (упок. 1065 р.), преп. Никона, що також був ігуменом цього монастиря (упок. 1088 р.) і якого дехто вважає за Митрополита Іларіона, що нібито мав би після уступлення з митрополичого престолу прийняти схиму в Печерському монастирі.

З перших подвижників цього монастиря вийшло ряд Єпископів, що багато з них було проголошено святыми. Першим серед них був Свят. Леонтій, Єпископ Ростовський, киянин, що в часі своєї рівноапостольної праці над ширенням християнства на далекій півночі прийняв мученицьку смерть від поган біля 1073 року. Його наступником на цій катедрі був св. Ісайя, що також перед тим був ченцем Печерського монастиря. З ченців цього монастиря походили Святителі: Єфрем, Єпископ Переяславський (упок. 1098 р.), Стефан, Єпископ Володимирський на Волині (упок. 1094), що перед тим був ігуменом Печерського монастиря; рівноож ігуменом Печерського монастиря був св. Феоктист, Єпископ Чернігівський (упок. 1123 р.). Єпископ Володимирський св. Амфілохій наприкінці свого життя прибув до Печерського монастиря й там упокоївся в 1122 році. З ченців Печерського монастиря походили Святителі Новгородські Микита (1096-1108) і Ніфонт (упок. 1156 р.).

В XI-XII ст. жили в Печерському монастирі такі відомі преподобні Печерські, як пресвітер Даміян, Єремія Прозорливий, Матфій Прозорливий, Ісаакій Затворник, Лаврентій Затворник, Аліпій іконописець, Агапит лікар, Григорій Чудотворець, Мойсей Угрин, Іван Многострадальний, Прохір Чудотворець, Марк Пещерник, Феофіл Плачучий, препп. Федір і Василій, Пимен Многоболізний, Спиридон і Нікодим, проскурники Печерські, муч. Євстратій, Никон Сухий, свящмуч. Кукша, Пимен Посник, Афанасій Затворник, преп. Никола Святоша, кн. Чернігівський, Еразм, Арефа, пресвітер Тит, Нестор Літописець, Симон Єпископ Воломирський і Суздальський і Полікарп архимандрит Печерський. Життя 39 Печерських святих описано докладно в знаменитому «Печерському Патерику». Крім цих святих

жило в Печерському монастирі ще ряд інших, що про їхнє життя не збереглося докладніших даних. Часто на вітві буває так, що відоме тільки одне їхнє ім'я й більш нічого.

Про кількість прославлених святих, що були ченцями Києво-Печерського монастиря, говорить те, що в Близьких (Антонієвих) печерах його спочило 73 мощів святих, а в Дальніх (Феодосієвих) — 45. Більша частина цих Печерських святих жила в XI-XIV століттях. До цієї цифри треба ще додати певну кількість святих угодників, що спочатку перебували в цьому монастирі, а після були висвячені на Єпископів і їхні мощі знаходяться деінде, а також деяких Печерських святих, що їхні мощі не збереглися.

З канонізованих Єпископів, що жили в XII ст., необхідно згадати Свят. Кирила, Єпископа Турівського на Поліссі, знаменитого проповідника і церковного письменника (упок. 1182 р.) і його наступника Лаврентія, що був перед тим ченцем Печ. монастиря (упок. 1194 р.). В XIII ст. жив Свят. Серапіон, що довший час був ігуменом Печерського монастиря, а під кінець життя був висвячений на Єпископа Волисьмірського (над Клязьмою). Упок. 1275 р.

З князів, що жили в XI-XII ст., крім згаданих вже, були канонізовані: преп. Анна Всеvolodovna (упок. 1113 р.), кн. Мстислав (Федір), син кн. Володимира Мономаха (упок. 1132 р.), муч. кн. Ігор (Юрій), в чернецтві Гавриїл, вбитий киянами в 1147 р., благовірний кн. Київський Ростислав (Михаїл), що вмер 1168 р. і благ. кн. Мстислав (Юрій), правнук кн. Володимира Мономаха (упок. 1180 р.).

В XIII ст. мученицькою смертю в татарській орді (в 1246 році) закінчили життя св. Михаїл, князь Чернігівський, і його вірний боярин Федір.

З Київських Митрополитів XIII-XIV ст. канонізовано блаж. Максима (упок. 1305 р.) і Свят. Петра, що походив з Ратна на Волині (упок. 1326 р.). В XIV або XV столітті був замучений в Аккермані св. Іван Новий, відомий під ім'ям Сучавського.

З святих, що жили в XV ст., вславився чернечими подвигами в Києво-Печерському монастирі преп. Федір кн. Острозький, в чернецтві Феодосій. В 1497 р. був убитий татарами під час подорожі з Вільна до Києва в с. Стриголові біля Мозиря Київський Митрополит Макарій. В XVI ст. жила св. Юліянія княжна Ольшанська, що вмерла на 17 році життя.

В XVII ст. жило ряд святих українців. Як першого з них треба згадати св. препмуч. Афанасія, ігумена Берестейського, ревного оборонця віри православної, замученого 5 вересня 1648 р. Бересті. Другим непохитним обороцем віри православної, що вславився також великими чернечими подвигами, був преп. Іов, ігумен і чудотворець Пochaївський, що походив з Покуття в Галичині й, проживши майже 100 років, упокоївся в 1651 р. Третім прославленим святым з того століття був св. препмуч. Макарій, що походив з Овруча і був ігуменом монастирів Овруцького й Канівського. Його замучили турки в Каневі в 1678 році. Крім цих трьох святих українців, в XVII ст. до українських святих дійшов ще Святитель Афанасій, що був якийсь час Константинопольським Патріярхом, і в часі своєї подорожі через Україну заслав і помер у Мгарському монастирі біля Лубеня у 1654 році. В кінці того ж століття в 1696 році упокоївся ще один Святитель — українець св. Феодосій Углицький, Архиєпископ Чернігівський.

Більшістю років свого життя належить до XVII ст. один з найвизначніших українських святих Святитель Дмитрій Туптало (1651-1709), Митрополит Ростовський, славний проповідник і церковний письменник, автор відомої у світі праці «Життя Святих» (Чет'ї Мінєї).

До українських святих відносять також св. Іавла Невільника, що його замучили турки в Константинополі в 1683 року.

В першій половині XVIII ст. жив Святитель Йоасаф Горленко (1705-1754), Єпископ Білгородський, що відзначився особливо благочестивим життям.

З місіонарів українців, що проповідували віру Христову в Сибірі, були канонізовані: Святитель Іван, Митрополит Тобольський (упок. 1715 р.), Святитель Інокентій (Кульчицький), Єпископ Іркутський (упок. 1731 р.) і Святитель Софоній, Єпископ Іркутський (упок. 1771 р.).

В 1730 році закінчили своє життя в полоні у турків святі Іван і св. муч. Пархомій Новий, які походили з України.

Це були б більш відомі українські святі, але далеко не всі. Відомості про них подали ми більш-менш у хронологічному порядку для крашої орієнтації читачів, коли жили українські святі. Опис життя українських святих, що згадані в цьому розділі, а також тих, що ми іх тут не згадали, подаємо в окремому розділі.

КАНОНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ СВЯТИХ

Канонізація — це офіційне визнання й проголошення Церквою даної особи святою й внесення її в список святих з призначенням певного дня святкування її пам'яті, найчастіше дня її упокоєння. За підставу канонізації бралося під увагу: 1) життя й діла святого, 2) чудеса, що він творив за життя або які діялися після його упокоення за молитвами до його заступництва й 3) в деяких випадках ствердження нетління мощів.

Щодо першої підстави, то вона найважливіша й основна. Боговгодне життя, добре діла, мучеництво за віру Христову, визнавання (ісповідування) її, не зважаючи на муки й всякі інші терпіння, ширення віри, особливі подвиги взяті на себе, рішали про святість людини, навіть тоді, коли вона часом і не творила чудес і тіло її після смерти підлягало тлінню. Коли ж до боговгодного життя, добрих діл, мучеництва, ісповідництва і т. д. дійшли ще чудеса й тіло зберігалося нетлінним — це були дальші особливі ознаки, що вона належить до святих. Часом ці дві другі підстави, чудеса й нетління мощів, ставали основними, що рішали про святість людини, коли про її життя не зберігалося жадних докладних даних. Проте само нетління мощів без чудес не рішало ще про святість.

В останніх часах, а навіть в останніх віках, витворився серед загалу вірних погляд, що нетління мощів є основною підставою для канонізації й що тіло кожного святого має бути нетлінним. Це неправильний погляд. Хоч дійсно канонізацію багатьох святих попереджувало відкриття їхніх нетлінних мощів, що часто приспішувало канонізацію, є ряд святих, що їхні тіла підлягли тлінню. Церква однаково вшановує тлінні і нетлінні останки святих, що прославились своїм життям і ділами.

Важливим фактором для проголошення святої людини є чудеса. Проте й тут є винятки. Є святі, що про їхні чудеса нічого не знаємо. Іхнє боговгодне життя, добре діла, мучеництво за віру Христову й інше дали підставу Церкві

канонізувати цих святих. Рівноапостольна праця в поширенні віри Христової, особливі заслуги перед Церквою, оборона її також, коли були поєднані з взірцевим християнським життям людини, ставали підставою до канонізації.

Часто перед офіційним проголошенням канонізації святого відбувалося народне вшанування його і воно відогравало в самій канонізації важливу роль. Є багато святих, що канонізація їх ще не наступила. Крім загально визнаних і канонізованих Церквою святих, є святі, що шануються тільки в якійсь місцевості або окрузі.

Найстаршими щодо канонізації українськими святыми були князі страстотерпці Борис і Гліб, вбиті в 1015 році й канонізовані вже на думку сучасних істориків в 1020 або в 1026 році. Наступним канонізованим українським святым був преп. Феодосій Печерський, канонізація якого відбулася 1108 року, а місцеве шанування як святого могло існувати вже з 1091 року, з моменту відкриття його нетлінних мощів. Четвертим канонізованим святым був Свят. Леонтій, Єпископ Ростовський, священномуученик († 1073 або 1077). В 1164 р. були відкриті його мощі, а канонізація наступила в 1190-1194 роках.

На думку Е. Голубинського (Іст. рус. церкви т. I, ч. 2) до монгольської навали було канонізовано лише чотирьох українських святих. Решта канонізацій наступила пізніше. Ось так, на його думку, канонізація св. кн. Єволодимира відбулася щойно після 1240 року (але не пізніше 1311 р.). Проте деято вважає, що св. кн. Володимир був канонізований ще перед 1240 роком. Канонізація блаженної княгині Ольги наступила одночасно з канонізацією св. кн. Володимира або дещо пізніше.

В скорому часі після своєї мученицької смерти в 1246 р. були канонізовані мучч. кн. Михаїл Чернігівський і його боярин Федір. Первісно могло бути місцеве вшанування їх як святих, а загальна канонізація дещо пізніше, в усякому разі на думку Е. Голубинського не пізніше XIV ст. В тому ж XIV ст. був канонізований скоро після своєї смерти Святитель Петро, Митрополит Київський. Канонізація преп. Антонія Печерського на думку того ж Е. Голубинського відбулася в кінці XIV або в XV ст. Проте шанування преп. Антонія як святого в Києві й взагалі в Україні могло існувати багато раніше. Вже в XIII ст. він міг бути місцево вшанованим святым.

Канонізація українських святих княжої доби, а також і

пізніших, переводили Київські Митрополити, за винятком тих святих, що були канонізовані не нашою Церквою.

Впродовж XIV-XVI століть відбулася канонізація цілого ряду українських святих. Збереглися відомості про канонізацію в 1439 році св. Володимира Ярославовича й матері його Анни, дружини Ярослава Мудрого. В 1549 р. були канонізовані благ. кн. Всеволод Мстиславович, свят. Ніфонт Новгородський, муч. Іван Сучавський. В тому ж XVI ст. був канонізований преп. Стефан Махрицький.

Від XIII до XVI ст. було напевно канонізовано багато більше українських святих, але про це не збереглося докладніших відомостей.

В 1621-22 роках був канонізований свящмуч. Макарій, Митрополит Київський.

В 1643 році славний Митрополит Київський Петро Могила канонізував всіх Печерських угодників, що іх мощі спочивали в Ближніх і Дальніх печерах Києво-Печерського монастиря й які досі не були ще канонізовані. Місцеве шанування їх відбувалося ще з княжих часів, бо ці преподобні жили в більшості ще перед татарською навалою або безпосередньо після неї. Тепер Українська Православна Церква офіційно ствердила їхню святість. Цікаво, що Московська Церква біля 120 років не визнавала цієї канонізації й внесла Печерських святих у свої святці щойно в 1762 році (Федотов: «Святые древней Руси», ст. 49).

В тому ж XVII столітті відбулася канонізація кількох українських святих, що жили в тому столітті. В 1659 році Київський Митрополит Діонісій Балабан канонізував преп. Іова († 1651 р.). В скорому часі після своєї мученицької смерті й відкриття мощів був у 1666 році за Митрополита Йосифа Нелюбовича-Тукальського канонізований препмуч. Афанасій, ігумен Берестейський. Також скоро після своєї мученицької смерті в 1678 році був канонізований препмуч. Макарій, ігумен Овруцький, а пізніше Канівський. В роках 1672-1676 було канонізовано Святителя Афанасія Лубенського.

Це були останні святі канонізовані Українською Православною Церквою. Дальші канонізації деяких українських святих перевела вже Російська Церква, яка з 1686 року підпорядкувала собі нашу Церкву. В 1757 році, завдяки старанням українця Митрополита Арсенія Мацієвича, був канонізований Святитель Димитрій Туптало, Митрополит Ростовський. В XIX ст. було канонізовано двох святих ук-

раїнців: в 1805 р. — Єпископ Інокентій Іркутський, а в 1896 р. — Феодосій Углицький, Архиєпископ Чернігівський, в двохсотліття його упокоєння.

В нашому столітті відбулося також кілька канонізацій українських святих. В 1910 році канонізовано Святителя Іоасафа Горленка, Єпископа Білгородського († 1754 р.), відкриття мощів якого й проголошення канонізації наступило в 1911 році. В 1916 році канонізовано Святителя Івана, Митрополита Тобольського († 1715 р.), а в 1918 році — Святителя Софронія, Єпископа Іркутського († 1771 р.). Оба останні, подібно як Свят. Інокентій, були просвітителями Сибіру. Всі вони були українцями. Канонізація їх сталася в наслідок загального народного шанування їх як святих людей, а тому канонізація їх Російською Церквою була лише офіційним підтвердженням їхньої святоності.

Грецька Церква канонізувала муч. Павла Невільника з XVII ст. і св. Іvana та муч. Пахомія Нового з XVIII ст.

В цій праці подаємо лише тих канонізованих святих, пам'ять яких згадує тепер Церква і імена яких фігурують в теперішніх календарях. Одинокий виняток становить лише Митр. Іларіон з XI ст., що життя його ми подаємо серед українських святих, хоч про канонізацію його нема даних і його ім'я властиве не згадуватися в теперішніх календарях, якщо не рахувати одного випадку, коли воно згадане під датою 28 серпня («Крат. житія святих на весь год», ст. 181-182) разом з кількома іменами преподобних Печерських, що згадуються в старовинних святцях, але тепер цих імен в календарях не зустрічаемо.

Не подаємо, натомість, серед українських святих кн. Ярослава Мудрого, що згідно з Е. Голубинським мав би згадуватися в старовинних українських святцях, як святий. Жадних даних, що він був канонізований, нема.

Треба, однаке, підкреслити, що списки й місяцеслови щодо імен святих і дня святкування їхньої пам'яті часом не є точними й мають між собою розходження. Встановити точність було дуже трудною справою, бо треба було б вдатися до джерел, яких, однаке, роздобути було неможливо. До того ж багато джерел, на які опираються дослідники, залишилися взагалі неопублікованими. Отже, при укладанні списків українських святих, що їх у цій праці нараховується понад 170, доводилося користатися тією літературою, яка була нам доступна.

**ОПИС ЖИТТЯ
УКРАЇНСЬКИХ СВЯТИХ**

Аврамій (Авраамій) Трудолюбивий, преп. Печерський. Відбував подвиг у Києво-Печерському монастирі біля XII-XIII ст. і відзначався великою працьовитістю. Близче про нього нічого не відомо. 21 серпня, 28 (22) вересня *)

Аврамій (Авраамій), преп., затворник Печерський. Був ченцем Печерського монастиря за одними даними в XIII ст., а за іншими в XIV ст. і мав упокоїтися 29 жовтня 1360 року. Близчих даних про нього не збереглося.

29 жовтня, 28 (22) вересня

Агапит, преп. Печерський, лікар. Родом киянин. Став ченцем Печерського монастиря за преп. Антонія, життя й подвиги якого наслідував. Особливо вславився як лікар, що своїми молитвами й зіллям уздоровлював недужих. Спочатку лікував ченців, а коли слава про нього як доброго лікаря поширилася поза Печерський монастир, до нього почали приходити різні хворі люди з Києва й околиць і він їх усіх лікував, не беручи за це жадної винагороди. Між іншим він вилікував від тяжкої хвороби кн. Володимира Мономаха, як той був ще Чернігівським князем. Проти преп. Агапита вороже виступив з заздрості один лікар вірменин, який в той час жив у Києві. Переконавшись, однаке, в чудесних зціленнях, що діялися за молитвами преп. Агапита, він сам наприкінці свого життя став ченцем. Упокоївся преп. Агапит біля 1095 року.

1 червня, 28 (22) вересня

*) Дні святкувань пам'яті святих подаємо за старим стилем. Перша дата переважно день упокоєння святого, друга — відкриття або перенесення мощів. Щодо Печерських святих, друга дата — це день святкування загальної пам'яті цих святих: 28 вересня — преподобних, що спочивають в Близких (Антонієвих) печерах, а 28 серпня — в Дальних (Феодосієвих) печерах. Тому що деякі календарі подають день загального святкування пам'яті преподобних, які спочивають у Близких печерах, 22 вересня, подаємо в дужках ще й цю дату. Див. про це ще примітку на 93 ст.

У деяких окремих випадках дні святкувань пам'яті святих, подані в календарях, не сходяться між собою. Тоді подаємо обидві дати, при чому другу в дужках.

Агафон Чудотворець, преп. Печерський, посник. Був ченцем Печерського монастиря на думку одних в XII ст., а на думку інших в XIII-XIV ст. Зціяв недужих через покладання на них своїх рук і мав від Бога дар пророкування. Передбачив день своєї смерті. 20 лютого, 28 серпня

Акиндин, преп. Печерський. Став архимандритом Печерського монастиря в 1219 році. До преп. Акиндина чорноризець (чернець) Полікарп в роках 1225-1226 написав у формі листа оповідання про життя ряду Печерських отців. Ці оповідання входять в склад другої частини Печерського Патерика, а лист був лише літературною формою, бо чернець Полікарп жив разом з преп. Акиндіном у Києво-Печерському монастирі. Преп. ігумен Акиндін упокоївся біля 1235 року.

28 серпня

Алексій, див. Олексій.

Аліпій, преп. Печерський, іконописець. Правдоподібно походив з Києва або його околиць. У вісімдесятіх роках XI ст. (приблизно біля 1083 року) батьки віддали його на nauку до грецьких іконописців, що прибули до Києва для розмальовування головної церкви Києво-Печерського монастиря. В 1087 році ігумен Никон постриг його в ченці. Преп. Аліпій був першим відомим українським іконописцем. Образи його відзначалися мистецькою вартістю. Малював він ікони безплатно. Коли ж хтось за намальовану ікону давав йому винагороду, він ділив її на три частини: одну — на закуп потрібного для малювання, другу — на бідних, а третю — на монастир. Будучи дуже працьовитим, намалював багато ікон. Деякі з них вславилися як чудотворні. Преподобний виявив себе також горливим у молитвах. За свою побожність був поставлений в іеромонахи. Творив чудеса, уздоровлюючи хворих. Упокоївся біля 1114 року.

17 серпня, 28 (22) вересня

Аммон Затворник, преп. Печерський. Жив у XIII ст. З благословлення Печерського ігумена відбув прощу на Афон і до Єрусалиму, а отісля, повернувшись, відбував подвиг у затворі. Був взірцем чернечого життя для інших.

4 жовтня, 28 серпня

Амфілохій, Святитель, Єпископ Володимирський (на Волині). Спочатку був ченцем Печерського монастиря. Поставлений на Єпископа в 1105 році на Володимирську кафедру, зміцнював християнську віру на Волині й боровся

з залишками поганства. На старість, прибувши в 1121 році до Києва, в наслідок міжусобиць на Волині затримався в Печерському монастирі й незабаром упокоївся там у 1122 році.

23 листопада, 28 серпня та 25 травня, 20 червня і 10 жовтня
(заг. пам. Волин. святих)

Анастасій іеродиякон, преп. Печерський. Відбував подвиг у Печерському монастирі в XII ст. Дехто припускає, що був братом преп. Тита, печерського пресвітера. Господь особливо вислуховував молитви преп. Анастасія, бо чого б він не попросив у Бога, одержував. В місяцесловах називається часом преподобномучеником. Про його мучеництво не збереглося відомостей.

22 січня, 28 (22) вересня

Анатолій, преп., затворник Печерський. Відбував подвиг у затворі й одержав від Господа дар чудотворення. Відомий під назвою: святий старець Анатолій Чудотворець. Упокоївся в XII ст., а за іншими даними в XIII ст.

31 жовтня, 28 (22) вересня

Анатолій, преп., затворник Печерський. Відбував подвиг у Печерському монастирі в затворі в XII-XIII ст. Близичих відомостей про нього не збереглося.

3 липня, 28 серпня

Анна, блаженна, преп., княгиня, дружина вел. князя Ярослава Мудрого, донька шведського короля Олафа (шведське її ім'я було Індігерда, а по прийняттю православія — Ірина). Глибоко побожна жінка. Перед своєю смертю в 1051 році прийняла чернецтво в Новгороді під ім'ям Анни. Була першою з княгинь, що стала черницею.

10 лютого, 4 жовтня

Анна, преп. княгиня. Народилася біля 1055 року. Донька вел. князя Київського Всеволода I (1078-1093) й грецької царівни Анни з роду Мономахів (†1067), сестра кн. Володимира Мономаха. Прийняла чернецтво в 1086 році в залежному її батьком монастирі св. Андрія в Києві, якого стала ігуменією. Тут преп. Анна зібрала багато черниць, з якими разом перебувала в пості, молитвах і глибокому смиренню. В цьому ж монастирі вона заклава першу в Україні дівочу школу, в якій навчалися дівчата грамоті, різному ремеслу й співу. В 1089 р. іздила до Константинополя. По великих трудах над освітою й вихованням українського жіноцтва, преп. Анна упокоїлася 3 листопада

1113 року й була похована в монастирі св. Андрія, що відомий також під назвою Яничиного монастиря, від зменшеного імені преп. Анни — Янка, яке тоді вживалося в Україні.

3 листопада

Антоній, преп. Печерський. Народився біля 983 р. в Любечі на Чернігівщині. До чернечого постригу мав називатися Антипом. Походив з міщансько-селянської родини, що, ставши християнською, відзначалася побожністю. Цю побожність перейняв від батьків їхній син Антипа, який в молодому віці, почувши про чернече життя, викопав собі печеру, в якій хотів відбувати подвиги. Незабаром вже в юніх роках подався він на Афон, де прийняв чернецтво під ім'ям Антонія. За короткий час своїми подвигами на Афоні здивував навіть тамошніх старих ченців. Пробувши на Афоні багато років, на пораду ігумена повернувся в Україну, «щоб і тут бути на користь і підтримку багатьох». Преп. Антоній прибув до Києва, але існуючі в місті невеликі приватні монастири його не задовольняли, бо на Афоні він звик до іншого чернечого життя. Шукаючи за відповідним місцем для своїх чернечих подвигів, він оселився за містом недалеко села Берестова в печері, в якій недавно перед тим відбував подвиг посту й молитви священик цього села — Іларіон, вибраний в 1051 році на Київського Митрополита. В печері преп. Антоній за Афонським прикладом проводив час у молитві, пості й праці. Слава про нього скоро розійшлася між людьми й незабаром біля преп. Антонія зібрався гурток ченців (серед них одним із перших прибув преп. Феодосій) і це стало початком існування знаменитого Києво-Печерського монастиря, засновання якого припадає на часи князювання вел. кн. Ярослава Мудрого й літопис відносить на 1051 рік, тобто на час оселення там преп. Антонія Печерського.

За сина кн. Ярослава Мудрого вел. кн. Ізяслава, що став київським князем у 1054 році, преп. Антоній був вже відомим в Україні. Коли число ченців збільшилося до 12 осіб, вони поширили печери й влаштували в них церковницю. Після того преп. Антоній, бажаючи відбувати подвиг на самоті, поставив над братією першого ігумена цього монастиря преп. Варлаама, а сам подався до окремої печери на сусідньому горбі, яку собі сам викопав. Ця нова печера разом з іншими, викопаними біля неї, одержала згодом назву Близніх або Антонієвих печер для відрізнення від

старих, що стали називатися Дальніми або Феодосіевими. Коли число ченців ще збільшилося, преп. Антоній благословив збудувати на горі над печерами церкву в честь Успіння Пресвятої Богородиці, щоб ченці, перебуваючи й надалі в печерах, могли в цій церкві сходитися для молитов і Богослужень. Незабаром після цього кн. Ізяслав уявив преп. Варлаама до заснованого ним монастиря св. Димитрія в самому місті, а преп. Антоній поставив ігуменом Печерського монастиря преп. Феодосія, за якого число ченців дуже збільшилося й був заложений на горі монастир з келіями, до якого ченці перейшли жити з печер. Тому що перші ченці цього монастиря жили в печерах, він одержав назву Печерського монастиря й цю назву зберіг за собою й надалі.

Під кінець свого життя, правдоподібно за те, що Печерський монастир визнав кн. Всеслава, як той на короткий час зайняв Київ у 1069 році, преп. Антонію довелося тимчасово, в наслідок гніву на нього кн. Ізяслава, залишити свою печеру в Києво-Печерському монастирі й податися до нової печери на Болдиній горі біля Чернігова. Але це тривало недовго, бо кн. Ізяслав, пізнавши свою вину, упросив преп. Антонія повернутися назад до Києва й далі замешкати в своїй печері, в якій він упокоївся 7 травня 1073 року, проживши 90 літ.

Преп. Антоній Печерський відомий, як основоположник чернецтва в Україні та основник Києво-Печерського монастиря і справжній пещерник, що відбував свій подвиг у печері. Він був суворим аскетом, горливим у молитвах та пості, добрим порадником для всіх, хто до нього звертався. Лікував хворих зіллям та творив чудеса. Його святі мощі зволі Божої були скриті, про що св. Димитрій Туптало писав: «Як преподобний в житті уникав людських очей, молячись Богові таємно, так і для мощів своїх також випросив дарування, щоб були сковані від людських очей». Прославлення преп. Антонія відбулося на думку істориків між другою чвертью XII ст. і першою чвертью XIII ст., а проф. Е. Голубинський відносить ще на пізніший час, кінець XIV ст., хоч не виключає, що спочатку він міг бути місцево шанованим святым.

Затворничество преп. Антонія в печері наслідувало після його смерти багато ченців. Проте більшість ченців жила гуртожитковим життям і несла служіння для грома-

ди, наслідуючи в цьому преп. Феодосія, постать якого навіть первісно заслонила собою постать преп. Антонія. Тим можна пояснити, що преп. Феодосій був багато раніш канонізований. З XIII ст. знову виростає слава преп. Антонія, який приніс благословення св. Гора Афонської для Печерського монастиря. Його ім'я з того часу стоїть вже перед ім'ям преп. Феодосія.

Життя преп. Антонія подано в Печерському Патерику на основі давнього «житія», яке не збереглося до наших днів.

10 липня, 28 (22) вересня

Арефа, преп. Печерський. Був родом з міста Полоцька. Жив у XII ст. Ставши ченцем Печерського монастиря, був спочатку скрупним і грошолюбним, тримаючи велике багатство в келії. Одного разу злодії вкрали в нього це багатство. Через це він тяжко захворів, але, видужавши, цілковито змінився й решту життя провів у важкій праці, пості, молитві й творенню добрих діл. Упокоївся перед 1190 роком, провівши останні дні в затворі.

24 жовтня, 28 (22) вересня

Арсеній Трудолюбивий, преп. Печерський. Жив у XIII-XIV ст. Багато працював. Поживу приймав один раз на добу, щойно по заході сонця.

8 травня, 28 серпня

Афанасій Затворник, преп. Печерський. Був ченцем Печерського монастиря й провадив життя святе та боговгодне. Одного разу в часі його тяжкої хвороби видалося ченциам, що він помер. Коли в наслідок якоїсь перешкоди прийшли його ховати щойно на третій день (в той час хвали мертвів одразу після смерті), застали його, що сидів і плакав. Після цього він пішов в печеру й, замкнувшись у ній, прожив ще 12 років. Упокоївся біля 1176 р.

2 грудня, 28 серпня

Афанасій, преп. Печерський. Відбував подвиг чернецтва в XIII ст. Близчих відомостей про нього не збереглося.

28 (22) вересня

Афанасій, препмуч., ігумен Берестейський. Походив з шляхетської родини Филиповичів. Народився наприкінці XVI ст. (між 1592-1597 роками) в Бересті або в його околиці. Після здобуття православної церковної освіти в місцевій братській школі, а опісля у Віленській школі, вчителював у шляхетських родинах, в тому 7 років у домі литовського канцлера Льва Сапіги. В 1627 році прийняв

чернечий постриг у Віленському Свято-Духівському монастирі. Далі проходив чернечий послух у Кутейнському монастирі під Оршею, Межигірському Спаському під Києвом і знову у Віленському Свято-Духівському, де в 1632 р. був висвячений на ієромонаха. Скоро після цього став намісником Дубойського монастиря біля Пинська, а коли цей монастир захопили сзути, переніс до недалекої Куп'янського монастирія, якого ігуменом був з 1636 до 1640 року. На прохання Берестейського братства в 1640 році став ігуменом Берестейського монастиря св. Симеона Стовпника. Тут ігумен Афанасій особливо виявив себе, як бо рець за віру православну, до якої під впливом ігумена почали повернутися ті, що відійшли до унії. Діяльність ігумена Афанасія викликала занепокоєння серед католиків та їхню протиакцію. Не зважаючи на все, преп. Афанасій в 1643 р. прибуває до Варшави і перед самим королем Владиславом IV на сеймі сміливо домагається привернення повних прав для Православної Церкви. Король відіслав його на духовний суд до Києва, але від присуду цього суду звільнив ігумена Митрополит Петро Могила. В 1644 р. в Krakovі ігумен Афанасій знову домагається від короля привернення свободи православію й скасовання унії. Одразу після повернення до Берестя, він був заарештований і відвезений до Варшави, де перебував один рік у в'язниці. Після звільнення з в'язниці, з листопада 1645 р. до січня 1647 р. перебував у Києві під опікою Митрополита. Після смерті Митрополита Петра Mogili, що сталася 1 січня 1647 р., Луцький єпископ Афанасій Пузина, що прибув на похорон до Києва, взяв ігумена Афанасія з Києва до Луцька і, на прохання Берестейського братства, послав знову до Берестя. Тут зустріли його братія й всі православні з великою радістю.

В 1648 році, коли розпочалося повстання українського народу проти Польщі під проводом Б. Хмельницького, поляки арештували ігумена Афанасія під закидом зносин з козаками. Коли він заперечував цьому, закинули йому, що виступав в обороні православія проти унії, чого він не заперечував. Після цього його закували в кайдани й ув'язнили. У в'язниці притримали від 1 червня до 5 вересня 1648 року. 4 вересня відбувся над ним суд і ранком наступного дня, після знуцань над ним, було замучено його лютою смертю й поховано в лісі. Тіло його проле-

жало в землі 8 місяців і збереглося нетлінним. Щойно 1 травня 1649 року православні віднайшли його й 8 травня поховали в монастирській церкві св. Симеона Стовпника в Бересті. Українська Православна Церква канонізувала препмуч. Афанасія Берестейського в 1666 році за Київського Митрополита Йосифа Нелюбовича-Тукальського, великого українського патріота. На початку XIX ст. було вдруге віднайдено його нетлінні мощі, які в 1816 році частинно згоріли разом з дерев'яною церквою св. Симеона Стовпника. Для решти збережених мощів у 1823 році була споруджена спеціальна рака.

По препмуч. Афанасію, ігуменові Берестейському, залишилася праця автобіографічного характеру: «Діяруш албо список дій правдивих, в справі помноження і об'яснення віри православної голошений», що його написав він у 1646 році.

5 вересня, 20 липня (відн. мощів)

Афанасій Лубенський, Святитель, Патріарх Царгородський. Родом з острова Крита, на прізвище Пателарій. Вславився чернечими подвигами в монастирях Салонік, Афону й Єрусалиму. Був коротко в роках 1632, 1634 і 1651 Патріархом Царгородським (Константинопольським). Після останнього залишення патріаршої катедри, перебував два роки на Афоні. В 1653 році подорожував на Москвщину. Повертаючись з Москви, в Брянських лісах був пограбований і потурбованний розбійниками. Прибув на Україну цілком хворим і в лютому 1654 року зупинився в Мгарському монастирі біля Лубеня на Полтавщині. В цьому монастирі він упокоївся 5 квітня 1654 року й був там похований. Через 8 років стверджено нетлінність його мощів і згодом (десь в роках 1672-1676) відбулося їх прославлення й канонізація святителя. Святителя Афанасія названо Лубенським з огляду на місце його упокоєння і перевування його мощів, а народ називав його Афанасієм Сидячим, бо поховано його за грецьким звичаєм у сидячому положенні.

2 травня

Ахила (діякі подають Акила), диякон, преп. Печерський. Чернець Києво-Печерського монастиря (ХІІІ-ХІV), суворий посник. Його їжою була одна проскурка на тиждень, яку споживав у неділю.

4 січня, 28 серпня

Борис (у св. хрещенні Роман), св. благовірний князь, страстотерпець. Один з особливо улюблених синів св. кн. Володимира від його дружини болгаринки-християнки. З дитинства жив у великій приязні з своїм молодшим братом Глібом. Був призначений своїм батьком, як його на-місник, до Ростовського князівства, де розповсюджував християнство. Відзначався великою побожністю й рядом інших християнських чеснот. Незадовго до своєї смерті св. князь Володимир післав кн. Бориса з військом проти печенігів, що нападали на Київську державу. Не зустрівши печенігів, кн. Борис повертається з дружиною до Києва. Коли він знаходився над річкою Альтою (притока Трубежі) біля Переяслава, дійшла до нього вістка про смерть його батька, що сталася 15 липня 1015 року. Після смерти св. кн. Володимира київським князем став його старший син Святополк (прозваний незабаром Окаянним), що постановив винищити своїх братів, щоб стати єдиновладним господарем всієї спадщини свого батька. Тому що кн. Святополка люди не любили, дружинники кн. Бориса почали намовляти свого князя, щоб він пішов на Київ і зайняв його, але кн. Борис відмовився підіймати свою руку на брата. Тоді дружина кн. Бориса розійшлася й він залишився тільки з своїм найближчим оточенням. Тимчасом Святополк надіслав вбивників з Вишгороду до табору кн. Бориса. Вночі на 24 липня 1015 р. вони з'явилися до нього. Зачекавши аж він прокинувся і почав молитися під час раннього Богослуження (за іншими даними вже після закінчення Ранньої), вони увірвалися до шатра, накинулися на кн. Бориса й прокололи його списами. Вірний слуга його угорець Юрій, що намагався боронити князя й заступити його своїм тілом, був вбитий на місці. Тяжко пораненого кн. Бориса, обгорнувши в шатрове полотно, вбивці повезли до Святополка. По дорозі недалеко Києва зауважили, що кн. Борис ще не вмер. Тоді два варяги добили його мечами. Тіло кн. Бориса було потаємно перевезене до міста Вишгороду і поховане в церкві св. Василія.

Св. кн. муч. Борис разом з своїм братом св. кн. муч. Глібом (див. окремо), що також того року був вбитий вбивниками, надісланими кн. Святополком, були першими прославленими українськими святыми. Їхня канонізація відбулася в двадцятих роках XI ст. (в роках 1020 або 1026), коли вел. кн. Ярослав Мудрий закріпився в Києві. Кано-

нізацію перевів Митрополит Іван (болгарин), після того як було стверджено нетлінність їхніх мощів та біля них відбулися чудеса. Як перші прославлені українські святі, вони були визнані патронами України-Русі і за княжих часів (особливо до нападу татарів на Україну в 1240 році) день їхньої пам'яти святкувався дуже урочисто. Як до нападу татарів, так і в пізніших часах було будовано багато церков і монастирів, що були присвячені свв. страстотерпцям князям Борисові й Глібові. Мощі їх спочивали спочатку в церкві св. Василія у Вишгороді. Коли їх було канонізовано, мощі перенесено до новозбудованої церкви їхнього імені. В 1072 р. перенесено до нової церкви, а в 1115 році до мурованої, що також носила їхні імена. В часі нападу татарів і зруйновання Вишгороду в 1239-40 роках, мощі їх загинули. За народнім переказом вони сховані на дні глибокої криниці під вівтарем Вишгородської церкви.

24 липня і 2 травня (перен. мощів)

Варлаам, преп., перший ігумен Печерський. Походив з визначної родини в Києві. Батько його був Іван (Ян) Вишатич, київський тисяцький (военачальник міста), а дід Вишата й прадід Остромир були воеводами. Маючи з молодих літ нахил до чернецтва, зрікся кар'єри, яка стелилася перед ним, залишив батьківський дім і прибув до преп. Антонія, який доручив преп. Никону постригти Варлаама в ченці. Сталося це десь біля 1055 року. Довідавшись про це, батько силою забрав своєго сина з печер, а вел. кн. Київський Ізяслав Ярославович висловив догану преп. Никонові за постриг преп. Варлаама. Проте своєю непохітністю йти обраним шляхом, преп. Варлаам переміг спротив своїх батьків, які були змушені погодитися з рішенням своєго сина, й він знову повернувся до печери преп. Антонія. Незабаром, коли ченців збільшилося до 12 осіб, на бажання преп. Антонія, який хотів відбувати подвиг на самоті, братія обрала своїм першим ігуменом преп. Варлаама, не зважаючи на його молодий вік. Коли братії збільшилося до 20 осіб, преп. Варлаам з благословення преп. Антонія у 1062 р. збудував над пічерями малу дерев'яну церкву в честь Успіння Пресвятої Богородиці. Цим було положено початок будівництву Києво-Печерського монастиря, найславнішого в усій Україні.

В той час кн. Ізяслав Ярославович (у св. хрищенні Дмитрій) збудував у самому місті Києві муровану церкву св. Димитрія й заложив біля неї монастир (згодом відомий під назвою Михайлівського Золотоверхого) та запрошив преп. Варлаама бути в ньому ігуменом (біля 1062 р.). Як у Печерському монастирі, так і в новому, преп. Варлаам відзначався чернечими подвигами й горливою працею над спасінням людських душ. До своїх подвигів він додав ще прощі до Єрусалиму й інших святих місць у Палестині та до Константинополя, де відвідав різні монастирі й закупив потрібне для свого монастиря св. Дмитрія. Повертаючись до Києва, пішов дещо окружною дорогою і, захворівши в дорозі, вмер у Зимненському Святогірському монастирі біля Володимира на Волині в 1065 році в досить ще молодому віці. Поховано його згідно з його волею в Печерському монастирі в Києві.

19 листопада, 28 (22) вересня

Василій Печерський, препмуч. Жив у приязні з іншим печерським ченцем преп. Федором, після того як вирятував його від туги за розданим багатством. Коли одного разу преп. Федір знайшов варязький скарб, щоб не спокушатися ним, за порадою преп. Василія знову закопав його, а опісля навіть забув де. Пройшло багато років і син, Київського князя кн. Мстислав Святополкович, довідавшись від когось про історію з цим скарбом і, бажаючи його здобути, спочатку ув'язнів преп. Федора, а коли той не міг пригадати де цей скарб був закопаний, велів ув'язнити ще й преп. Василія, що в останні роки перебував у печері мовчальником, і обох їх замучив у в'язниці 1098 року.

11 серпня, 28 (22) вересня

Веніамин, преп. Печерський. Спочатку був багатим купцем. Опісля роздав увесь свій маєток бідним, прийняв відомість та став ченцем Печерського монастиря (XIII-XIV ст.).

13 жовтня, 28 серпня

Володимир (у св. хрищенні Василій), св. благовірний, рівноапостольний князь. Внук блаженної княгині Ольги й син кн. Святослава і Малуші (слов'янки). Став київським князем у 980 році. Спочатку був поганином. Опісля в душі його стався перелім і він постановив стати християнином. Коли саме й де охристився кн. Володимир, докладно не відомо. Припускають, що це сталося в 987 році або найпізніше в 988 році. Як місце охрищення, одні подають Ки-

їв, інші — місто Корсунь у Криму, а ще інші — місто Василів на Київщині. Одне певне й незаперечне, що християнство прийняв з Візантії, отже прийняв християнство східне, православне. Після охрищення одружився з грецькою царівною Анною. В тій же вірі християнській православній охристив український народ. Спочатку відбулося хрещення Києва, що згідно з літописом сталося в 988 році (за переданням 1 серпня), хоч деято з сучасних істориків відносять цю подію на наступний рік, а деято навіть на 990 рік. Християнство в Україні сприймалося без спротиву, бо вже було відоме тут давніше й існувало ще до св. кн. Володимира. Натомість на неукраїнських землях великої Київської держави християнізація йшла поволі й поганство стало війти її опір.

Прийняття християнської православної віри Україною було величезної ваги подією для українського народу. Україна увійшла в склад християнських народів світу, поширилася в ній віра Христова й християнська культура. Почалось письменство. Св. кн. Володимир закладав церкви й школи біля них, дбаючи про християнське виховання молодого покоління. Християнство відбилося на всьому народному побуті: внесло пом'ягчення в ставленні до рабів, припинило многоженство, піднесло значення жінки в родині й суспільстві. Християнство також сприяло об'єднанню Київської держави й різних племен у ній.

Сам св. кн. Володимир після свого охрищення цілковито змінився. Став привітливим і дуже лагідним до всіх, будував лікарні й притулки для старців, відпускати на волю рабів, викуповлювати боржників і невільників, дбав про хворих і бідних, для яких влаштовував трапези на своєму дворі й дозволяв кожному приходити до нього. Навіть злочинців не хотів карати смертю, боячись за це гріха. Він був за словами Київського Митрополита Іларіона: «одягом для нагих, поживою для голодних, прохолодою для спрагнених, помічником для вдовиць, притулком для мандрівників, покровою для не маючих даху над головою, заступником скривджених і збагачувачем вбогих.»

Особа св. кн. Володимира користалася великою пошаною й популярністю серед народу, який оспівував його в своїх піснях. Йому присвятив своє знамените слово, яке збереглося до наших днів, славний загадуваний вище Київський Митрополит Іларіон з половини XI століття, що був першим

Митрополитом українцем у Києві. Помер св. кн. Володимир 15 липня 1015 року і був похований в збудованому ним у 996 році на той час головному храмі в Києві в церкві Богородиці (Успіння), відомій під назвою Десятинної. Кн. Володимир згадується святим у літописі під 1254 роком, а святкування його пам'яті як святого в 1263 році. Служба йому була написана в кінці XII або на початку XIII століття. Більшість істориків вважає, що прославлення його відбулося тоді, коли була написана йому служба, тобто в кінці XII або початку XIII століття. Відомий історик церкви Е. Голубинський канонізацію св. кн. Володимира відносить на дещо пізніший час, а саме тоді, коли він вперше згадується в літописах святим, тобто після 1240 року.

15 липня

Володимир, св. благовірний князь. Син вел. кн. Ярослава Мудрого, внук св. кн. Володимира. Народився біля 1020 року. З доручення свого батька перебував як його намісник у Новгороді. В 1043 р. ходив походом на Візантію також з доручення кн. Ярослава Мудрого. Був побожним і добрим. Вмер ще за життя свого батька в 1052 р.

4 жовтня

Всеволод (у св. хрещенні Гавриїл), св. благовірний князь. Внук кн. Володимира Мономаха й син св. кн. Мстислава Володимировича Київського. З доручення свого батька княжив у Новгороді, за який мусів вести боротьбу з суздальцями. Коротко був князем у Переяславі в Україні. Далі знову повернувся до Новгорода, звідки був вигнаний в 1136 р. Вмер 1138 р. в Пскові. Мощі його було відкрито в 1192 році.

11 лютого

Герасим, преп. В житті його, написаному в XVII ст. на підставі незбережених до нас джерел, оповідається про нього, що народився він у Києві й прийняв чернецтво в Глушенському (або правильніше в Гнилецькому) монастирі біля Києва. В 1147 р. залишив Київ і оселився на далекій півночі біля теперішньої Вологди, де над річкою Кайсарова мав заснувати монастир Святої Тройці. Тут пробув він 31 рік, проповідуючи віру Христову й християни поган. Упокоївся 4 березня 1178 р. На могилі його творилися чудеса. Канонізація наступила щойно після 1691 р.

4 березня

Герман, Святитель. Походження його невідоме. Прийняв чернецтво в Києво-Печерському монастирі. Потім заснував Спаський монастир в Києві, в якому був ігуменом біля 1072 року. Наприкінці життя був Новгородським Епископом. Упокоївся 1095 р.

10 лютого

Гліб (у св. хріщені Давид), св. благовірний князь, страстотерпець. Син св. кн. Володимира. Жив у великій приязні зі своїм старшим братом Борисом. Одержав від свого батька князівство Муромське, в якому княжив як його намісник. Після смерти св. кн. Володимира, кн. Святополк, що постановив вигубити своїх братів, щоб самому володіти спадщиною по батькові, надіслав вбивників до кн. Гліба, якого вони стрінули, як він плив Дніпром біля устя Медини недалеко Смоленська. За одними джерелами кн. Гліб під час смерти батька знаходився в Києві, звідки опісля втікає на північ, рятуючись від Святополка, а за іншими відомостями кн. Святополк закликав кн. Гліба до Києва, одночасно висилаючи йому назустріч вбивників. Коли вони стрінули кн. Гліба, він просив їх про співчуття з огляду на його молодий вік. Але надаремно. На вимогу одного з надісланих вбивників власний повар кн. Гліба ножем перерізав йому горло. Вбивство кн. Гліба сталося 5 вересня 1015 року. Тіло його було поховано над Дніпром, недалеко того місця, де доконано вбивства, й було віднайдено щойно в 1019 році після зайняття Києва кн. Ярославом Мудрим та привезене до Вишгороду й поховане разом з тілом кн. Бориса. Над їхніми мощами відбувалися чудесні зцілення. Прославлення св. кн. Гліба відбулося разом з прославленням св. кн. Бориса.

5 вересня, 24 липня, 2 травня (перен. мощів)

Григорій Чудотворець, преп. Печерський. Прийняв чернечий постриг від преп. Феодосія Печерського. Відзначався безкорисливістю, душевною чистотою, смиренням і іншими добрими прикметами. Дуже багато молився. За це одержав від Господа дар чудотворення й пророкування. Одного разу в 1094 році, коли йшов він по воду, над Дніпром стрінув вояків Ростислава Всеволодовича кн. Переяславського, які почали глузувати з ченця. На це преп. Григорій сказав їм, щоб вони краще покаялися в своїх гріхах, бо вневдовзі втопляться разом із своїм князем. Князь наказав тоді за це пророкування втопити преподобного в Дніпрі. Пророкування преп. Григорія справдилося

наступного року, коли кн. Ростислав Всеволодович разом з багатьма своїми воїнами втопився в річці Стругні біля Трипілля під час битви з половцями. 8 січня, 28 (22) вересня

Григорій, преп. Печерський, іконописець. Відбував подвиг у Києво-Печерському монастирі разом з преп. Аліпієм іконописцем, якому допомагав у праці й сам малював ікони, які розходилися по всій Україні. Упокоївся в 1105 році.

8 серпня, 28 (22) вересня

Григорій Чудотворець, преп. Печерський. Був ченцем Печерського монастиря в XIII-XIV ст. Догодив Богові повздерхливістю, постом і молитвами. Творив чудеса, уздоровляючи хворих травами.

28 серпня

Геронтій, преп., канонарх Печерський. Жив у XIV ст. Близче про нього нічого не відомо. 1 квітня, 28 серпня

Даміян (Деміян) Цілитель, преп. Печерський, пресвітер. Відбував подвиг у Печерському монастирі за ігуменства преп. Феодосія, якого наслідував в його добрих ділах і прикметах. Відзначався добрим життям, смиренням і послухом. Стримувався від сну, багато читаючи й молячись. Коли хтось із хворих приходив до преп. Феодосія, він просив преп. Даміяна читати молитву над хворим і той, молячись над хворим і маstryчи його оливою, уздоровлював хвогоного. Упокоївся в 1071 році.

5 жовтня, 28 (22) вересня

Даниїл (Данило), преп. Печерський, старець. Жив біля XIII ст. Близчих даних про нього не збереглося. 28 серпня

Діонісій Печерський, преп., на прозвище Щепа. Був іеромонахом і наглядачем над печерами в Печерському монастирі в XIV ст. Проходячи послух, осягнув високу ступінь святості. Одного разу, кадячи св. мощі в часі Великодніх свят і сказавши «Христос воскрес», почув від спочиліх — «Воістину воскрес». Це так вплинуло на нього, що решту життя після того пробув у затворі.

3 жовтня, 28 серпня

Діонісій Киянин, Святитель. Народився біля 1300 року в Києві або його околицях. До постригу називався Дави-

дом. В молодих роках став ченцем Києво-Печерського монастиря. Пізніш подався на північ для проповіді там християнства й жив у печері біля Нижнього Новгороду. В 1371 році був висвячений на Сузdalського Єпископа. Коли в 1384 р. повертається з Константинополя, куди його посылали для поставлення на Митрополита, був насильно затриманий в Києві литовським князем і наступного року там помер. Поховано його було в Печерському монастирі.

26 червня

Димитрій (Туптало), Святитель, Митрополит Ростовський. Народився в грудні 1651 року в містечку Макарові на Київщині. Батьками його були — сотник Сава Туптало (†1703) — «честь і слава війська Запорізького» і його дружина Марія (†1693). Обоє були дуже побожними людьми й в такому ж дусі виховали своїх дітей, з яких, окрім сина Данила (хресне ім'я Святителя), троє доньок стали черницями. В 1660 р. родина Тупталів переїхала до Києва й два роки пізніше батьки віддали Данила на nauку до Києво-Могилянської Колегії. В 1668 р. він прийняв чернецтво під ім'ям Димитрія в Кирилівському монастирі в Києві з рук своєго улюблена вчителя ігумена Мелетія Дзика, щирого українського патріота, сторонника гетьмана Петра Дорошенка й Київського Митрополита Йосифа Нелюбовича-Тукальського, які боролися за повну незалежність України. «Таким чином, — як пише проф. І Шляпкин, один з об'єктивних і найкращих біографів Святителя, — Димитрій приєднався до тієї групи чорного духовенства України, що були борцями за самостійність Української Церкви» (Русс. Біограф. Словар, т. IV, ст. 390). Наступного 1669 року, 25 березня, в місті Каневі Митрополит Йосиф Нелюбович-Тукальський, якого не визнавала Москва, поставив ченця Димитрія в іеродиякони. Прийнявши чернецтво й ставши духовною особою, св. Димитрій відновлює своє навчання, що було перерване в роках 1665-1669 в наслідок припинення nauки в Колегії з огляду на тодішні політичні події (часи відомі в нашій історії під назвою Руїни). В тому також часі розпочинає він літературну діяльність.

23 травня 1675 р. в Густинському монастирі біля Прилук митрополичий заступник Лазар Барабанович, Архиєпископ Чернігівський, висвятив іеродиякона Димитрія на іеромонаха й запросив його на становище проповідника до Чер-

нігова. З доручення свого Архиєпископа ієромонах Димитрій їздив проповідувати і в інші міста України, а також написав свій перший більшій твір — про чудеса, що діялися від чудотворного Образу Божої Матері в Іллінському монастирі в Чернігові. Ця книга, що мала спочатку назву «Чуда...», а опісля називалася «Руно орошенное», вийшла друком кількома накладами. В 1677 році був коротко в Новодвірському монастирі на Волині, а далі більш року перебував у Слуцьку на Білорусі, куди його було запрошено як проповідника. Зі Слуцька їздив до інших міст. Був також у Вільні в Свято-Духівському монастирі. В січні 1679 року повертається в Україну і в лютому, на бажання гетьмана І. Самойловича оселяється в Батурині, тодішній гетьманській столиці, та стає батуринським проповідником. В березні 1681 року призначується на прохання братії ігуменом Максаківського монастиря на Чернігівщині, звідки знову наступного року переїздить до Батурина на становища настоятеля тамошнього Миколаївського монастиря. Проте 26 жовтня 1683 року добровільно зрікається ігуменства, бажаючи присвятитися чернечим по-двигам і письменницькій діяльності. В травні 1684 року, на запрошення новообраного архимандрита Києво-Печерського монастиря Варлаама Ясинського, переїжджає до Києва й призначується проповідником при цьому монастирі. Сталося це в зв'язку з тим, що архимандрит Ясинський запропонував ігуменові Димитрію написати «Життя Святих», на що він радо згодився. Над цією працею св. Димитрій потрудився 20 років. Писання її проходило серед різних перешкод. Найперше з Києва, де йому цю працю було найкраще писати, він мусів у 1686 році знову повертатися до Батурина і на вимогу Митрополита Гедеона Святополк-Четвертинського та гетьмана І. Самойловича стати ігуменом тамошнього монастиря. Тут він продовжував свою працю й в липні 1688 р. мав вже готову першу частину її (місяці вересень-жовтень-листопад) і вона була видрукована в друкарні Києво-Печерського монастиря в 1689 році.

Був це час, коли Українська Православна Церква (Київська Митрополія) з 1685 року вже була підпорядкована Московському Патріярхові. В роках 1685-1690 між Москвою й українськими богословами розгорілася сильна полеміка. Патріярх Московський Яким обвинувачував українських

богословів й Українську Православну Церкву в неправославних поглядах. Він був також неприхильно наставлений до ігумена Димитрія Туптала. Знайшовши в його виданій праці щось, що було йому не до вподоби, Патріарх Яким зажадав знищення ряду сторінок її й нової перерібки деяких описів життя святих та дальшого друковання їх тільки після попереднього ним перегляду й затвердження. В 1689 році св. Димитрій поїхав у почоті гетьмана Івана Мазепи до Москви й говорив там особисто з самим Патріархом. Як стверджує проф. І. Шляпкин, після повернення з Москви він залишився при своїх поглядах, що були не згідними з патріаршими, й взагалі, характеризуючи св. Димитрія, цей же дослідник пише, що він «був твердим прихильником незалежності Української Церкви й не мав респекту до московської держави». Москва намагалася підпорядкувати собі церковне життя в Україні, але Україна боронила своєї церковної незалежності, свідома своїх заслуг у багатовіковій боротьбі за православну віру й своєї значної переваги над Московщиною щодо освіти. Ці загальнопоширені погляди українців вповні поділяв св. Димитрій («Прав. Богослов. Енцикл.» т. IV, ст. 1 038). Коли сталося підпорядковання Київської Митрополії Московській Патріархії, св. Димитрій не міг нічого зарадити вже, бо так склалися обставини, але залишився й надалі при своїх поглядах.

Не зважаючи ні на що, св. Димитрій писав далі «Життя Святих», використовуючи багату літературу й джерела в різних мовах. В 1692 році він залишив ігуменство в Батурині й оселився в окремій келії для спокійного писання своєї праці. В 1693 р. була готова вже друга частина її (місяці грудень-січень-лютий), яка вийшла друком у Києві в 1695 році. Новий Московський Патріарх Адріян, що настав після смерті Якима, поставився до праці св. Димитрія прихильно й дав йому своє благословення. Проте довелося йому, окрім писання «Життя Святих», займатися адміністративною працею. З червня 1694 р. до січня 1697 він був настоятелем Глухівського монастиря, а з січня до червня 1697 р. — ігуменом Кирилівського монастиря в Києві. В липні того ж року на прохання Архиєпископа Івана Максимовича переїхав до Єлецького Чернігівського монастиря й одержав титул архимандрита, а незабаром став ще архимандритом Новгород-Сіверського Спаського монастиря.

В 1700 р. вийшов у Києві в друкарні Києво-Печерського монастиря третій том «Життя Святих» (місяці березень-квітень-травень), а одночасно в тому ж році у Новгороді Сіверському почав писати скорочений опис життя святих під назвою «Мартиrolог або мученикословіє, житія святих, по місяцям і числом собраніе, в собі содергашіє». За двадцять років св. Димитрію довелося бути настоятелем багатьох монастирів в Україні, переїздити з місця на місце. Пояснюються це тим, що різні монастири хотіли бачити його своїм настоятелем та мати в його особі доброго проповідника і наставника, хоч сам для себе Святитель не шукав жадної слави.

1701 рік стався в житті Святителя переломовим. З на-казу царя Петра I він був викликаний до Москви й в лютому місяці назавжди покинув Україну. 23 березня 1701 року було його висвячено в Москві на Митрополита Тобольського в Сибірі. Ця подія від'ємно вплинула на слабе здоров'я Святителя, який захворів і через хворобу не поїхав до Тобольська, а 4 січня 1702 р. був призначений на катедру Митрополита Ростовського в самій Росії, куди прибув весною того року. На цій старовинній єпископській катедрі, що за княжих часів входила в склад Київської Митрополії і в якій одними з перших Єпископів були українці святі Леонтій і Ісая, пробув Святитель понад 7 років. Переїдання в Росії для Святителя Димитрія, що всім своїм серцем любив Україну, було тяжким. Тамошні відносини й життя робили на нього пригноблююче враження. Він постановив піднести культурно-освітній рівень духовенства своєї епархії та морально-освітній рівень народу, якого християнізація торкнулася тільки поверхньо. У цих своїх змаганнях і праці він зустрів ряд перешкод зі сторони влади, яка навіть у 1705 р. закрила відкриту ним семінарію для підготовки кандидатів у священики. В його епархії був дуже сильно розповсюджений розкол, проти якого він написав сильну своїм змістом працю «Розиск о бринской вірі». Докінчив також останній четвертий том «Життя Святих» (за місяці червень-липень-серпень), який вийшов друком у 1705 році. Після закінчення цієї праці почав писати Літописець, рід біблійної історії, яку однаке не закінчив. Крім того за час свого життя Святитель написав ще багато інших праць, усіх разом понад двадцять, в тому дуже цікавий «Діярій» (щоденник),

видав збірник духовних кантів і поезій. Особливе місце серед його праць щодо глибини свого змісту й актуальності займають його чисельні проповіді.

Серед усіх праць Святителя найперше місце займають «Життя Святих» або «Чет'ї Мінєї» (місячні читання), які почав він писати як глибоко релігійна людина й український патріот під впливом сучасних йому освічених церковних діячів України для прославлення Української Православної Церкви. Вихід у світ повного «Життя Святих» пера Святителя Димитрія було величезної ваги подією в житті нашої Церкви й для усіх православних слов'ян та прославило його ім'я в усьому християнському світі. «Життя Святих» написані чистою церковно-слов'янською мовою лише з незначними домішками українізмів та з українськими наголосами. Пояснюються це тим, що він призначив цю працю для всіх православних слов'янських народів. Натомість його проповіді (як рівнож канти й поезії) були написані тодішньою українською літературною мовою. Текст цих проповідей зрусифікував в половині XVIII ст. протоєрей П. Алексеев і в такому зрусифікованому вигляді вони видавалися в Росії.

Перебуваючи в Росії, Святитель Димитрій постійно за непадав на здоров'ї й упокоївся вночі з 27 на 28 жовтня 1709 року під час молитви. Припускають, що його смерть могла приспішити сумна вістка про поразку гетьмана Івана Мазепи, якого думки і змагання він підтримував та з яким еднали Святителя приязні відносини.

Святитель був людиною великих чеснот, дуже скромним, надзвичайно лагідним, доброзичливим і доступним для всіх. Дбав про бідних, сиріт і скривidжених. Був справжнім безсрібником. Коли вмер, не залишив по собі майже жадних грошей, бо все, що мав, за свого життя віддавав на добродійні цілі. Ховаючи Спочилого, Митрополит Стефан Яворський, українець, родом з Галичини, приятель Святителя, сказав: «Свят, Димитрій, свят». І це були пророчі слова. Восени 1752 року Митрополит Арсеній Мацієвич, рівнож українець, родом з Волині, замучений пізніше з наказу цариці Катерини II, займаючи в той час Ростовську катедру, під час ремонту собору в Ростові, відкрив нетлінні мощі Святителя, біля яких відбувалися чудесні зцілення. Причислення до святих Святителя Димитрія наступило весною 1757 року.

28 (27) жовтня і 21 вересня (відкриття мощів)

Досифей, преп., архимандрит Печерський. В схімі називався Феодосій. Був Києво-Печерським архимандритом в першій четверті XIII ст., перед преп. Акиндином. На початку XIII ст. ходив з процесією на Афон, звідкіля приніс в Україну «чин про спів 12 псалмів». Після повороту з Афону описав Св. Гору й подав у письмовій формі відповіді на запитання про життя тамошніх ченців. Упокійся 28 серпня 1219 році.

Еразм, преп. Печерський. Був ченцем Печерського монастиря в другій половині XII ст. Великий маєток, який залишився йому по батькові, він віддав на прикрасу Печерської церкви, оковавши багато ікон золотом і сріблом. Опісля, однаке, почала мучити його думка, чи не краще було б ці гроші віддати бідним. Через це опанував ним неспокій, від якого він визволився молитвами преп. Антонія й Феодосія. Одного разу сильно захворівши, щиро покаявся і, прийнявши схиму, помер по трьох днях.

Елладій, преп. Печерський. Був ченцем Києво-Печерського монастиря в XII-XIII ст. Близьких відомостей про нього не збереглося.

Євлогій, преп. Печерський, старець. Жив десь біля XIII століття. Жадних даних про нього не збереглося. 28 серпня

Євстафій, преп. Печерський. Жив у XIII ст. Перед прийняттям чернецтва був золотарем, а після прийняття чернецтва в Печерському монастирі, присвятив своє життя на прикрашування себе золотоподібними ділами.

Євстратій, препмуч. Печерський, посник. Жив в XI ст. Був родом з Києва й походив з багатої родини. Роздав свій маєток і сам пішов у ченці Печерського монастиря біля 1076 року. Проходив чернечий подвиг у молитвах і суворому пості. Під час нападу половців на Україну в 1096 році, преподобного разом з іншими людьми половці взяли в полон і продали в неволю до Корсуня в Криму, одному юдееві, ворогові християнської віри, який вимагав, щоб

його невільники зrekлися Христа. За непохитність у вірі в Христа та закликування інших до вірності Христові був мучений голодом, а нарешті на Великдень 1097 р. розп'ятий на хресті. Тіло його було вкинене в море, але християни витягнули його й перевезли до Києва, де його поховано в Печерському монастирі.

28 березня, 28 (22) вересня

Євфимій, преп. Печерський, схимник. Жив у XIII або XIV ст. Був дуже побожним і маломовним. Коли прийняв схиму в Печерському монастирі, не говорив вже ні з ким ні слова й не споживав вареної їжі, а тільки сиру городину. А. Кальнофойський, український письменник XVII ст., оповідає про ремінний хрест преп. Євфимія, від благословення яким недужі одержували зцілення.

20 січня, 28 серпня

Єремія (Іеремія) Прозорливий, преп. Печерський. Був охищений під час хрещення України в 988 році. На старість пішов у ченці Печерського монастиря. За свої велиki подвиги одержав від Бога дар передбачувати майбутнє, пізнати думки людей та заспокоювати й втішати засмучених. Дожив до дуже глибокої старості й упокоївся біля 1070 року.

5 жовтня, 28 (22) вересня

Єронім (Іеронім), преп., затворник і чудотворець Печерський. Час життя й перебіг його невідомий.

28 (22) вересня

Єфрем, преп. Печерський, Святитель, Єпископ Переяславський. До прийняття чернецтва був високим достойником при вел. кн. Київському Ізяславі I (1054-1078) й походив з визначного боярського роду. Життя при княжому дворі його гнітило й тому він, залишивши все, подався до преп. Антонія Печ. і проти княжої волі став ченцем, служачи Богові молитвою й постом. Бувши ченцем, з благословення преп. Антонія віdbув подорож до Константинополя, де на прохання преп. Феодосія, ігумена Печерського, списав устав Студійського монастиря. Цей устав преп. Феодосій запровадив у Києво-Печерському монастирі. За якийсь час після свого повернення з Константинополя, преп. Єфрем біля 1072 р. був хіротонізований в Єпископи на Переяславську катедру. Як Переяславський Єпископ преп. Єфрем відзначився ділами християнського благочестя, будівництвом церков та влаштуванням шпиталів. Мав дар чудотворення. В 1091 році був присутнім на відкритті мо-

щів преп. Феодосія. Дехто вважає, що він був Київським Митрополитом, бо згадується в літописі як Митрополит Єфрем. Як твердить Е. Голубинський («Іст. рус. церкви», т. I, част. 1, стор. 287, прим. 2, і стор. 685-686), він не був Київським Митрополитом, а мав лише титул Митрополита на тій підставі, що в Переяславі мали напочатку осідок Київські Митрополити й тому цей титул ще деякий час залишився за Переяславськими єпископами. Свят. Єфрем упокоївся в кінці XI століття (припускають, що в 1098 році).

28 січня, 28 (22) вересня

Єфрем, преп. Печерський. Жадних даних про час і перебіг життя не збереглося.

28 (22) вересня

Єфрем Угрин, преп., див. життя Мойсея Угрина.

Захарій, преп. Печерський, посник. Був ченцем Печерського монастиря в XII-XIII ст. Не їв нічого вареного й печеного, але лише зерно та овочі й то лише після заходу сонця. Мав дар виганяти з людей злих духів.

24 березня, 28 серпня

Зинон, преп. Печерський, посник. Був ченцем Печерського монастиря в XIII-XIV ст. Близких відомостей про нього не збереглося.

30 січня, 28 серпня

Іван (Іоан), муч., варяг. Син муч. Федора — варяга, що жив у Києві. В 983 році після успішного походу кн. Володимира на литовське племя ятвягів, кияни, що були тоді поганами, постановили принести богам у жертву молодого хлопця й дівчину. Один з жеребів впав на гарного вродою молодого юнака — християнина на ім'я Івана. Коли батько його Федір, що був християнином, спротивився віддати своєго сина в жертву поганським божкам і почав проповідувати про правдивого Бога, розлючена юрба поган зруйнуvalа їхній дім, під руїнами якого оба вони загинули.

12 липня

Іван (Іоан), Святитель, Митрополит Київський (1077-1088). Родом правдоподібно грек або болгарин. Був високоосвіченим, милостивим, ласкавим і лагідним до всіх. Відзначав-

ся як добрий проповідник. Відомий його твір: «Правило церковне...» написане до ченця Якова у відповідь на його запити. Літописець називає його блаженним, але коли його було причислено до святих не відомо. 31 серпня

Іван (Іоан) Многостраждальний, преп., затворник Печерський. Чернець Печерського монастиря. Щоб перемогти спокуси свого тіла, носив тяжкі кайдани, морив себе голодом і спрагою та замкнувся в малій печері, в якій перебував тридцять літ. Під час Великого посту закопував себе частинно в землю, маючи зверху лише груди, руки й голову. Упокоївся біля 1160 року. 18 липня, 28 (22) вересня

Іван (Іоан), преп. Печерський, посник. Час і перебіг його життя невідомі. 7 грудня, 28 (22) вересня

Іван (Іоан), преп. Печерський. Відбував подвиг у Печерському монастирі в кінці XI і початках XII ст. разом із своїм старшим братом преп. Феофілом. Прославився ревними чернечими подвигами. 29 грудня, 28 (22) вересня

Іван (Іоан), дитина, муч. Мощі в Києво-Печерському монастирі. Час життя й смерти невідомий. Припускають, що в XIII-XIV ст. 28 (22) вересня

Іван (Іоан) Новий, Сучавський (або Білгородський), великомученик. Трапезундський купець. Одного разу, подорожуючи в своїх справах, виступив на кораблі в обороні православної віри. Коли корабель прибув до Білгорода Дніпровського (Аккерману), управитель міста — поганин, за намовою одного з тих, що сперечалися на кораблі з Іваном, дав наказ схопити його й ув'язнити. У в'язниці різні вороги православної віри довго й тяжко мучили св. Івана, потім прив'язали його тіло до хвоста дикого коня й пустили його вулицями міста. Наприкінці ще втято голову св. Іванові. Сталося це за одними даними в XIV ст. (1330-1340 роки), а за іншими — в XV столітті. За якийсь час його мощі, біля яких творилися чудеса, було перевезено до міста Сучави й тому він одержав назву Сучавського. Великомуч. Іван Сучавський особливо шануваний на Буковині. Канонізовано його 1549 року. 2 червня

Іван, святий. Народився в Україні в побожній селянській родині. Рано втративши батьків, був відданний до війська. В 1711 р. під Озовом попав у полон до татарів, які продали його в неволю до Туреччини. Господар турок знущався над ним, вимагаючи, щоб він став магометанином. Бачивши,

одначе, його твердість і непохитність у визнаванні християнської православної віри, залишив свій намір. Св. Іван вдень тяжко працював, а вночі молився в печері. Вже за його життя пішла про нього слава, як про святу людину. Упокоївся 27 травня 1730 року. Грецька Православна Церква проголосила його святим. Мощі його тепер знаходяться на острові Евбей.

27 травня

Іван (Іоан), Святитель, Митрополит Тобольський. Походив з української шляхетської родини Васильківських, але більш відомий під прозвищем Максимович, від імені своєго батька. Народився в 1651 році в Ніжені на Чернігівщині. Закінчив Київську Колегію. В 1676 р. в Києво-Печерській Лаврі прийняв чернецтво й був висвячений в ієромонахи та призначений економом Лаври. В роках 1685-1690 був Печерським проповідником. Згодом став намісником Брянського Успенського монастиря, а з 1696 року архимандритом Чернігівського Єлецького монастиря. В січні 1697 року був висвячений в єпископи на Чернігівську кафедру. П'ятнадцять років керував Чернігівською єпархією як Архиєпископ Чернігівський. В цьому часі він заложив Чернігівську Колегію (1700 р.) та виявив себе ревним архіпастирем, що дбає про свою паству. Виголошував завжди глибокі змістом і повчальні проповіді, опікувавася бідними та давав про підвищення освітнього рівня духовенства. В березні 1712 року був призначений на катедру Митрополита Тобольського, де вславився місійними подвигами в розповсюдженні християнства, а також як посник і опікун бідних. Упокоївся 10 червня 1715 року. Після упокоєння його біля його нетлінних мощів відбувалися чудеса. Канонізований у 1916 році.

Митрополит Іван Максимович відомий також як духовний письменник, що написав і видав друком ряд праць, з яких важливіші: «Алфавіт собраний...», пояснення «Богородице Діво», «Феатроп н правоучительний», «Богословіє в пользу благовірним», «Іллюстріон», пояснення «Отче наш...», «Осьм блаженств» та інші. Деякі з них, як напр. «Богословіє в пользу правовірним» і «Осьм блаженств» Москва указом з 3 жовтня 1720 року заборонила, як не згідні з московським навчанням.

10 червня

Ігнатій, преп., архимандрит Печерський. Був архимандритом у Києво-Печерському монастирі в роках 1435-1438. Молитвами зціляв хворих і творив чудеса. Хворі видужу-

вали, коли він давав їм проскурку після звершеної над нею Літургії.

19 (20) грудня, 28 серпня

Ігор Ольгович (у св. хрещенні Георгій), князь, мученик. Походив з роду Чернігівських князів. Після смерті своєго брата Всеволода Ольговича, що був Київським князем, вступив на київський престол, на якому княжив лише 12 днів. Кияни, що не любили Ольговичів, зрадили його й видали Ізяславу Мстиславовичу Переяславському, що проголосив себе Київським князем. Ізяслав Мстиславович закував його в кайдани й відіслав спочатку до Видубицького монастиря під Києвом, а опісля до Переяслава. В Переяславі кн. Ігор тяжко захворів і за згодою кн. Ізяслава Мстиславовича в часі хвороби прийняв чернецтво й після одужання знову за згодою того ж князя прибув до Києва, де в монастирі св. Федора прийняв схиму під ім'ям Гавриїла. Тимчасом проти кн. Ізяслава Мстиславовича виступив у 1147 році брат кн. Ігоря Святослав Ольгович. Юрба киян, що зібралася тоді на віче, постановила вбити кн. Ігоря. Даремне Митрополит, князь і бояри відмовляли юрбу від цього заміру. Вона вдерлася до монастиря св. Федора, скопила кн. Ігоря під час Богослуження та витягнула його на вулицю. Спочатку князеві вдалося вирвати його з рук юрби й привести до двору своєї матері, але юрба увірвалася й туди та вбила кн. Ігоря в сінях терему. Після цього юрба знущалася над його тілом, прив'язала шнурок до ніг і тягнула вулицями міста, а нарешті залишила на ге й окрівавлене тіло князя на Подолі.

Вже в часі похорону кн. Ігоря кияни зрозуміли свій гріх, що вбили невинну людину через ненависть до його роду. Й незабаром почали шанувати його як святого й мученика. Біля мощів кн. Ігоря почали творитися чудеса. В 1150 році тіло його було перевезене з Києва до рідного Чернігова.

5 червня

Ієремія, див. Єремія,

Іеронім, див. Єронім.

Іларіон, преп. Печерський, схимник. Чернець Печерського монастиря. Сучасник преп. Феодосія. Жив в XI ст. Спісував вдень і вночі книги в келії преп. Феодосія, якого наслідував в його чеснотах, будучи сам людиною великих чеснот. Дехто зміщує його з Митрополитом Іларіоном, хоч це зовсім інша особа.

21 жовтня, 28 серпня

Іларіон, Святитель, Митрополит Київський. Був першим Митрополитом Київським — українцем. Спочатку був священиком у любимій позаміській резиденції кн. Ярослава Мудрого в селі Берестові біля Києва (недалеко місця, де незабаром постав Печерський монастир). Характеризуючи Іларіона, літописець каже, що він був людиною доброю, вченою й посником. На бажання вел. кн. Ярослава Мудрого був обраний і поставлений на Київську митрополичу катедру собором українських єпископів у 1051 році. Пробув на митрополичій катедрі недовго, бо в 1055 р. згадується вже в літописах ім'я Митрополита Єфрема — грека. Час смерти Митрополита Іларіона невідомий. Тому що деякий час, перебуваючи священиком у Берестові, відбував подвиг у печері, де опісля постав Киево-Печерський монастир, дехто з сучасних істориків називає його засновником цього монастиря, хоч це не вірно.

Митрополит Іларіон, який займав київську катедру під час напружених відносин між Київською державою й Візантією, був виразником змагань усамостійнення Київської Митрополії від Константинополя. Вчені М. Приселков і А. Шахматов висунули гіпотезу, що зі зміною відносин після смерти кн. Ярослава Мудрого і примиренням його наступника кн. Ізяслава Ярославовича з Візантією, Митрополит Іларіон подався до Печерського монастиря й прийняв там схиму під ім'ям Никона («Великий Никон»), де продовжував свою боротьбу за націоналізацію нашої Церкви, що знайшло свій вияв в особливому національному напрямку літописного зводу, який постав 1073 р. в Печерському монастирі. Тобто Митрополит Іларіон ототожнюється з ігуменом Никоном, редактором літописного зводу. Якщо ця гіпотеза має слушність, то тоді смерть Митрополита Іларіона припадала би на 1088 рік.

Про його канонізацію близче нічого не відомо. У деяких рукописних святах він називається святым і святкування його пам'яти подається на день святкування пам'яти Печерських угодників, що спочивають у Феодосієвих печерах (див. «Краткія житія святих на весь год», Варшава, 1929, стор. 182).

Митрополит Іларіон був знаменитим проповідником. Його єдина проповідь, що збереглася, «О законі Мойсеем данном, і о благодаті і істині Ісусом Христом бившим», що містить наприкінці «Похвалу кагану (князю) нашему Во-

лодимиру», вказує не тільки на його високу освіту, начиність і знання, але є свідоцтвом його великого таланту й його українського патріотизму. Окрім цього слова йому ще належить «Виклад віри», виголошений ним перед собором Єпископів під час поставлення його на Митрополита. Далі приписують йому ще написання поучення священикам і молитву.

28 серпня

Ілля (Ілля) Муромець, преп. чудотворець Печерський. Прозвище Муромець дало підставу декому твердiti, що він походив з Мурома. Можливо, що це прозвище було йому додане пізніше з огляду на те саме ім'я, що мав Ілля Муромець, герой билин, бо був навіть час, коли деякі прикмети цього світського героя приписували преп. Іллі. В «Православній Богословській Енциклопедії» (т. V, стор. 861) преподобного названо «Ілля Чоботок». Відбував він подвиг чернецтва в другій половині XII ст. Упокоївся біля 1188 року.

19 грудня, 28 (22) вересня

Інокентій (Кульчицький), Святитель, Єпископ Іркутський. Походив із старого українського шляхетського роду Кульчицьких на Волині, який опісля переселився на Чернігівщину. В світі називався Іван і народився, як припускають, в 1680 або 1682 році на Чернігівщині. Вчився в Київській Академії, яку закінчив в роках 1706 або 1708. (За іншими даними мав би почати вчитися дещо раніше й тим самим закінчив би Академію раніше). Перебуваючи в Києві, вступив в 1708 році в число братії Києво-Печерської Лаври й одержав ім'я Інокентія та одразу був висвячений на ієродиякона, а опісля на ієромонаха. Належав до здібних богословів. З наказу вищої церковної влади був змушений в 1710 році залишити назавжди Україну, будучи призначений викладачем Московської Слов'яно-Греко-Латинської Академії, в якій викладав граматику, філософію, метафізику й моральне богословіє. В 1714 р. його призначено префектом тієї Академії. В 1719 р. ієромонах Інокентій був переведений до Олександро-Невської Лаври в Петербурзі на становище соборного ієромонаха з призначенням на корабель «Самсон», а згодом переведений на становище морського оберіомонаха. Це не тривало довго, бо в кінці 1720 р. вже був призначений намісником Олександро-Невської Лаври в Петербурзі, а 5 березня 1721 р. хіротонізований на Єпископа Переяславльського (на Московщині) з одновчасним призначенням до Китаю для проповіді там християнам.

стиянської віри й ширення православія. Він мав би бути першим православним єпископом у Китаї. Але до цього не дійшло. Єпископа Інокентія китайці не впустили до Китаю. Чекаючи на дозвіл для в'їзду до Китаю, єпископ Інокентій аж до 1725 року перебував у пограничній місцевості Селенгинську, а весною того року переїхав до Іркутська, не маючи ще жадного призначення. Щойно в 1727 році був призначений першим єпископом новозаснованої Іркутської єпархії, яка, хоч формально існувала з 1707 року як вікарна Тобольської єпархії, досі не була обсаджена. На цій єпархії жертвоно потрудився Святитель понад чотири роки, аж до своєї смерті 27 листопада 1731 року, проповідуючи Христову віру, христячи поган, розбудовуючи школи та притягаючи до себе всіх свою щирістю, доступністю, некористолюбством і іншими чеснотами. В 1764 році було знайдено його мощі нетлінними, біля яких відбувалися чудеса. В 1805 р. Святитель Інокентій був причислений до святих.

26 листопада і 9 лютого (віднайдення мощів)

Іоасаф (Горленко), Святитель, єпископ Білгородський. Народився 8 вересня 1705 р. в Прилуках на Полтавщині й до прийняття чернецтва називався Якимом. Походив з старшинського козацького роду Горленків. Батько його — Андрій був Прилуцьким полковником, а мати Марія — донькою Миргородського полковника Данила Апостола, що пізніше став гетьманом. Коли Якимові було 7 років, батьки віддали його на nauку до Київської Академії. На 18 році життя, не зважаючи на спротив батьків, став послушником у Спаському Межигірському монастирі під Києвом. Два роки пізніше, в 1725 році, приймає рясофор, на цей раз вже з благословення батьків. На Введення 1727 року в Києво-Братському монастирі був пострижений в ченці з ім'ям Іоасафа і 6 січня 1728 р. висвячений на ієродиякона. Після висвячення був призначений викладачем нижчої кляси Київської Академії, яку саме перед тим закінчив. В листопаді 1734 р. був висвячений на ієромонаха і причислений до кліру катедрального Софійського собору в Києві й згодом призначений на члена Київської Духовної Консисторії. В червні 1737 р. ієромонах Іоасаф був поставлений в сан ігумена і одержав призначення на настоятеля Мгарського Спаського монастиря біля Лубенъ на Полтавщині. Його старанням відбудовано Мгарську монастирську

соборну церкву, що перед тим сильно потерпіла від пожежі. У внутрішньому житті монастиря ігумен Іоасаф запровадив повний порядок, вимагаючи від ченців моральної висоти й дотримування уставу в Богослуженнях. В 1744 р. був нагороджений саном архимандрита, а в січні 1745 року призначений намісником Тройце-Сергієвської Лаври біля Москви.

В 1748 році був поставлений в Єпископи на Білгородську катедру. В той час Білгородська єпархія була дуже розлеглою й охоплювала пізніші єпархії Курську, Харківську й навіть частину території, яка відійшла опісля до Чернігівської єпархії. Більшість населення його єпархії були українці, а само місто Білгород (на північ від Харкова) лежало на пограниччі України з Росією. Всю свою енергію Святитель скерував тепер на упорядкування своєї обширної єпархії. Не зважаючи на слабе здоров'я, часто їздив по містах і селах, відвідував парафії, ставався піднести освітній і моральний рівень духовенства та народу, боронив духовенство перед утисками влади, супроти якої тримався сміло. Й незалежно та змушував її поважати себе. Багато проповідував по церквах. Відзначався великою силою духа й був людиною святого життя. Дбав про бідних і сам часто потаємно розносив милостиню. Лю багато читати й був приятелем відомого українського філософа Григорія Сковороди. Дуже багато молився й сам укладав деякі молитви.

Передбачаючи скору смерть, Святитель літом 1754 року відвідав рідні місця, побачився з своїм батьком, що жив у невеликій келії біля Прилук, та побував у Мгарському монастирі. В часі подорожі, в місцевості Грайворони захворів. Тут його відвідала мати й сестри. По кількох місяцях хвороби упокоївся 10 грудня 1754 року. Тіло його було поховане в Білгороді. За якийсь час було стверджено нетлінність його мощів та відбувся ряд чудес біля них. 4 вересня 1911 року було відкрито його мощі для поклоніння й проголошено святым.

По святителеві залишилося декілька літературних праць: «Брань честних седми добродітелей з седмю гріхами смертними» (1737 р.), автобіографічні записи в рукописі під назвою «Путешествіе в мирі грішника Іоасафа Горленка» та два видруковані слова (1742 і 1743 р.).

10 грудня і 4 вересня (відкриття мощів)

Іов (Желізо), преп., ігумен і чудотворець Почаївський. Народився біля 1551 р. на Покутті в Галичині (Коломийщина). До прийняття чернецтва називався Іваном і походив з дрібної української православної шляхти на прізвище Желізо. Десятирічним хлопцем вступив послушником до недалекого Угорницького Спаського монастиря, в якому після відbutтя послуху, прийняв чернецтво під ім'ям Іова. Біографи преподобного подають, що став він ченцем, маючи лише 12 років. Постриження у ченці в такому молодому віці — явище небудене. Вже молодим здобув славу своїми подвигами. Після осягнення повноліття був висвячений в ієродиякони, а опісля в ієромонахи. Маючи 30 років, прийняв схиму під ім'ям Іvana й цим іменем називав себе аж до смерті. Тому, що в Православній Церкві не прийнято називати святих іхнім схимницьким ім'ям, відомий після своєї канонізації під ім'ям Іова.

Коли слава про преподобного дійшла до відомого борця за православіє й опікуна Української Православної Церкви кн. Константина Острозького, він запросив його стати ігуменом Дубенського Чеснохрестого монастиря на Волині. Преп. Іов прибув до Дубна біля 1584 року й керував тамошнім монастирем біля 20 років. Цей монастир завдяки йому став єдною з православних твердинь у ті тяжкі часи для нашої Церкви, коли польська влада насильно почала насаджувати унію. Під керівництвом преп. Іова в монастирі працювало братство, що займалося вивченням і переписуванням книг духовного змісту. Десь на переломі XVI і XVII століть (на думку одних десь після 1597 року, а на думку інших вже по смерті кн. К. Острозького в 1608 р.) преп. Іов, бажаючи здійснити свій давній замір — віддатися молитвам у більш спокійному місці, залишає Дубно й подається на Почаївську гору «здавна світлістю чудес багатьох осяяну», де віддавна відвували свій подвиг на самоті побожні ченці. В 1597 році побожна Анна Гойська, вдова по Луцькому судді Василю Гойському, що володіла рядом маєтків у Крем'янецькому повіті, в тому також селом Почаєвом, зробила щедрий фундушевий запис на утримання церкви й монастиря в Почаєві. Цим записом була положена матеріальна підстава під існування Почаївського монастиря. Преп. Іов прибув до Почаєва в скорому часі після цього фундушевого запису й незабаром братія обрала його ігуменом. Біля п'ятдесяти років, аж до своєї смерті, він

перебував у Почаївському монастирі й відбував там свої чернечі подвиги. Преп. Іов став для Почаївського монастиря тим, ким був для Києво-Печерського преп. Феодосій. З пустельницького монастиря преп. Іов перетворив його в гуртожитковий, устійнив і упорядкував порядок щоденного життя братії та запровадив регулярні Богослуження. За часів ігуменства в Почаєві преп. Іова надзвичайно поширилася слава про цей монастир, в якому перебували великі святощі: стопа Божої Матері й чудотворний образ її, який біля 1559 р. привіз в Україну грецький Митрополит Неофіт і подарував його побожній Анні Гойській, а вона передала його в 1597 році Почаївському монастиреві. Багато спричинилася до зросту слави Почаївського монастиря й сама особа преп. Іова. Він став відомий скрізь, як великий подвижник: мовчальник, аскет і молитовник. Перебував часто в печері, де особливо під кінець життя, замкнувшись від світу, гаряче молився. Був дуже працьовитим. Навколо монастиря своїми руками розвів сад, викопав глибоку криницю й два ставки.

Довелося, однаке, монастиреві зазнати багато прикрощів, коли померла його фундаторка побожна Анна Гойська († 1617). Внук її і наслідник Андрій Фірлей в 1623 році пограбував монастир і навіть забрав до себе чудотворний образ Божої Матері. Преп. Іову, як ігуменові манасиря, довелося біля 25 років провадити судовий процес з Фірлеєм та їздити до судових установ у Крем'янці й Луцьку. Ще до закінчення процесу А. Фірлей під впливом Божого чуда повернув монастиреві чудотворний образ Божої Матері, а в 1647 році в наслідок присуду Люблинського трибуналу змушений був передати також пограбоване майно.

З окремих моментів життя преп. Іова, необхідно згадати про його участі в 1628 році в церковному соборі в Києві, на якому було постановлено твердо триматися православної віри й не відступати від неї в усіх обставинах. Під діяннями цього собору є також підпис преп. Івана (тобто Іова), ігумена Почаївського. В 1649 році завдяки преп. Іову побожні українські православні дідичі з с. Бережець на Крем'янеччині Федір і Сва Домашевські зробили новий щедрий фундушевий запис на Почаївський монастир і побудували на Почаївській горі нову муровану церкву в честь Пресвятої Тройці, в якій було уміщено чудотворний образ Божої Матері.

Крім чернечих подвигів преп. Іов займався літературною діяльністю, перекладом писань святих Отців і укладанням поучень. Зберегалася по ньому довгі роки в Почаєві списана його рукою книжечка поучень, яку було в 1932 р. забрано до Варшави й вона там загинула.

Упокоївся преп. Іов 28 жовтня 1651 року, маючи сто років. Вже в 1659 році були відкриті його нетлінні мощі та по ствердженню чудес за його заступництвом преп. Іов був канонізований Київським Митрополитом Діонісієм Балабаном.

6 травня, 28 серпня (відн. мощ.), 28 жовтня (упок.), та 25 травня, 20 червня і 10 жовтня (заг. пам. Волин. святих)

Іосиф Многоболізний, преп. Жив у XIII-XIV ст. Будучи хворим, дав обіт, як видужає, піти до Печерського монастиря. Видужавши, дотримав свого обіту й став ченцем цього монастиря, в якому усередно відбував чернечий подвиг до самої своєї смерті.

4 квітня, 28 серпня

Іпатій, преп., лікар і цілитель. Жив у XIII-XIV ст. Був ченцем Печерського монастиря в Києві. Доторкненням руки уздоровляв недужих. Вдень постійно працював, а вночі молився.

31 березня, 28 серпня

Ісаак (Ісаакій), преп., затворник Печерський. Спочатку був багатим купцем у місті Торопці на Псковщині й мав прозвище Чернь. Роздавши своє майно бідним, прийшов до преп. Антонія Печерського й став ченцем. Відзначався великими подвигами, носив на собі власаницю й шкіру козла та суворо постив. Впродовж 7 років перебував у малій печері й спав сидячи. Ів лише одну проскурку на 2 дні й пив трохи води. Опісля три роки був тяжко хворим. Видужавши, залишив печеру і став Христа ради юродивим. Мав різні видіння ще під час перебування на самоті в печері. Наприкінці життя знову повернувся до печери. Упокоївся 1090 року.

14 лютого, 28 (22) вересня

Ісаїя (Ісаія), преп. Печерський. Відбував подвиг, невтомно працюючи в Києво-Печерському монастирі, де спочив у 1115 році.

15 травня, 28 (22) вересня

Ісаїя (Ісаія), преп. Печерський, чудотворець, Єпископ Ростовський. Походив з відомої побожної родини на Київщині. Молодим прийшов до Печерського монастиря й прийняв чернецтво. Мав дуже добрий характер. Був покірний, смиренний, братолюбний, повздерливий і терпеливий. Після

смерти преп. Варлаама в 1065 році вел. кн. Ізяслав Київський упросив преп. Феодосія відпустити преп. Ісаю з Печерського монастиря, щоб стати йому ігуменом у Свято-Дмитрівському монастирі в столиці України — Києві. Тут преп. Ісая виявив себе досвідченим наставником і добрим пасторем, служачи для всіх прикладом творення добрих діл.

Коли мученицькою смертю закінчив своє життя преп. Леонтій Список Ростовський, Ісая був поставлений в 1077 році на його місце. В Ростовській епархії, на далекій півночі, він провадив місійну рівноапостольну працю, навертаючи поган на християнство. Світив прикладом милосердя до вбогих, сиріт і вдів та був заступником скривдженіх. За вел. кн. Всеволода Ярославовича Київського брав участь у 1089 році в посвяченні великої мурованої головної Печерської церкви в честь Успіння Пресвятої Богородиці. Спочив 15 травня 1090 року. Моші його було відкрито в 1164 році, але канонізація наступила багато пізніше. На думку проф. Е. Голубинського в останній чверті XV ст.

15 травня

Ісидор, преп. Печерський. Перебував у Києво-Печерському монастирі в XIII ст. в затворі. Більш про нього не збереглося жадних відомостей.

23 серпня

Іуліянія, див. Юліянія.

Касіян, преп., затворник Печерський, посник і чудотворець. Був ченцем Києво-Печерського монастиря в XIII ст. Близких відомостей про нього не збереглося.

28 серпня

Кипріян, Святитель, Митрополит Київський. Родом болгарин. Прибув 1373 року до Литви як представник Константинопольського Патріярха. Жив якийсь час в Україні. Литовський князь Ольгерд висунув його кандидатом на Київського Митрополита. Константинопольский Патріярх погодився з цією пропозицією і висвятив його в грудні 1376 року і він став Митрополитом для українських і білоруських земель. З 1389 року був визнаний також і Москвою. Митрополит Кипріян належав до найбільш освічених людей свого часу. Він переклав з грецької мови на слов'янську твори ряду Отців Церкви, віправив слов'янський переклад Псалтиря й особливу увагу звернув на віправлення богослуж-

бових книжок та встановлення уставності в Богослуженнях. Займався літературною діяльністю (послання, листи). Сам своєю рукою переписав багато книжок. Багато читав і молився. Упокоївся в 1406 році.

16 вересня

Кирило, Святитель, Єпископ Турівський. Народився в Турові в тридцятих роках XII ст. З молодості мав нахил до науки і духовних подвигів. Молодим вступив до монастиря свв. князів мучеників Бориса й Гліба біля Турова, де виявив себе як суворий аскет і горливий молитовник. В монастирі постійно удосконалювався в чернечих подвигах, дійшовши аж до стовпництва (назагал це було стояння на вежі, але у випадку з св. Кирилом — це був спеціальний рід затвору в башті). Вченість і чернечі подвиги Кирила звернули на нього увагу Турівського князя й людей і його було обрано Турівським Єпископом, в склад єпархії якого входила велика частина Полісся й північно-східна частина Волині. Був він хіротонізований не пізніше 1169 року. Святитель Кирило Турівський був знаменитим проповідником. Збереглося 8 його проповідей (дехто подає децо більше числа, але не певне чи це його проповіді), а також послання або поучення й молитви. Упокоївся біля 1182 року.

28 квітня

Константин, Святитель, Митрополит Київський. Грек. Хіротонізований Константинопольським Патріярхом у 1155 році. В 1156 р. прибув до Києва. В 1158 або в початках 1159 року добровільно залишив київську катедру через незгоду в народі щодо його особи, бо князь і частина народу хотіла повернення на київську катедру Митрополита Кліма Смолятича, поставленого собором українських Єпископів без згоди Константинопольського Патріярха. Митрополит Константин затримався у Чернігові у тамошнього Єпископа, та-кож грека. Упокоївся 5 червня 1159 року і завіщав не ховати себе, але тіло викинути в поле для з'їдження пасам. Тіло його лежало три дні й було неушкодженим, а тоді вирішено поховати його під чернігівським собором.

5 червня

Константин, св. князь. Один з українських князів, що про нього нема згадки в літописах. Дехто вважає його молодшим сином Київського князя Святослава Ярославича (1073-1076). Мав би випросити у батька Муромський уділ. Вирушив туди з Києва з родиною, військом і духовенством, щоб охристити муромців, наперед виславши до них свого сина Михаїла. Але погани забили його. Коли з'я-

вився сам кн. Константин Муром піддався йому й він, зайнявши місто, не мстився за смерть сина, але разом з своїм другим сином Федором і духовенством проповідував християнство, силою нікого не присилюючи до його прийняття. Завдяки його праці муромці прийняли християнство. Опис цих подій поданий в «Житті» цього князя з пізніших часів. Точна дата смерти його не відома. Одні подають 1205 рік, інші — 1223 рік, але найправдоподібніша є третя дата — 1129 рік. В 1553 р. відкрито нетлінні мощі князя Константина і його синів Михаїла і Федора й незабаром було їх причислено до святих.

21 травня

Кукша, свящмуч. Був довший час ченцем Києво-Печерського монастиря. Ведений бажанням місіонерської праці над ширенням християнства, подався на ріку Оку й її притоки й проповідував християнську віру серед племені Вятичів. Багатьох з них охристив, бо був ієромонахом. Поганські жерці підбурили проти нього людей й він був замучений поганами, які відрубали йому голову. Щодо часу його життя нема певних даних. За одними його мученицька смерть стала в 1113 році, за іншими в половині XII ст., а ще за іншими 27 серпня 1217 року, з тим, що до 1215 року він перебував у Печерському монастирі. Поховано його було в Печерському монастирі. / 27 серпня, 28 (22, вересня

Лаврентій, преп., затворник Печерський. Прийшовши молодим до Києво-Печерського монастиря, хотів жити в затворі. Печерські отці відраджували йому з огляду на його молодість. Лаврентій став звичайним ченцем, але опісля перейшов до монастиря св. Димитрія в Києві й там якийсь час перебував у затворі. В цьому часі піdnisse духовно й одержав від Господа дар зціляти різні хвороби й виганяти бісів. Потім знову повернувся до Печерського монастиря. Деякі історики подають, що преп. Лаврентій в 1182 р. був висвячений на Єпископа Турівського. Упокоївся в 1194 році й був похований в Печерському монастирі.

29 січня, 28 (22) вересня

Лаврентій, преп., затворник Печерський. Був ченцем Печерського монастиря правдоподібно в XIII ст. Жадних даних про нього не збереглося. 20 (19) січня, 28 серпня

Леонтій, Святитель, Єпископ Ростовський. За даними Печерського Патерика був родом з Києва. В описі життя Святителя, що постав дещо пізніше в Ростові, говориться про нього, що був він греком і поставлено його було на Ростовську катедру безпосередньо з Константинополя без участі Київського Митрополита. Історики ставляться до цих даних з великим застереженням і вбачають в них тенденцію Ростова виказати свою незалежність від Києва.

Згідно з українськими даними, св. Леонтій з молодих літ відвував подвиг у Печерському монастирі та був першим з його ченців, що його висвячено на Єпископа. Був людиною освіченою й великим подвижником. Після висвячення в Єпископи провадив рівноапостольну місійну працю в своїй Ростовській єпархії (третій Єпископ на цій катедрі), що знаходилася далеко на півночі Великої Київської держави, серед поган ворожих християнству. Святитель Леонтій зауважав багато переслідувань від поган. Вигнаний ними з міста Ростова, побудував за містом на полі невелику церковцю в якій вчив молодь істині віри Христової. Одного разу батьки цих дітей прийшли до Святителя, щоб убити його. Єпископ Леонтій не злякався їх, але вийшов до них з хрестом у руках і вони відступили від свого заміру, а дехто з них навіть охристився. Свят. Леонтій обходив міста й села, проповідуючи Святу Євангелію, творячи чудеса та христячих, хто увірував у Христа. Рівноапостольна праця Святителя закінчилася його мученицькою смертю від руки поган, за одними даними в 1073 році, а іншими кілька років пізніше, але перед 1077 роком. В 1164 р. були відкриті його нетлінні мощі і в роках 1190-1194 він був канонізований.

23 травня

Леонтій, преп., канонарх Печерський. Жив у XIII або XIV ст. 18 червня, 28 серпня

Лонгин, преп., воротар Печерський. Пізнявав думки людей, які входили до Печерського монастиря й виходили з нього. Жив у XIII або XIV ст. 16 жовтня, 28 серпня

Лука, преп., економ Печерський. Жив у XIII ст. Близьких відомостей про нього не збереглося 6 листопада, 28 (22) вересня

Лукіян, препмуч., пресвітер Печерський. Був замучений татарами в Києві в 1243 році.

15 жовтня, 28 серпня

Макарій, преп., чернець Києво-Печерського монастиря. Упокоївся в XII (?) ст. Близчих даних про нього не збереглося.

19 січня, 28. (22) вересня

Макарій, преп., диякон. Чернець Києво-Печерського монастиря. Жив у XIII або XIV ст. Посник і молитовник. Творив чудеса.

19 січня, 28 серпня

Макарій, священномученик, Митрополит Київський. Відзначався побожним і святым життям. Спочатку був архимандритом Віленського Свято-Троїцького монастиря. В 1494 році був обраний собором Єпископів Київської митрополії на катедру Митрополита Київського і всієї Руси. В той час Митрополити жили у Вільні, але титулярною їхньою резиденцією залишався й надалі Київ. В наслідок пограбування київських церков татарами, Митрополит Макарій вважав своїм обов'язком поспішити до Києва. 1 травня 1497 року, як раз на Великодному тижні, перекопські татари напали на село Стриголово, недалеко Мозиря, в якому в той час по дорозі до Києва затримався Митрополит Макарій зі своїм оточенням, і вбили його під час відправи Служби Божої. Нетлінні мощі священномученика Митрополита Макарія були перевезені до Києва і спочивали в Софійському соборі. Тепер знаходяться в соборі св. Володимира в Києві. Канонізація його відбулася в 1621-1622 роках.

1 травня

Макарій, препмуч., архимандрит Овруцький і Канівський, Переяславський чудотворець. Народився в Овручі перед двадцятими роками XVII ст. в українській шляхетській родині Токаревських, а за іншими даними Торських. Вихований в релігійному дусі, багато молився й постійно відвідував церкви. Маючи біля 25 років, вступив до монастиря Успіння Пресвятої Богородиці в Овручі й постригся в ченці під ім'ям Макарія. В скорому часі був рукоположений на ієродиякона, а згодом на ієромонаха. Якийсь час був ігуменом Купятицького монастиря біля Пинська. В 1659-1660 роках Архиєпископ Чернігівський Лазар Барапович, що в той час тимчасово керував Київською митрополією, возвів преп. Макарія в сан архимандрита й поставив настоятелем Овруцького монастиря. На цьому становищі він пробув 12 років і, серед тодішніх дуже тяжких обставин, коли православну віру було переслідувано, виявив себе твердим оборонцем православія, боронячи монастир перед

поляками й уніятами. В 1671 році, коли поляки напали на монастир, зруйнували його й ченців розігнали, архимандрит Макарій подався до Києва й замешкав у Печерському монастирі, де мав намір залишитися назавжди. Тимчасом Митрополит Йосиф Нелюбович-Тукальський, відомий український патріот, призначив його архимандритом Канівського Успенського монастиря. Підкоряючись волі Митрополита, архимандрит Макарій прибув до Канева в 1672 році. Тут прославився він як чудотворець, зцілюючи своїми молитвами хворих і сліпих та відвертаючи людей від згубних шляхів. Відзначався також прозорливістю. Між іншими передбачив свою мученицьку смерть.

В 1678 р. турки з татарами пішли війною в Україну, паллячи її й руйнуючи та вбиваючи людей. 4 вересня вони здобули місто Канів та почали облягати монастир, в якому сковалося багато людей. 7 вересня вдалося їм увірватися до монастиря. Люди почали втікати куди хто міг, а преп. Макарій безстрашно зустрів ворогів з хрестом у руках та просив не оскверняти святині й не вбивати невинних людей. Турки скопили його, витягнули з монастиря та почали тяжко мучити, а нарешті відрубали голову (за іншими даними відірвали) й тіло кинули на площі міста.

Мощі препмуч. Макарія спочивали в Каневі, а в 1688 році були перенесені до Переяслава на Полтавщині, тому одержав він ще назву Переяславського чудотворця, бо біля його мощів у Переяславі відбувалися чудеса.

7 вересня, 13 травня (перен. мощ.), та 25 травня, 20 червня
і 10 жовтня (заг. пам. Волин. святих)

Максим, блаженний, Київський Митрополит (1283-1305). Родом грек. Більшість часу перебування Київським Митрополитом провів у мандрівках по обширній території, яка належала до його юрисдикції. 6 грудня

Мардарій, преп., затворник Печерський. Жив у XIII ст. Відзначався особливою безкорисливістю. Нічого не хотів мати у себе в келії, окрім конечного одягу.

13 грудня, 28 серпня

Марк Пещерник, преп. Відбував подвиг у Печерському монастирі на переломі XI-XII ст. Копав печери і могили й тому ще відомий під назвою Гробокопателя. Не брав за свою працю жадної заплати, а коли хто щось платив, передавав на бідних. Носив замість пояса залізний ланцюг

і увесь вільний від праці час перебував у молитві. Творив чудеса.

29 грудня, 28 (22) вересня

Мартин, блаженний, старець. Жив у XII ст. і працював кухарем у Турівських Єпископів. Провадив чеснотливє життя й відзначався скромністю, працьовитістю й побожністю.

27 червня

Мартирій, преп., диякон. За високу душевну чистоту і дотримування суворого посту був поставлений в диякона. Творив чудеса. Відбував подвиг у Печерському монастирі в XIII або XIV ст.

25 жовтня, 28 серпня

Мартирій, преп., затворник Печерський. Відбував подвиг в XIII-XIV ст. Близчих даних про нього не збереглося.

25 жовтня, 28 серпня

Матфій Прозорливий, преп. Печерський. Був ченцем за часів преп. Антонія і Феодосія Печерських. За свої велиki подвиги одержав від Господа дар бачити різні видіння, пізнавати замисли лукавого, рятувати від них людей та вгадувати людські думки. Дожив до глибокої старості й помер перед 1088 року.

5 жовтня, 28 (22) вересня

Меладій, преп. Печерський, старець і чудотворець. Жив у XIII ст. Близчих даних про нього не збереглося.

28 (22) вересня

Меркурій, преп. Печерський, посник. Перебував ченцем Печерського монастиря біля XIV. ст. Був великим приятелем преп. Паісія.

4 листопада, 28 серпня

Меркурій, преп. Печерський. Спочатку чернець Києво-Печерського монастиря, пізніше згідно з переданням мав бути Смоленським Єпископом, хоч дехто з істориків сумнівається в цьому, бо імені Меркурія не зустрічається в списках Смоленських Єпископів. Упокоївся 1239 року, правдоподібно замучений татарами. Мощі знаходяться в Печерському монастирі. 7 серпня, 24 листопада, 28 (22) вересня

Микита (Нікита), преп., затворник. Родом киянин. За часів ігумена преп. Никона прибув до Печерського монастиря й перебував у затворі. Опісля на пораду старшої братії вийшов з затвору і в 1096 р. був обраний на Новгородського Єпископа. Мав дар чудотворення. Упокоївся в 1108 році.

14 травня, 31 січня (відн. мощ.)

Микола (Никола) Святоша, преп. Походив з родини Чернігівських князів. Був сином Давида Святославовича, кн. Чернігівського, й внуком Святослава Ярославовича, кн.

Київського й Чернігівського. Світське ім'я його було Святослав, а тому побіч його чернечого імені завжди подається ще й його світське ім'я у зменшенні пестливій формі «Святоша». Короткий час, бо лише в 1097 р., княжив у Луцьку. Після залишення Луцька жив у Чернігові при своєму батькові, а тому відомий ще, як Чернігівський князь, хоч фактично сам у Чернігові він ніколи не княжив. В 1107 р. залишив родину й, прибувши до Києво-Печерського монастиря, прийняв чернецтво під ім'ям Миколи. Як чернець, відзначився великою служняністю й працьовитістю. Три роки працював на кухні, рубаючи для неї дрова над Дніпром і носячи їх на плечах до монастиря. Брани його, князі Ізяслав і Володимир Давидовичі, приїжджали до нього й просили його, щоб залишив цю працю, але він продовжував свое заняття. Пізніше три роки преп. Микола був сторожем при монастирській брамі. Звідтам пішов служити до трапези, де виконував все з великою охочістю. Опісля ігумен і братія вирішили, що йому після відбуття послуху треба бути мовчальником в окремій келії працювати над спасінням своєї душі. Повинуючись цьому, преподобний не залишив праці й надалі й посадив біля своєї келії овочевий сад. За цілий час свого чернецтва він ніколи не був без праці. Крім праці в городі, займався виготовлюванням одягу, при тому постійно молився. Відзначався також миролюбством і в 1142 р. був посередником під час спору князів.

Весь свій маєток і все, що одержував від братів і своїх людей, віддавав на будову церков, обдаровував бідних, жертвував на закуп книжок для церков. Сам любив багато читати, маючи власну бібліотеку, яка поклала початок великій бібліотеці Печерського монастиря. На монастирській брамі коштами преп. Миколи побудовано в 1108 церкву Св. Тройці й окремо шпиталь з церквою св. Миколая. Усього разом він перебував в Києво-Печерському монастирі 36 років і вже за життя користався славою великого подвижника. Коли упокоївся 14 жовтня 1143 р., на його похорон прибули його брати й майже все населення Києва.

14 жовтня, 28 (22) вересня

Михаїл, Святитель, перший Митрополит Київський (988-992 або 998). Одні вважають, що він був греком, а інші — болгарином. Згідно з переданням приймав участь в хрещенні киян у 988 р. Був людиною освіченою й благоче-

стивою. Провадив рівноапостольну працю в Київській державі. Моці його спочивали первісно в Десятинній церкві, а опісля в Близких (Антонієвих) печерах, а з 1730 р. в Успенській церкві Києво-Печерської Лаври. Московська Церква до XVIII ст. не мала його в своїх святцях. В Україні пам'ять Святителя Михаїла святкувалася з давніх часів.

30 вересня

Михаїл, муч., кн. Чернігівський. З молодих літ полюбив Бога, був лагідним і милосердним до бідних і уникав мирської слави, яку вважав тоншою від павутини. Спочатку був Переяславським князем, а з 1225 р. Чернігівським. Під час нападу татарів подався на Угорщину. В 1245 р. повернувся до зруйнованого Києва й наступного року був викликаний Батиєм до орди. Коли перед побаченням його з ханом, поганські жерці з доручення хана зажадали від нього виконання поганських обрядів, кн. Михаїл рішуче відмовився це зробити. «Не хочу бути християнином по імені, а робити, як погани» — сказав він. Підтримував його в цьому боярин Федір, що прибув разом з ним до орди. Тоді кати почали мучити князя й, коли він далі стояв при своєму, відрубали йому голову (20 вересня 1246 р.). Разом з ним був замучений і вірний його боярин Федір. Тіла мучеників кн. Михаїла і боярина Федора було викинено на з'їдження псам, але Бог дивно зберіг їх і вони були перевезені побожними людьми до Чернігова. Оба вони були скоро після своєї смерті канонізовані. В 1572 р. Москва, зайнявши Чернігів, вивезла їхні мощі з Чернігова до себе. До святих заражовано також преп. Євфросинію (пам'ять 25 вересня), доньку св. кн. муч. Михаїла. Від 1227 року до своєї смерті в 1258 р. вона була черницею в Суздалі.

20 вересня

Мойсей Угрин, преп. Походив з Угорщини. Був разом із своїми братами Юрієм і Єфремом на службі в кн. Бориса. Коли кн. Борис у 1015 р. був вбитий, а разом з ним загинув і його вірний слуга Юрій (пам'ять 2 травня), його брати врятувалися. В 1018 р. під час походу на Київ польського короля Болеслава, союзника Святополка Окайянного, Мойсей Угрин попав у польський полон до молодої польки, вдови по якомусь визначному вельможі. Ця полька полюбила молодого бранця й хотіла одружитися з ним. Мойсей Угрин проте постановив стати ченцем і за відмову виконувати бажання польки терпів різні знуцан-

ня. Коли одного одного разу він потаємно прийняв чернецтво від одного мандрівного ченця, довелося йому петерпіти тяжкі муки. Щойно після народнього повстання в Польщі, під час якого загинула його власничка, він став вільним і за якийсь час знову прибув в Україну й наприкінці свого життя пішов до преп. Антонія та став ченцем Печерського монастиря. Вмер ще за життя преп. Антонія. Брат його преп. Єфрем (пам'ять 28 січня), як припускають, був також якийсь час ченцем Печерського монастиря, а опісля подався на північ для проповіді християнства й заложив монастир біля Торжка.

26 липня, 28 (22) вересня

Мойсей, преп., чудотворець Печерський. Жив у XIII ст. Носив на тілі залізний пояс і залізний хрест. За великі чернечі подвиги одержав від Господа дар чудотворення.

26 (28) липня, 28 серпня

Мстислав (у св. хрещенні Федір), св. благовірний князь Київський. Старший син вел. кн. Володимира Мономаха. Народився 1076 року. Відзначався побожністю й миролюбством. Збудував ряд церков у Києві, Володимирі Волинському, Луцьку й інших містах. Княжив спочатку на Волині, опісля в Новгороді, а після смерти свого батька став у 1125 р. Київським князем. Відомий в історії під ім'ям Мстислава Великого. Розгромив половців і загнав їх за Волгу. Користувався великим авторитетом серед українських князів і в Західній Європі. Помер 15 квітня 1132 року й був похований в збудованому ним Федорівському монастирі в Києві.

15 квітня

Мстислав Ростиславович (у св. хрещенні Юрій), св. благовірний князь. Правнук кн. Володимира Мономаха, прозваний Хоробрим за мужність і шляхетність під час походів. Відзначався побожністю й добротою. Дбав про духовенство, церкви й монастири. Був патріотом української землі й разом із своїми братами обороняв Київ перед кн. Андрієм Боголюбським і суздальцями. В 1173 р. витримав облогу у Вишгороді й переміг кн. Андрія Боголюбського, який перед тим у 1169 р. зруйнував Київ. Найбільше княжив у Смоленську. Помер 14 червня 1180 року в Новгороді, куди його було запрошено на князювання в 1179 році.

14 червня

Нектарій, преп. Печерський. Був ченцем Печерського монастиря в XII або XIII ст. Близьких даних про нього не збереглося.

29 листопада, 28 (22) вересня

Нестор Літописець, преп. Печерський. Народився 1056 року в Києві. Маючи 17 років життя, прийшов до Печерського монастиря і за якийсь час прийняв постриг за ігумена Стефана (1074-1078) та був висвячений на ієродиякона. Вславився своїми чернечими подвигами: повздержливістю, постом, слухняністю й смиренням. З доручення Печерського ігумена Івана відкопав мощі преп. Феодосія Печерського в 1091 році.

Преп. Нестор належав до найбільш освічених людей в Україні кінця XI ст. і початків XII. Крім богословських знань, знов історію й літературу та грецьку мову. Мав великий літературний талант. З його праць збереглися на сьогодні такі, як опис життя й мучеництва свв. кнн. страстотерпців Бориса і Гліба та опис життя преп. Феодосія Печерського. Йому також приписують написання опсвідання про початок Печерського монастиря та опис життя перших преподобних Печерських, хоч деято, як М. Грушевський, А. Шахматов вважають, що автором цього був преп. Никон. Найвизначніший твір преп. Нестора це «Повість времінних літ...» — український літопис, що він його склав на підставі раніш написаних літописів, архівних матеріалів, народніх переказів та оповідань, додавши опис сучасних йому подій. Під час писання літопису, збирав джерела в різних місцевостях. З цією ціллю перебував у 1097 р. у Володимирі Волинському та Зимненському Святогірському монастирі, в якому міг переписати Волинський Літопис, що увійшов майже без змін до «Повісти времінних літ...». До останнього часу показували келію, в якій він мав би працювати. «Повість времінних літ...», яку закінчив писати біля 1113 року й над якою працював біля двадцяти років, була доведена до 1110 року. Цей літопис зберігся до наших днів у своїй третій редакції з 1118 року й є надзвичайно цінним джерелом до історії України княжих часів. Упокоївся преп. Нестор Літописець в 1114 році.

27 жовтня, 28 (22) вересня

Нестор Некнижний, преп. Був ченцем Печерського монастиря в XIII або XIV ст. Щиро служив Господеві й дуже усердно молився, сподобляючись під час молитви різних видін.

27 жовтня, 28 серпня

Никита, див. Микита.

Никодим, преп., проскурник Печерський. Чернець Печерського монастиря в Києві. Жив у XII ст. Впродовж тридцяти років займався печенням проскур, допомагаючи в цьому преп. Спиридонові, з яким жив у великій приязні й згоді, спільно молячись і працюючи.

31 жовтня, 28 (22) вересня

Никола Святоша, див. Микола Святоша.

Никон, преп., ігумен Печерський. Один з найближчих співробітників преп. Антонія Печерського, до якого прийшов у печеру, як духовна особа — священик. Жив у печері суворим чернечим життям. Преп. Антоній доручив йому, як досвідченій духовній особі, з його благословення постригати в ченці тих, хто хотів стати печенським ченцем. Він між інш. постриг у ченці преп. Феодосія. За постриження любимців вел. кн. Ізяслава Кіївського преп. Варлаама і преп. Ефрема накликав на себе гнів цього князя й правдоподібно через це був змущений залишити Києво-Печерський монастир та податися на півострів Тмуторокань (тепер Тамань), де в тому часі існувало Тмутороканське князівство, що займало невеликий простір на схід від Озівського моря й Криму та було найдалі на південний-схід висуненим українським князівством. Тут недалеко столиці цього князівства міста Тмуторокані преп. Никон заснував монастир, подібний Печерському. Переїзд преп. Никона до Тмуторокані дав підставу декому з дослідників висунути припущення, що він походив звідтам.

Коли греки отруїли Тмутороканського князя Ростислава Володимировича в 1067 році, народ послав преп. Никона до Чернігівського князя Святослава Ярославовича, щоб відпустив йм на княжіння свого сина Гліба. Никон виконав прохання тмутороканців і на поворотній дорозі вступив до Києва. Преп. Феодосій упросив преп. Никона повернутися до Печерського монастиря, що цей зробив після відвідин Тмуторокані й полагодження наступства в заснованому ним монастирі. У Печерському монастирі преп. Никон перебував у великій любові й згоді з преп. Феодосієм, з доручення якого читав книги й виголошував поучення братії. Крім цього преп. Никон любив оправлювати книжки, в чому був великий майстер, а преп. Феодосій робив йому шнурки.

Коли в Україні настала міжусобна війна й кн. Ізяслава було вигнано з Києва в 1073 р., преп. Никон, бажаючи

спокою, знову залишив Київ і подався до Тмуторокані. За короткий час, однаке, повернувшись до Києва, щоб відвідати преп. Феодосія, але не застав його вже в живих. Ігуменом Печерського монастиря був тоді преп. Стефан. Преп. Никон залишився жити в Печерському монастирі. Після того, як в наслідок незгоди між ченцями преп. Стефан відійшов з Печерського монастиря, братія в 1078 р. обрала новим ігуменом преп. Никона, як найближчого співробітника препп. Антонія і Феодосія. За ігуменства преп. Никона головна Успенська церква Печерського монастиря була чудово розмальована й приздоблена мозаїками, творами переважно грецьких майстрів. Упокоївся преп. Никон у 1088 році.

Побіч препп. Антонія й Феодосія Печерських, преп. Никон належить до визначніших особистостей Києво-Печерського монастиря в XI ст. Він аскет-подвижник, автор одного з літописних зводів та інших праць, церковний діяч-місіонар (у Тмутурокані), культурний діяч та будівничий головної церкви Києво-Печерського монастиря, досвідчений духівник і добрий проповідник та нарешті дипломат (його місія до Чернігівського князя). Згідно з гіпотезою М. Приселкова й А. Шахматова преп. Никон і Митрополит Іларіон це одна і та сама особа. На їхню думку Іларіон після уступлення на вимогу Константинополя з митрополичого престолу, як обраний без згоди Патріярха, мав би прийняти схиму в Печерському монастирі. Слаба сторона цієї гіпотези та, що життя його розтягалося б до 90 років. До того значення преп. Никона в історії Києво-Печерського монастиря менше як преп. Феодосія, а коли б преп. Никон був би Митрополитом Іларіоном, то це значення було б більшим, й нарешті літературний талант преп. Никона менший як Митрополита Іларіона.

23 березня, 28 (22) вересня

Никон Сухий, преп. Печерський. Походив з визначного роду в Києві. Залишивши світське життя, став ревним ченцем Печерського монастиря. Під час нападу половців на Київ у 1096 р. разом з преп. Євстратієм і іншими був взятий до полону. Тому що преп. Никон відмовлявся по-дати, хто його свояки, які були дуже багатими, щоб половці одержали від них викуп, його почали дуже мучити, думаючи, що він погодиться на викуплення. Тіло його пріпікали вогнем, різали ножами, від чого він став дуже ху-

дим і одержав прозвище Сухого. Господь чудесно врятував Никона й він по трьох роках неволі повернувся до Печерського монастиря, де провів останок свого життя.

11 грудня, 28 (22) вересня

Ніфонт, Святитель, Єпископ Новгородський. Родом з Києва. Син заможних батьків, після смерти яких роздав маєток бідним і став ченцем Києво-Печерського монастиря. Ходив з прощею до Святих місць в Палестині. Опісля якийсь час був ігumenом Святоїгорського монастиря в Зимному під Володимиром Волинським. В 1130 р. був поставлений в Єпископи до Новгорода. Був знавцем канонів і звичаїв Православної Церкви. Багато дбав про церкви, будував їх і прикрашував. Мирив ворогуючих князів. Якийсь час перебував у заточенні в Києво-Печерському монастирі, бо не хотів визнати Митрополита Клима Смолятича, як поставленого без згоди Константинопольського Патріярха. Цей факт дав декому підставу вважати його за грека. Не виключено, що міг бути греком народженим в Україні й тому відносно Митрополита Клима Смолятича став по грецькій стороні. Після звільнення з заслання, повернувся до Новгорода, але, почувши, що з Константинополя іде до Києва новий Митрополит, поїхав його зустрічати й в Києві захворів та вмер у 1156 р. Канонізований 1549 р.

8 квітня, 28 (22) вересня

Олексій, преп. Печерський. Затворник. Жив і відбував подвиг у Печерському монастирі в XIII ст. Близче про нього нічого не відомо.

24 квітня, 28 (22) вересня

Ольга (у св. хріщені Олена), блаженна, княгиня. Була дружиною кн. Ігоря. Після смерти його в 945 р. стала правити Київською державою. Буда мудрою правителькою. Десять в роках 955-957 прийняла християнську віру й в 957 р. їздила до Царгороду вже як християнка, маючи при собі свого пресвітера Григорія. Наш літопис говорить про неї, що вона «зрозумівши Бога Істинного й принявши хріщення... почала жити за Христом, просвітившись усіма добрими ділами, одягаючи нагих, годуючи голодних, милуючи вдів і сиріт, — з тихістю й любов'ю в серці...» Церква величає її рівноапостольною, бо вона була якби зорею ранньою, що віщувала скоре охрищення нашого наро-

ду, своїм прикладом заохочуючи й підготувляючи його до цієї великої події. Коли підріс її син Святослав, вона в 964 році віддала правління державою в його руки. Упокоїлася 969 року. Внук її св. кн. Володимир переніс її мощі до Десятинної церкви. Канонізована в XIII ст. 11 липня

Онисим, преп., затворник Печерський. Був ченцем Печерського монастиря в XII-XIII ст. Про життя його більш нічого не відомо. 4 жовтня, 21 липня, 28 (22) вересня

Онисифор, Ісповідник, преп., Печерський. Відбував подвиг у Печерському монастирі у XII ст. Близьких відомостей про нього не збереглося. 9 листопада, 28 (22) вересня

Онуфрій Мовчаний, преп. Печерський. Відбував подвиг мовчання в Печерському монастирі в XII ст.

21 липня, 28 (22) вересня

Павло Слухняний, преп. Печерський. Жив у XIII ст. Спочатку був неслухняним, але, вступивши до Печерського монастиря, став виконувати всякі доручення, які йому давали. 10 вересня, 28 серпня

Павло, преп. Печерський. Називається також «дуинослухняним». Жив приблизно в XIII-XIV ст. Згадується в каноні загальної служби святым Близької печери, разом з канонархами Геронтієм і Леонтієм. Правдоподібно був уставщиком. 28 (22) вересня

Павло Невільник, новомуч. Походив з України. В молодому віці попав у полон до татарів, які продали його згодом до Константинополя. Коли по якомусь часі власник його, що був сам християнином, відпустив Павла на волю, він одружився з дівчиною християнкою, що також була невільницею й опісля одержала свободу. В часі переслдування християн, за небажання зректися православної християнської віри й прийнятти магометанство, турки стяли йому голову в Константинополі в 1683 році. Канонізований Грецькою Церквою. 3 квітня

Паїсій, преп. Печерський. Жив у XIV ст. Близьких відомостей про нього не збереглося. Відомо тільки, що жив у великій приязні з преп. Меркурієм, посником Печерським.

19 липня, 28 серпня

Памва, преп., Ісповідник і затворник Печерський. Витерпів велике страждання від татарів під час захоплення ними Києва, коли ходив з монастиря до міста по Іжу для братії. Помер від ран у затворі в 1241 році. 18 липня, 28 серпня

Панкратій, преп. Печерський, затворник, ієромонах. Жив у XIII ст. Зціяв хворих молитвою, постом і помазанням оливою. 9 лютого, 28 серпня

Пафнутій, преп. Печерський. Був ченцем Печерського монастиря в XII або XIII ст. Подвижницьке життя його характеристичне постійними слезами за гріхи.

15 лютого, 28 серпня

Пахомій Новий, новомученик. Народився в Україні. Молодим попав у полон до татарів, які продали його одному туркові — кузнірові до міста Усаки. 27 років він служив у цього турка, який його полюбив і хотів зробити своїм спадкоємцем, якщо він прийме магометанство. Пахомій не згодився на це. Після цього ставлення до нього турка змінилося й йому довелося зазнати багато знущань. Одного разу, коли українець захворів, турки оголосили, що він у часі непрітомності прийняв магометанство. Видужавши, він утік на Афон і там прийняв чернецтво під ім'ям Пахомія (хрищене ім'я його невідоме). На Афоні прожив 18 років, з того 12 років у монастирі св. Павла, а 6 — в окремому пустинному місці, біля одного пустельника. Думка про те, що він може дійсно в часі хвороби в непрітомному стані прийняв магометанство, не давала йому спокою й він постасно вернувся до м. Усак. Тут турки його пізнали й віддали на суд за «зраду» Магомета. Суд присудив його на кару смерті й йому було стято голову 7 травня 1730 року. Нетлінні мощі його знаходяться на острові Патмосі, в монастирі св. Апостола Івана Богослова. 7 травня

Персій, преп. Печерський. Жив у XIII ст. Більш-про нього не збереглося жадних даних. 28 (22) вересня

Петро, Святитель, Митрополит Київський. Походив з містечка Ратна на Волині. Маючи 20 років, вступив до монастиря. Осягнувши 30 років життя, був поставлений в ієромонахи. Найбільш улюбленим його зайняттям було читання Святого Письма й малювання ікон, що відзначалися мистецькою вартістю. За своє життя він намалював багато ікон. Деякі з них були чудотворними, а деякі збереглися по сьогодні. Після довгих подвигів у монастирі, з благосло-

вення ігумена залишив монастир, щоб перебувати на самоті над річкою Рать (притока Припяті), недалеко містечка Ратна, де тепер село Яревище або Раєвище. Коли почали приходити люди до нього, на місці, де він перебував, заснував Спаський монастир. В сані ігумена цього монастиря прославився своїми подвигами, що стали відомі далеко по Україні. Завжди був ласкавим, добрим і милостивим до всіх, себе самого рахуючи на найнижчого. Слава про його чернечі подвиги й розголос про нього серед людей дійшли до Галицько-Волинського князя Юрія I Львовича. Після смерти першого Галицького Митрополита Ніфonta в 1305 році, кн. Юрій I Львович післав ігумена Петра до Константинополя, як кандидата на Галицького Митрополита. Тому що греки неохоче дивилися на утворення нової Галицької митрополії, в 1308 р. Царгородський Патріярх поставив Петра на Митрополита Київського і всієї Русі, думаючи тим задовольнити з однієї сторони Галицько-Волинського князя Юрія I, а з другої — Тверського князя Михаїла, кандидата якого, ігумена Геронтія, не було поставлено на Митрополита. Це мало, однаке, у висліді таке, що Митрополит Петро, не затримуючись довго в опустошенному татарами Києві, вже в 1309 р. переселився на північ до Володимира над Клязьмою. Помер у 1326 році, а моці його було відкрито в 1339 році.

21 грудня

Пимен Многоболізний, преп. Печерський. Усе своє життя хворів. Коли батьки принесли його до Печерського монастиря, щоб ченці помолилися над ним, упросив батьків залишити його в монастирі й чудесним способом був пострижений у ченці. Понад 20 років пробув у монастирі, постійно хворіючи, але ніколи не нарікав, а за все дякував Богові. За свою терпеливість одержав від Господа дар зцілення інших. Перед смертю сам одержав зцілення, обійшов усіх ченців і показав, де його поховати. Упокоївся в 1110 році.

7 серпня, 28 (22) вересня

Пимен Посник, преп. Печерський. Провадив дуже суворе життя й постійно постив. Мав від Бога дар зціляти хворих і передбачувати події. Передбачив день смерті препомуч. Кукши й помер одного дня з ним, за одними даними в 1113 р., а за іншими в половині XII ст. або ще пізніше.

27 серпня, 28 (22) вересня

Пимен Посник, ігumen Печерський (1132-1141?). Суворо

постив, споживаючи їжу лише один раз на тиждень, але від посту й праці не був ослаблений. 7 серпня, 28 серпня

Піор, преп. Печерський. Був ченцем Печерського монастиря в XIII ст. Перебував у затворі. Відзначався працьовитістю й суворим додержуванням посту. 28 серпня

Полікарп, преп., архимандрит Печерський. Як чернець Печерського монастиря, виявив ряд великих моральних чеснот і нелицемірну любов до Бога, до братії й до всіх людей. В 1164 р. був обраний Києво-Печерським архимандритом. Відзначався як добрий архимандрит-наставник, заохочуючи всіх до добрих діл і наставляючи на шлях покаяння й спасіння. Мудро керував Печерським монастирем. Мав вплив на вел. кн. Київського св. Ростислава, який хотів сам стати ченцем Печерського монастиря. Після його смерті в 1168 р. преп. архимандритові Полікарпові довелося зазнати різних скорбот під час боротьби між князями за Київ. Упокоївся в глибокій старості 24 липня 1182 р. Часом помилково змішують його з ченцем Полікарпом, до якого св. Єпископ Симон написав послання з описом життя ряду печерських отців. Новіші історичні досліди ствердили, що це не міг бути преп. Полікарп, архимадріт Печерський, бо св. Єпископ Симон писав своє послання в першій чверті XIII ст.

24 липня, 28 (22) вересня

Прохір (Прохор) Лебедник, преп. Печерський, чудотворець. Походив із Смоленська. Біля половини дев'яностих років XI ст. (біля 1093 р.) прибув до Печерського монастиря й став його ченцем. Провадив суворе й подвижницьке життя. Не ів хліба, але збирав лободу (по-староукраїнськи — лебеда), з якої приготовляв їжу, а тому був прозваний Лебедником. Ніколи не був сумним, але завжди з радістю служив Господеві. Який нагородив його даром чудотворення. Коли настав голод у Києві, преп. Прохір роздавав людям хліб з лободи, який за його молитвами видавався їм кращим за пшеничний, а коли забракло солі, роздавав попіл, який смакував як сіль. Це викликало ворожість до нього київських купців — спекулянтів, а пізніше і самого князя Святополка. Опісля, однаке, князь примирився з преподобним. Преп. Прохір упокоївся в 1107 році.

10 лютого, 28 (22) вересня

Ростислав Мстиславович (у св. хрещенні Михаїл), св. благовірний князь Київський. Був внуком кн. Володимира Мономаха й сином св. кн. Мстислава Київського. Спочатку з доручення батька довший час княжив у Смоленську (1125–1159). В 1159 р. кияни запросили кн. Ростислава на великоукраїнський стіл у Києві. Тут зустріли його люди з великою радістю. Своєю чесною, справедливою й миролюбною політикою приєднав до себе симпатії багатьох удільників князів. Навіть з ворогами України — половцями хотів на в'язати дружні відносини через шлюбний зв'язок свого сина Рюрика з донькою половецького хана Белука, щоб тим визволити Україну від частих половецьких нападів. Був людиною дуже побожною. Дбав про Печерський монастир у Києві й жив у великій приязні з його архимандритом св. Полікарпом, маючи бажання самому стати ченцем цього монастиря. Був прихильником автокефалії Української Православної Церкви (Київської митрополії).

На поворотній дорозі з Новгороду, куди іздив, щоб примирити тамошніх людей з своїм сином Святославом, що там княжив, сильно захворів у Смоленську, але, бажаючи конечно повернутися до Києва, і якщо видужає, прийняти чернецтво в Печерському монастирі, пустився в дальшу подорож і в с. Заручі упокоївся 14 березня 1168 року. Тіло його було перевезене до Києва й там поховане.

14 березня

Руф Слухняний, преп. Печерський, затворник. Переїхав у Києво-Печерському монастирі в XIV ст. Близчих відомостей про нього не збереглося.

8 квітня, 28 серпня

Сава, преп. Печерський. Відбував подвиг у Києво-Печерському монастирі в кінці XII ст. або початках XIII. Близчих відомостей про нього не збереглося.

24 квітня, 28 (22) вересня

Серапіон, Святитель, преп. Печерський. Був ченцем, а отісля архимандритом Києво-Печерського монастиря в XIII ст. Один з небагатьох письменників-проповідників того століття, твори якого дійшли до нас. Був дуже сильним проповідником. В часі перебування в Києві виголосив багато проповідей, з яких збереглося лише п'ять: «О казнях Божих і о ратіх» (два різні під тим самим заголовком), «Поученіє

да престанем от гріх наших...», «Слово о маловірії» і п'яте без наголовку. Крім цих п'ятьох поучень приписують йому ще інші твори, але їхне авторство не зовсім вияснене. В проповідях, що збереглися й напевно належать преп. Серафіону, говорить він про давню могутність Київської держави, красу Києва, про навалу татарську й спустошення татарами міст і сіл України, поруйнування ними храмів Божих, осквернення ними наших святощів та про муки нашого народу під татарським ярмом. Причину цих нещасть бачить він у гніві Божому за гріхи нашого народу.

Під кінець свого життя, в 1274 році, був поставлений на Єпископа Володимирського й Сузdalського. Упокійвся 12 липня 1275 року.

Сергій, преп. Печерський, посник. Називається також «Слухняним». Жив і відбував подвиг чернецтва біля XIII ст. Про життя його не збереглося відомостей.

7 жовтня, 28 (22) вересня

Силуан, преп. Печерський, скимник. Жив у XIV ст. Відзначався великою душевною й тілесною чистотою, сувро постив і безустанно молився, за що одержав від Господа дар прозорливості.

10 червня, 28 серпня

Сильвестр, преп. Печерський, блаженний, старець служнаний. Був ченцем Печерського монастиря в XII ст. Служніністю осягнув високого ступня духової досконалості. За його молитвами діялися чудеса.

2 січня, 28 (22) вересня

Симеон, Святитель, Єпископ Переяславський. Спочатку був ченцем Києво-Печерського монастиря, а опісля був поставлений на Єпископа Переяславського (на пізнішій Полтавщині). В 1239 році був вбитий татарами під час їхньої навали на Україну. В житті його говориться, що «приніс себе самого, як агнця, в жертву».

28 серпня

Симон, Святитель, чудотворець Печерський, Єпископ Володимирський (над Клязьмою). В молодому віці став ченцем Києво-Печерського монастиря. Опісля був ігуменом Рождественського монастиря у Володимирі над Клязьмою, а з 1215 року до своєї смерті в 1226 році — Єпископом Володимирським (першим на цій катедрі, що була відділена від Сузdalської). Перебуваючи далеко від рідної своєї землі — України, тужив за нею, а особливо за Києво-Печерським монастирем. В цьому монастирі перебував його добрий приятель (а може й свояк) чернець Полікарп, що був

як видно людиною освіченою й знатною, а одночасно дуже амбітною. Він переписувався з преп. Симоном і висловлював йому в листах різні свої жалі. У відповідь на це св. Симон написав йому послання, в якому закликав його позбутися різних сміливих мрій і честолюбивих бажань, а для прикладу, яким має бути чернець, додав до послання 8 оповідань про життя 9 печерських отців, що жили приблизно в 1078-1110 роках. Ці оповідання стали основою «Печерського Патерика», який був опісля поповнений ще далішими оповіданнями про життя інших печерських отців, що їх написали інші особи, в тому і сам вицезгаданий чернець Полікарп, що їх описав у своєму листі до преп. Акиндина, ігумена Печерського, на основі інших описів життя печерських отців, що не дійшли до нас, та усних розповідей св. Симона ще в часі його перебування в Києві, коли він збирав відомості про славних подвижників Печерського монастиря.

Св. Симон у посланні до ченця Полікарпа пише про велику славу і значення Печерського монастиря в Києві й заявляє, що він «єпископську славу і владу за ніщо не вважав би, аби йому тільки хворостиною торчати за ворітами чи сміттям валятися у Печерському монастирі...» Проф. М. Грушевський вважає, що Єпископ Симон цим хотів підняти вагу Печерського монастиря й тим самим і Києва та протиставитися змаганням володимирсько-суздальських князів підноситися над Києвом. Цим своїм посланням і описом життя печерських отців Святитель Симон осягнув свою ціль. Чернець Полікарп став смиренним і позбувся гордості та честолюбства.

Свят. Симон мав бути похований в Києво-Печерському монастирі. Є, однаке, серед деяких вчених думка, що в Печерському монастирі похованій не цей Симон, а інший, що був Єпископом Сузdal'ським у першій половині XII ст. та який завіщав себе поховати в Києві. Опісля під впливом «Печерського Патерика» було змішано Єпископа Симона Володимирського з Єпископом Симоном Сузdal'ським.

10 травня, 28 (22) вересня

Сисой, преп. Печерський, затворник. Жив у XIII ст. Спочив у затворі. Більше про нього жадніх відомостей не збереглося.

24 листопада, 28 (22) вересня

Сисой, преп., схимник Печерський, посник. Жив у XIII або XIV ст. До прийняття схими був канонархом. Молит-

вами переборював тілесні пристрасті й далеко наперед передбачив день своєї смерти.

6 липня, 28 серпня

Софроній, преп., затворник Печерський. Був ченцем Печерського монастиря в XIII ст. Щоденно прочитував увесь Псалтир. Носив на собі власаницию й залізний пояс, не здіймаючи їх з себе до самої смерті. 11 травня, 28 серпня

Софроній, Святитель, Єпископ Іркутський. До прийняття чернецтва називався Стефаном Кристалевським. Відомий також ще під прізвищем Назаревський. Народився 25 грудня 1703 р. в містечку Березані, Переяславського повіту на Полтавщині. Батько його був дяком. Одразу після закінчення Переяславської духовної семінарії в 1727 році, став послушником Красногорського монастиря біля Золотоноші. В 1730 році постригається в ченці. В 1732 році був рукоположений в ієродияconi, а незабаром в ієромонахи Митрополитом Рафаїлом Зборовським у Софійському соборі в Києві й за короткий час став ігуменом Золотоноського монастиря. В 1745 р. був призначений на намісника Олександро-Невської Лаври в Петербурзі й на цьому становищі перебував 8 років. В лютому 1753 р. Синод Російської Церкви призначив його на Іркутську катедру й 18 квітня того ж року відбулася його хіротонія на Єпископа Іркутського. Розуміючи труднощі місіонерської праці в Сибірі, він впродовж року підбирав собі співробітників, головним чином серед духовенства української національності, ѿ щоно наступного року прибув до Іркутська.

Святитель Софоній був третім з чергі Єпископом цієї епархії, а перед ним займали її також українці — св. Єпископ Інокентій (Кульчицький) і Єпископ Інокентій (Неронович). Це пояснюється тим, що українське духовенство у той час під оглядом духовної освіти, місіонерських здібностей і посвяти в ширенні християнської віри стояли вище від російського духовенства. Свят. Софоній продовжував місіонерську працю своїх попередників на обширній території Сибіру. Дбав про підвищення освітнього рівня підлеглого йому духовенства. Турбувався про піднесення релігійно-морального рівня сибірського населення, що складалося з засланців-вбивників і злодіїв, місцевих людей — поган і людей легкої наживи, особливо серед службовців. Дбав про будову храмів. Сам особисто відзначався суворістю життя і світлим розумом. Тужив за Україною й хотів останок свого життя провести на своїй батьківщині. По-

мер в Іркутську 30 березня 1771 року. Біля нетлінних мощів Святителя відбувалися чудеса й його було канонізовано в 1918 році. 30 березня, 30 червня (відкр. мощів)

Спиридон, преп., проскурник Печерський. Походив з села й прийшов до Києво-Печерського монастиря вже в старшому віці. В монастирі вивчив уесь Псалтир напам'ять. Ігумен Пимен (1132-1141) доручив йому пекти проскурки. В цій його праці допомагав йому преп. Никодим, з яким він жив у великій приязні, будучи з ним однієї думки в усьому. Під час праці співав псалми. Потрудився над печенням проскур біля 30 років і упокоївся в шістдесятих роках XII ст.

31 жовтня, 28 (22) вересня

Стефан, Святитель, Єпископ Володимирський (на Волині). Народився біля 1040 року й походив правдоподібно з боярського роду. З молодих літ відбував подвиг у Печерському монастирі під доглядом преп. Феодосія, якого був улюбленним учнем. Скоро після постриження у ченці поставлено його начальником хору або уставщиком. З доручення преп. Феодосія у церкві проповідував братії Слово Боже. Перед своєю смертю преп. Феодосій на прохання ченців у 1074 році поставив Стефана на ігумена Печерського монастиря, завіщаючи йому дотримуватися уставу й закінчити будову новозаложеної головної мурованої монастирської церкви. Все це виконував преп. Стефан, а до того ще розбудував монастир і обгородив його дерев'яною стіною. В 1078 році з невяснених причин братія виступила проти нього й він був змушеній не тільки залишити ігуменство, але й сам Печерський монастир. Тоді преп. Стефан недалеко від цього монастиря на склоні гори біля урочища, що називалося Кловим, при допомозі побожних боярів, заснував новий монастир в честь положення ризи Пресвятої Богородиці у Влахерні. (Цей монастир, відомий під назвою Кловського, проіснував недовго. В 1096 році половці його цілковито зруйнували під час нападу на Київ). Як ігумен цього монастиря, преп. Стефан здобув загальну пошану. Коли вмер Єпископ Володимирський на Волині, Київський Митрополит Іван біля 1090 року поставив його в Єпископи на Володимирську катедру. З Волині Святитель Стефан приїжджав до Києва, відвідував Кловський монастир і був у Печерському монастирі під час відкриття мощів преп. Феодосія в 1091 році. На Володимирській катедрі відзначився багатьма добрими ділами. Упокоївся 27

квітня 1094 року. Був похований під старою катедрою в місті Володимирі Волинському.

27 квітня, та 25 травня, 20 червня і 10 жовтня (заг. пам. Вол. святих)

Стефан Махрицький, преп. Народився й виховувався в Києві. Молодим прийняв чернецтво в Києво-Печерському монастирі. Після кількох років перебування в ньому, шукаючи усамотнення для повного мовчання, разом з своїми послідовниками подався на північ і біля містечка Махрищі (на Московщині) в 1358 р. заснував скит. Через неприхильне ставлення до нього сусідніх землевласників змушений був на якийсь час залишити цей скит, але опісля знову повернувся до нього й вмер у глибокій старості в 1406 році. В 1550 р. відкрито його нетлінні мощі.

14 липня

Тимофій, преп. Печерський. Жив в XI-XII ст. З 1124 р. був ігуменом Києво-Печерського монастиря. За нього в Києві була велика пожежа. В 1130 р. він обложив золотом і сріблом труну (раку) преп. Феодосія Печерського на кошти суздальського тисяцького Юрія Симоновича. Упокоївся 1131 року.

28 серпня

Тит, преп. Печерський, пресвітер. Відбував чернечі постуки в Києво-Печерському монастирі в XII ст. і був поставлений у пресвітери. Жив у великій приязні з дияконом Євагрієм. Однака ця приязнь незабаром перетворилася в страшну ворожнечу. Коли одного разу преп. Тит тяжко захворів, захотів тоді помиритися з Євагрієм, але цей не хотів і слухати про це. Коли стан здоров'я Тита погіршувався, ченці силоміць привели Євагрія до Тита, який слізно просив прощення в нього, але цей сказав, що ніколи не простить Титові. Після цих слів Євагрій впав мертвим, а Тит видужав і вже більш ніколи ні з ким не ворогував.

27 лютого, 28 (22) вересня

Тит, преп. Печерський, воїн. В молодості був воїном і в часі одного походу був тяжко ранений в голову. Одужавши, прийшов до Печерського монастиря і став у ньому ченцем. Відзначився великими подвигами. Час життя його близиче невідомий. Припускають, що жив у XIV ст.

27 лютого, 28 серпня

Федір (Феодор), мученик. Припускають, що св. Федір був варягом і прибув в Україну з Греції, де прийняв християнство. Існує також думка, що не був він варягом, а слов'янином і в часі одного з походів на Візантію попав грекам у полон, а опісля знову повернувся в Україну й замешкав у Києві. В 983 році, коли кн. Володимир переміг литовське плем'я ятвягів, що своїми нападами часто руйнувало й грабувало українську землю, кияни, які були в той час поганами, вирішили принести ідолам дві людські жертви в знак відчності за цю перемогу над ятвягами. Один жереб упав на сина Федора, вродливого юнака Івана (див. окремо). Федір спротивився дати своєго сина в жертву поганським божкам і почав проповідувати про істинного Бога. Розлючена юрба поган зруйнувала дім, в якому вони жили оба, і під руїнами цього дому вони загинули.

12 липня

Федір (Феодор), муч., боярин Чернігівський. Разом з своїм князем мучеником Михаїлом (див. окремо) був замучений в 1246 році в татарській орді. Федорові обіцяли усякі почесті, якщо він виконає поганські обряди, які відмовлявся виконати його князь Михаїл. Боярин Федір пішов проте слідами свого князя, якого було замучено на його очах. Після тяжких мук, бояринові Федорові було відрубано голову.

20 вересня

Федір (Феодор) Мовчазний, преп. Печерський. Був ченцем Києво-Печерського монастиря в XIII ст. Відбував різні подвиги, а серед них особливо відзначався подвигом мовчання. Подвиг мовчання мав служити йому для постійного скерування його думок до Бога, щоб розум не думав ні про що земне, а яzik не грішив ні одним словом. Преп. Федір осягнув високу духовну досконалість і мав від Господа дар чудотворення.

17 лютого, 28 серпня

Федір (Феодор), препмуч. Печерський. Був спочатку багатою людиною. Роздавши свій маєток, вступив до Києво-Печерського монастиря й довгі роки відбував подвиг у печері. По якомусь часі диявол викликав у нього тугу за розданим багатством. Від цієї туги врятував його інший чернець Василій, з яким він з того часу дуже заприязнився. Одного разу Федір знайшов варязький скарб і в нього постала думка втікти з ним з монастиря. Преп. Василій знову врятував його від цього й преп. Федір закопав знай-

дений скарб. Після цього, щоб не спокушатися, він віддався тяжкій праці. Пройшло після цього багато років. Син Київського князя Мстислав Святополкович звідкіс довідався про історію з варязьким скарбом і, бажаючи його дістати собі, почав допитувати преп. Федора, а коли цей через забуття не міг вказати місця, де він закопаний, ще допитував і його приятеля преп. Василія (див. окремо) й нарешті їх обох почав мучити. Від цих мук вони вмерли наступного дня. Сталося це 1098 року.

11 серпня, 28 (22) вересня

Федір (Феодор), преп., кн. Острозький. Походив з визначного княжого роду на Волині, що вів свій початок від Турово-Пинської галузі Рюриковичів. Був старшим сином першого документально відомого князя Острозького — Данила, що жив у XIV ст. Рік народження кн. Федора невідомий. Вперше згадується в джерелах в 1385 році. В 1386 році король Ягайло підтвердив за ним маєтки його батька (очевидно, після його смерті). Вже в молодому віці займав становище луцького старости (в 1387 р.), а в наступному 1388 р. згадується як воєвода Луцький. В тому часі більшість українських земель опинилася під владою Литви, за винятком Галичини, Холмщини й частини Волині, якими заволоділа Польща. Коли після унії Литви з Польщею в Креві в 1385 році, а особливо після підписання наступної унії в Городлі в 1413 році наступило обмеження прав православних українців, кн. Федір виступив в обороні цих прав, зокрема підтримуючи литовського кн. Свидригайла в його боротьбі з Польщею.

Кн. Федір Острізький вславився як добрий полководець. Літописець говорить про нього, що був він «муж великої дільности й валечности». Між іншим приймав він участь у відомій битві під Грюнвальдом у 1410 році. Пізніше підтримував гуситів у Чехії. Як припускають, нещаслива його битва з татарами в 1438 році стала зворотним пунктом в його житті. Хоч у 1441 році він був ще людиною світською, але незабаром залишає світське життя й стає ченцем Києво-Печерського монастиря. Оскільки про його світське життя збереглося багато відомостей, про його життя в Печерському монастирі знаємо дуже мало. Відомо лише, що він прийняв постриг під ім'ям Феодосія й віддався подвигам мовчання й послужу. Дата смерті його докладно не відома. На думку одних упокоївся біля 1446 року, а

на думку інших в початках другої половини XV ст. Проповідовання його відбулося не пізніше кінця XVI ст. і місці його спочивали в Дальних печерах.

11 (12) серпня, 28 серпня, та 25 травня, 20 червня і 10 жовтня
(заг. пам. Вол. святих)

Феодосій, преп., ігумен Печерський. Народився біля тридцятих років XI ст. (за іншими даними раніше) у Василеві (тепер місто Васильків) недалеко Києва в родині княжого службовця. Незабаром його батьки переїхали до Курська, де пройшли молоді роки Феодосія. Вже в дитинстві відзначився великою релігійністю й уважно сприймав науку в школі, захоплюючись оповіданнями про Христа, святих і ченців. На релігійний настрій Феодосія впливав його побожний батько, який умер, коли синові його було 14 років. Натомість мати, що мріяла про мирську кар'єру Феодосія, не мала зрозуміння до його релігійно-аскетичних зацікавлень.

Одного разу він залишив дім, щоб з якимись прочанами, чи мандрівними купцями відвідати Святу Землю, але мати наздогнала його й повернула до Курська. Довідавшись, що в деяких церквах міста бракує проскурок, Феодосій почав їх випікати, мелючи муку для проскурок на журнах. І цим була незадоволена його мати. Тоді він залишає Курськ і оселяється в іншому місті біля священика, якому допомагає, співає й читає в церкві під час Богослужень та випікає проскурки. Проте мати знайшла його й там і повернула до дому.

Маючи біля 23 років життя, Феодосій остаточно залишає Курськ і подається до Києва з твердою постановою стати ченцем. В Києві довідується він про преп. Антонія й подається до його печери. На слізні прохання Феодосія, преп. Антоній вволив його бажанню й прийняв до себе, а за короткий час благословив преп. Никонові постриги його в ченці. Коли по чотирьох роках пошукувань знайшла преп. Феодосія його мати, він і її намовив стати черницею, що вона згодом виконала в монастирі св. Миколая в Києві. Ставши ченцем, преп. Феодосій був за якийсь час поставлений в ієродиякони, а опісля в ієромонахи. Коли перший ігумен Печерського монастиря преп. Варлаам був запрошений кн. Ізяславом стати ігуменом заснованого ним монастиря св. Димитрія (пізнішого Михайлівського Золотоверхого монастиря), братія з благословення преп. Анто-

нія, що в той час вже відбував подвиг в окремій печері, одноголосно обрала своїм ігуменом преп. Феодосія (біля 1062 р.). Сталося це зовсім не випадково. Вже з самого початку прибуття свого до печери преп. Антонія, преп. Феодосій відзначився ревними чернечими подвигами — працею, постом і молитвою, що навіть здивував ними самого преп. Антонія. Часто вночі роздягався до пояса й віддавав своє тіло для кусання комах і комарів, а одночасно тяжко працював, молов на жорнах збіжжя для своєї братії або прядв вовну, співаючи при цьому псалми. На тлі почав носити власницю, про яку ніхто не знав, бо скривав її. Спав сидячи. І в сухий хліб і варені овочі й ярину. Не вживав жадного товщі.

Ставши ігуменом, преп. Феодосій не тільки не зменшив своїх подвигів, але й ще їх посилив, виконуючи всяку тяжку працю, рубав дрова, носив воду, замість доручати це комусь з молодших ченців. Джерело сил знаходив у молитві. Особливо гаряче молився вночі, проливаючи сльози й виконуючи колінопреклоніння. Одночасно він мудро керував усім монастирем. Число ченців за його ігуменства постійно збільшувалося. Цей факт, а ще більше те, що пічерне життя ченців, що мало пустельницький характер, не відповідало гуртожитковому ідеалові преп. Феодосія, примусили його перевести основну зміну в монастирі. Вже за ігумена Варлаама над печерами було збудовано невелику церкву для ченців. За ігуменства преп. Феодосія були збудовані на поверхні землі келії для ченців, що пересилилися туди з печер, в яких далі ховано лише померлих ченців або перебували деякі ченці в затворі. З того часу монастир ще більш почав розростатися.

Для впорядковання чернечого життя в ньому, преп. Феодосій постановив запровадити для монастиря Студійський устав. Для цієї цілі він доручив ченціві Печерського монастиря преп. Єфремові поїхати до Константинополя й списати там устав Студійського монастиря, що регулював чернече гуртожиткове життя й мав усталений точний порядок церковних Богослужень. Від тоді чернече життя в Печерському монастирі прийняло гуртожиткову організовану форму. Таким чином преп. Феодосій став якби другим засновником Печерського монастиря і основоположником впорядкованого за Студійським уставом чернечого життя в Україні, бо цей устав прийняли незабаром інші наші монастири, а також монастирі в усій східній Європі.

Трудове й братське життя ченців преп. Феодосій ста-
вив ще вище мовчання і роздумування, що ім віддавалися ченці, коли перебували в печері. Він вміло поєднав громадське служіння з особистим спасінням. Преп. Феодосій не тільки не ізолявав Печерський монастир від світу, але поставив його в тісний зв'язок зі світом. Цим він дав напрямок для українського чернецтва, що, перебуваючи в мурах монастиря, дбало не тільки про власне спасіння, але одночасно служило біжнім своїм і працювало для їхнього спасіння. Роля Печерського монастиря, що знаходився біля самого Києва, столиці України, була якби призначена йому самим його положенням для служіння українському народові і розвиткові духовної культури нашої батьківщини. Сам преп. Феодосій часто бував у Києві в гостині у князів і боярів і там проповідував та повчав. Печерський монастир став славним далеко поза межами самого Києва. Він став найвизначнішим з усіх монастирів в Україні і всієї східної Європи. Його відвідувало вже в ті далекі княжі часи багато людей, у тому різні князі й бояри, які приходили до преп. Феодосія за різними порадами й благословенням. Преп. Феодосій був духівником багатьох мирян. Люди охоче визнавали перед ним свої гріхи й дотримувалися його порад. Преподобний, будучи вимогливим сам до себе, ніколи не боявся докоряти тим, що робили не по-християнському. Одночасно заступався за скривджених і мужньо боронив правду. У внутрішньому житті монастиря він наглядав в ньому за всім, відвідував ченців в їхніх келіях та давав про докладне виконання уставу. Преп. Феодосій був людиною великої сили духа і справжній подвижник. Крім подвигу умертвлення пристрастів тіла молитвою і постом, носив, окрім згаданої вище власаниці, залізні ланцюги на тілі. Сам горів і запалював інших. Ніколи не був сердитим, але милостивим і тихим. Любов'ю і всепрощенням намагався навертати тих, що блудили й сходили з християнського шляху. Він повчав усіх словами й ділами та творив чудеса. Проте чудеса його не полягали на уздоровленню хворих, але на спасінню монастиря від різних небезпек та прозорливості.

Щороку у Великий піст відходив до печери, в якій опісля був похованний, і там затворявся до Вербної неділі. При монастирі влаштовував дім з церквою св. Стефана, до якого приймав бідних, калік та хворих, і монастир їх утримував.

Рівно ж дбав про в'язнів, що перебували у в'язниці в Києві, надсилаючи їм щотижня хліб. Сам був дуже скромним і одягався дуже бідно, що приводило часто до непорозумінь. Ось так, напр., один княжий візник, що дістав наказ відвезти преподобного до монастиря, прийняв його з виду за одного з убогих і сказав йому зліти з воза, сісти на коня, а сам сів на його місце. Лише близько монастиря, побачивши, що люди вітають ченця, довідався, що це був преп. Феодосій.

Ігумен Феодосій не дозволяв збирати жадних запасів у монастирі, але не зважаючи на це, навіть в роках, коли був голод, монастир не відчував біди, бо постійно знаходилися добродії, які йому допомагали, а монастир з своєї сторони допомагав потребуючим. При діяльній допомозі добродіїв монастиря, преп. Феодосій заложив у 1073 році на протилежному від монастиря горбі нову велику муровану церкву в честь Успіння Божої Матері. В скорому часі після заложення цієї церкви захворів і упокоївся 3 травня 1074 року в середньому віці. Був похований в печері під старим монастирем, яка разом з прилягаючими до неї печерами одержала назву Феодосієвих або Дальніх печер. В 1091 році були відкриті нетлінні мощі преподобного під час перенесення їх з могили в печері до церкви, яку він заснував. З того часу почалося місцеве шанування преп. Феодосія. Урочиста канонізація його як святого відбулася в 1108 році.

Життя преп. Феодосія описав докладно преф. Нестор Літописець. 3 травня і 14 серпня (перенесення мощів)

Феодосій, Святитель, Архиєпископ Чернігівський. Відомий також як Святитель Феодосій Углицький. Походив з старого українського шляхетського роду Полоницьких-Углицьких. Батько його Микита був священиком, а мати називалася Марія. Святитель народився в початках тридцятих років XVII ст. на Поділлі. Світське ім'я його невідоме. Вчився в Київській Колегії й в часі навчання прийняв чернецтво в Києво-Печерському монастирі під ім'ям Феодосія, в честь преп. Феодосія ігумена Печерського. Згодом (біля 1658 року) був висвячений в ієродиякони й проходив своє дияконське служіння в Софійському соборі в Києві. Шукаючи за спокійним місцем, де міг би віддаватися виключно служінню Богові й відбувати свої чернечі подвиги, Святитель Феодосій перебував три роки в Кру-

пицькому монастирі біля Батурина, де його було висвячено на ієромонаха. З 1662 року впродовж двох років був ігуменом Онуфрієвського монастиря в Корсуні на Київщині, а з 1664 аж до 1688 року — ігуменом відомого Видубицького монастиря під Києвом. В 1688 році на бажання Чернігівського Архиєпископа Лазаря Барановича ігумен Феодосій був переведений на настоятеля Чернігівського Єлецького монастиря й возведений в сан архимандрита. Будучи майже дев'яностолітнім, Архиєпископ Лазар Баранович сам не в силі був вже керувати своєю єпархією й виконувати свої архипастирські обов'язки, а тому запропонував архимандриту Феодосію Углицькому допомагати йому. В 1692 році на пропозицію Архиєпископа Лазаря відбувся в Чернігові собор, участь в якому взяли гетьман Іван Мазепа, представники духовенства й мирян Чернігівської єпархії. На цьому соборі рівно ж на пропозицію Архиєпископа Лазаря Барановича одноголосно було обрано архимандрита Феодосія на єпископа. Цим Архиєпископ Лазар хотів узаконити Свят. Феодосія, як свого помічника й наступника. В цей час це не було легкою справою, бо єпископів — вікаріїв тоді в Україні не було. Впродовж року Єпископ Феодосій керував Чернігівською єпархією від імені престарілого Архиєпископа Лазаря Барановича й щойно після його смерті 3 вересня 1693 року став повноправним Чернігівським Архиєпископом. На цій катедрі виявив себе, як примірний Архипастир, що мов батько дав про своє духовенство й паству, огріваючи всіх любов'ю свого серця й святічи світлом своїх добрих вчинків. Був він у добрих і сердечних відносинах з гетьманом Іваном Мазепою. Будував церкви, закладав монастири й особливу турботу виявляв щодо чернігівської друкарні при Іллінському монастирі.

Усього три з половиною роки керував він Чернігівською єпархією. Упокоївся 5 лютого 1696 року. В наслідок чи-セルних чудес, що відбувалися біля його мощів, було по-рушене питання про його канонізацію, яка відбулася у вересні 1896 року. 5 лютого, 9 вересня (відкриття мощів)

Феоктист, Святитель, Єпископ Чернігівський. До хіро-тонії на Єпископа довший час був ченцем Печерського манастиря в Києві, прийшовши до нього десь в роках 1074-1077. З 1103 року був ігуменом його. В 1108 р., дбаючи про славу Печерського манастиря, після канонізації преп.

Феодосія Печерського, вистарався в Митрополита Київського про внесення імені преп. Феодосія в списки святих по всіх єпархіях Київської митрополії. В січні 1113 року був висвячений в Єпископи на Чернігівську катедру. Висвячення його й призначення до Чернігова викликало там велику радість. Упокоївся, правдоподібно, в Чернігові, 6 серпня

Феофан, преп. Печерський, посник. Відбував подвиг у Печерському монастирі в XII ст. Близьких відомостей про нього не збереглося.

11 жовтня, 28 (22) вересня

Феофіл Плачучий, преп. Печерський. Був ченцем Печерського монастиря на переломі XI-XII століть разом з своїм молодшим братом преп. Іваном. Після смерти свого брата поєднав суворий піст з гіркими слізами. Так тривало багато років. Від постійного суворого посту й плачу дуже схуд і осліп. Преп. Марк Гробокопатель приповів йому, що за три дні до своєї смерті він стане видючим. Після цього преп. Марк скоро помер, а преп. Феофіл почав ще більше плакати, але за три дні перед своєю смертю став видючим.

29 грудня, 28 (22) вересня

Феофіл, преп. Печерський, затворник. Був ченцем Печерського монастиря в XII-XIII ст. Жадних відомостей про нього більше не збереглося.

24 жовтня, 28 (22) вересня

Феофіл, Святитель, Єпископ Новгородський. Борець за церковну й політичну незалежність Новгороду від Москви. Займав Новгородську катедру від 1471 до 1480 року. Москва силоміць усунула його й вивезла до себе та заточила в Чудовому монастирі. В 1484 р. поїхав до Печерського монастиря в Києві для поклоніння тамошнім святиням. Вмер біля Києва і був похований в Києво-Печерському монастирі.

26 жовтня, 28 серпня

Юліянія (Іуліянія), свята, кн. Ольшанська. Донька кн. Юрія Дубровицького-Ольшанського (або Гольшанського). Жила в XVI ст. і упокоїлася на 16 році життя не пізніше 1540 року. В початках XVII ст. за архимандрита Києво-Печерського монастиря Єлесея Плетенецького випадково віднайдено її нетлінні мощі біля головної Успенської церкви Печерського монастиря. Біля її мощів почали відбу-

ватися чудесні зцілення й Київський Митрополит Петро Могила канонізував її. мощі її частинно згоріли в 1718 році. Частина її мощів була в 1889 році перенесена з Антонієвої печери до Житомирського катедрального собору.

6 липня (перен. мощ.), 28 (22) вересня та 25 травня, 20 червня
i 10 жовтня (заг. пам. Вол. святих)

Юрій Угрин, див. життя Мойсея Угрина.

Ярополк (у св. хрещенні Петро), св. благовірний князь. Син вел. кн. Ізяслава Ярославовича. Був коротко в 1078 р. Вишгородським князем, а після того став Володимирським князем на Волині. В 1084 р. був вигнаний з Волині Ростиславовичами. Кн. Володимир Мономах з доручення свого батька вел. кн. Всеволода Ярославовича Київського здобув Володимир і передав його назад кн. Ярополкові. Однаке, коли кн. Ярополк висловив незадоволення, що кн. Всеволод дав місто Дорогобуж кн. Давиду Ігоревичеві, і нібито задумав виступити проти кн. Всеволода, він піslав проти Ярополка кн. Володимира Мономаха, який захопив у Луцьку в полон його дружину й матір, а сам кн. Ярополк був змушений втікати до Польщі. В 1086 р. повернувся з Польщі й помирився з кн. Володимиром Мономахом та став знову Володимирським князем. Побувши кілька днів у Володимирі, кн. Ярополк поїхав до Звенигороду Галицького. В дорозі якийсь дружинник, що йшав побіч князя, зарубав кн. Ярополка мечем, як цей лежав на возі. Тому що цей вбивник утік до Перешибля, де княжив Рюрик Ростиславович, це дало підставу сучасникам запідозрівати цього князя в підготовці цього вбивства. Тіло вбитого кн. Ярополка повезли до Володимира, а звідтам опісля до Києва, де поховано його в церкві св. Петра, яку він почав будувати.

Літописець, описуючи смерть св. кн. Ярополка, пише, що він на своєму житті зазнав багато лиха, без вини був вигнаний братами, скривджені ними, пограбований і нарешті прийняв люту смерть. Був він, за свідченням сучасників, людиною тихою, спокійною, скромною й дуже побожною. Щороку десяту частину свого майна жертвував на церкви.

21 листопада та 25 травня, 20 червня i 10 жовтня (заг. пам. Волин. святих)

ДНІ СВЯТКУВАНЬ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНСЬКИХ СВЯТИХ

(Перша дата за старим стилем, друга — за новим)

СІЧЕНЬ

- 2/15. І. Преп. Сильвестра Печ.
4/17. І. Преп. Ахили, дияк. Печ.
8/21. І. Преп. Григорія Печ. чудотв.
19/1. ІІ. Преп. Макарія, дияк. Печ., преп. Макарія Печ.
20/2. ІІ. Преп. Євфимія, скімника Печ., Преп. Лаврентія, затв.
Печ.
22/4. ІІ. Прептмч. Анастасія, дияк. Печ.
28/10. ІІ. Преп. Єфрема Печ., Єп. Переяславського.
29/11. ІІ. Преп. Лаврентія Затв., Єп. Турівського.
30/12. ІІ. Преп. Зинона, посн. Печ.
31/13. ІІ. Відкр. мощ. Свят. Микити Печ., Єп. Новгород.

ЛЮТИЙ

- 5/18. ІІ. Упок. Свят. Феодосія, Архиєп. Чернігів.
9/22. ІІ. Преп. Панкратія Печ. Відкр. мощ. Свят. Інокентія
Іркут.
10/23. ІІ. Преп. Прохоре Печ., Блаж. кн. Анни, св. Германа.
11/24. ІІ. Упок. благ. кн. Всеволода (Гавриїла).
14/27. ІІ. Преп. Ісаакія, затв. Печ.
15/28. ІІ. Преп. Пафнутія, затв. Печ.
17/2. ІІІ. Преп. Федора Мовчазника Печ.
20/5. ІІІ. Преп. Агафона, чудотв. Печ.
24/9. ІІІ. Преп. Еразма Печ.
27/12. ІІІ. Препт. Тита, пресв. Печ., і Тита Печ., воїна.

БЕРЕЗЕНЬ

- 4/17. ІІІ. Преп. Герасима.
14/27. ІІІ. Благ. кн. Київського Ростислава (Михаїла).
23/5. IV. Преп. Никона, ігуум. Печ.
24/6. IV. Преп. Захарія Печ.
28/10. IV. Прептмч. Євстратія, посн. Печ.
30/12. IV. Упок. Софонія, Єп. Іркут.
31/13. IV. Преп. Іпатія, лікаря і ціліт. Печ.

КВІТЕНЬ

- 1/14. IV. Преп. юнака Геронтія, канонарха Печ.
3/16. IV. Новомуч. Павла, невільника.

4/17. IV. Преп. Йосифа Многоболіzn. Печ.

8/21. IV. Преп. Руфа Слухняного, затв. Печ., преп. Ніфона
Печ., Єп. Новгород

15/28. IV. Благ. вел. кн. Мстислава (Федора) Київ.

24/7. V. Преп. Сави Печ., Преп. Олексія, затв. Печ.

27/10. V. Свят. Стефана, Єпископа Володимирського.

28/11. V. Упок. Свят. Кирила, Єп. Турівського.

ТРАВЕНЬ

1/14. V. Свящмуч. Макарія, Митрополита Київського.

2/15. V. Перенес. мощів благ. кнн. мучч. Бориса і Гліба.

3/16. V. Упок. преп. Феодосія, ігум. Печ.

6/19. V. Преп. Іова, ігум. і чудотв. Почаївського.

7/20. V. Новомуч. Пахомія.

8/21. V. Преп. Арсенія Трудолюбивого Печ.

10/23. V. Преп. Симона Печ., Єп. Волод. і Сузд.

11/24. V. Преп. Софонія, затв. Печ.

13/26. V. Перенес. мощ. препмуч. Макарія Овруцького.

14/27. V. Преп. Микити, затв. Печ., Єп. Новгород.

15/28. V. Свят. Ісайї Печ., Єп. Рост., преп. Ісайї Печ.

21/3. VI. Благ. кн. Константина і дітей його.

23/5. VI. Відкр. мощ. Свят. Леонтія, Єп. Рост.

25/7. VI. Собор сва. угод. Волин. (Амфілохія, Стефана, Яropolка, Федора, Іова, Макарія, Юліянні).

27/9. VI. Св. Івана з України.

ЧЕРВЕНЬ

1/14. VI. Преп. Агапита, лікаря Печ.

2/15. VI. Великомуч. Івана Нового, Сучавського.

5/18. VI. Блаж. Константина, Митр. Київ. Блаж. кн. Ігоря
(Гаврила) Чернігів. і Київського.

10/23. VI. Преп. Силуана Печ., Свят. Івана, Митр. Тобольського.

14/27. VI. Св. благ. кн. Мстислава (Юрія).

18/1. VII. Преп. Леонтія, канонарха Печ.

20/3. VII. Пам'ять усіх угод. землі Волинської.

26/9. VII. Свят. Діонісія Киянина, Архиєп. Сузд.

27/10. VII. Блаж. старця Мартина.

30/13. VII. Упок. Свят. Софонія, Єп. Іркут.

ЛІПЕНЬ

3/16. VII. Преп. Анатолія, затв. Печ.

6/19. VII. Відкр. мощ. св. Юліянні, кн. Ольшанської. Преп. Сисоя, скімника Печ.

- 10/23. VII. Преп. Антонія Печ.
- 11/24. VII. Упок. блаж. кн. Ольги (Олени).
- 12/25. VII. Мучч. Федора і Івана Київських. Блаж. Серафіона.
- 14/26. VII. Преп. Стефана Махрицького.
- 15/28. VII. Упок. св. рівноап. кн. Володимира.
- 18/31. VII. Преп. Івана Многостражданого Печ., преп. Памви, затв. Печ.
- 19/1. VIII. Преп. Паїсія Печ.
- 20/2. VIII. Відкр. мощів прептмуч. Афанасія, ігум. Берестейського.
- 21/3. VIII. Препт. Онуфрія Мовчазного й Онисима затв. Печерських.
- 24/6. VIII. Св. благ. кн. страстотерпців Бориса і Гліба (Романа і Давида). Преп. Полікарпа, архимандр. Печ.
- 26/8. VIII. Препт. Мойсея Угриня і Мойсея чудотв. Печерських.

СЕРЕПЕНЬ

- 1/14. VIII. Хрищення України.
- 6/19. VIII. Упок. Феодосіста, Єп. Чернігів.
- 7/20. VIII. Препт. Пимена посника і Пимена Многостражд. Печ.
- 8/21. VIII. Преп. Григорія, іконописця Печ.
- 11/24. VIII. Прептмуч. Федора і Василія Печ., преп. Федора кн. Острозького.
- 14/27. VIII. Перен. мощ. преп. Феодосія Печ.
- 17/30. VIII. Преп. Аліпія, іконописця Печ.
- 21/3. IX. Преп. Аврамія Трудолюбивого Печ.
- 27/9. IX. Свящмуч. Кукши і преп. Пимена Печерських.
- 28/10. IX. Собор сва. угодників Печерських, що спочивають в Дальніх (Феодосієвих) печерах: Мойсей чудотворець, Лаврентій затв., Іларіон скимник, Пафнутій затв., Мартирій диякон, Феодор кн. Острозький, Афанасій і Діонісій затворники, Феофіл Єп. Новгородський, Зинон посник, Григорій чудотв., Іпатій лікар і цілитель, Лукіян свяцмуч., Йосиф Многоболізний, Павел Слухняний, Сисой скимник, Нестор Некніжний, Памва затв., Федір Мовчазний, Софоній затв., Панкратій ієромонах, Анатолій, Аммон, Мардарій, Піор, Мартирій і Руф затворники, Веніамін, Касіян затв., Арсеній Трудолюбивий, Євфимій скимник, Тит воїн, Ахила диякон, Паїсій, Меркурій посник, Макарій диякон, Пимен посник, Леонтій і Геронтій канонархи, За-

харій посник, Силуан схимник, Агафон чудотворець, Ігнатій архимандрит і Лонгин воротар *).

Крім того в рукописних святцях згадуються того дня: Іларіон, Митр. Київський, Амфілохій, Єпископ Володимирський, Симеон, Єпископ Переяславський, ігумени Печерські — Тимофій, Досифей і Акиндин, Євлогій і Даниїл, старці.

Відкр. мощів преп. Іова, ігум. і чудотв. Почаївського.

31/13. IX. Свят. Івана, Митр. Київського.

В Е Р Е С Е Н Ъ

- 4/17. IX. Відкр. мощів Свят. Іоасафа Білгород.
- 5/18. IX. Прептмуч. Афанасія, ігум. Берест., благ. кн. муч. Гліба.
- 7/20. IX. Прептмуч. Макарія, ігум. Овруцького і Канівського.
- 9/22. IX. Відкр. мощ. Свят. Феодосія, Архієп. Черніг.
- 10/23. IX. Преп. Павла Слухняного Печ.
- 16/29. IX. Упок. Кипріяна, Митр. Київ.
- 20/3. X. Свв. мучч. кн. Михайла і боярина його Федора Чернігів.
- 21/4. X. Відкр. мощ. Свят. Димитрія, Митр. Ростов.
- 28/11. X. Собор свв. угодників Печерських, що спочивають в Ближніх (Антонієвих) печерах: Антоній, Прохір чудотв., Іван посник, Юліанія кн. Ольшанська, Василій, Федір, Полікарп архимандр. Печ., Варлаам ігум. Печ., Даміян цілитель, Никодим проскурник, Лаврентій затв., Афанасій затв., Еразм, Лука, Феофіл, Іван, Нектарій, Григорій іконописець, Кукша свящ-муч., Олексій затв., Сава, Сергій Слухняний, Меркурій Єп. Смоленський, Пимен Многоболізний, Нестор Літописець, Євстратій, Елладій затв., Єремія прозорливий, Мойсей Угрин, Іван Многостраждальний, Марк Гробокопатель, Микола Святоша, кн. Чернігівський, Григорій чудотв., Онисим затв., Матфій прозорливий, Ісаїя чудотв., Аврамій Трудолюбивий, Ніфонт Єп. Новгород., Сильвестер, Пимен посник, Онуфрій Мовчазний, Анатолій, Алітій іконописець, Сисой затв., Феофіл затв., Аре-

*) В календарях подається ще під датою 28 серпня серед святих, що спочивають в Дальніх печерах Кисво-Печерської Лаври, преп. Євфросинія, ігуменія Полоцька, донька полоцького князя Юрія. Під час прощі до Святих місць вона упокоїлася в Палестині в 1173 році. Тіло її було перевезене до Києва й довгі століття спочивало в Дальніх печерах. В 1910 році мощі її було перенесено з Києва до Полоцька. Тому що її життя не було пов'язане з Україною й мощі її вже з 1910 року не знаходяться в Києві, не подаємо її серед українських святих та не містимо її серед святих, що спочивають у Дальніх печерах.

фа затв., Спиридон проскурник, Онисифор ісповідник, Симон Єп. Сузdalський, Никон ігум. Печ., Феофан посник, Макарій, Анастасій диякон, Аврамій затв., Ісаакій затв., Ілля Муромець, Іван дитина, Никон Сухий, Єфрем Єп. Переяславський, Єроним затв. і чудотв., Тит ієромонах, Єфрем свящ., Єроним, Меладій старець і чудотв., Персій, Євстафій золотар, Павел Слухнаний чудотворець *).

30/13. Х. Свят. Михайла, перш. Митр. Київського.

Ж О В Т Е Н Ъ

- 3/16. Х. Преп. Діонісія, затв. Печ.
- 4/17. Х. Упок. св. кн. Володимира Новгород. і преп. кн. Анни. Препп. Елладія і Онисима Печ., преп. Амона, затв. Печ.
- 5/18. Х. Препп. Даміана, Єремії й Матфія Печ.
- 7/20. Х. Преп. Сергія Слухняного Печ.
- 10/23. Х. Свв. угодників Волинських.
- 11/24. Х. Преп. Феофана, посника Печ.
- 13/26. Х. Преп. Веніямина Печ.
- 14/27. Х. Преп. Миколи Святоші, кн. Чернігів, і Луцького.
- 15/28. Х. Преп. Лукіяна Печ.
- 16/29. Х. Преп. Лонгина, воротаря Печ.
- 21/3. XI. Преп. Іларіона, схимника Печ.
- 24/6. XI. Препп. Арефи, Сисоя і Феофіла, затв. Печ.
- 25/7. XI. Препп. Мартирія диякона і Мартирія затв. Печ.
- 26/8. XI. Преп. Феофіла Печ., Єп. Новгород.
- 27/9. XI. Преп. Нестора Літописця, преп. Нестора Некнижного.
- 28/10. XI. Упок. преп. Іова Почаїв. Упок. Свят. Димитрія, Митр. Рост.

*) До 1886 року загальна пам'ять преподобних Печерських, що спочивають в Близких (Антонієвих) печерах, святкувалася в першу суботу після віддання свята Вознесіння Чесного Хреста Господнього, тобто в одному з днів від 22 до 28 вересня. Почавши з 1886 року, святкування їхньої пам'яті відбувалося вже тільки 28 вересня. Під цією датою подавали день святкування пам'яті преподобних отців, що спочивають в Близких печерах, Києво-Печерські місяцеслови після 1886 року (С. В. Булгаков: «Настольная книга...», I, Київ, 1913, ст. 389, прим. 1). В інших календарях (див. також «Краткія життія святих на весь год», Варшава, 1929, ст. 201-202 та українські православні календарі, видавані на еміграції в Європі й в США) день святкування пам'яті тих преподобних Печерських подається під датою 22 вересня.

В другу неділю Великого посту святжується загальна пам'ять всіх преподобних Печерських, що спочивають у Близких і Дальніх печерах (С. В. Булгаков: «Настольная книга...», I, ст. 331).

- 29/11. XI. Преп. Аврамія, затв. Печ.
31/13. XI. Препп. Спиридона і Никодима проскурників і преп.
Анатолія затв. Печерських.

Л И С Т О П А Д

- 3/16. XI. Преп. кн. Анни Всеvolodівни
4/17. XI. Преп. Меркурія Печ.
6/19. XI. Преп. Луки Печ.
9/22. XI. Преп. Онисифора, ісповідника Печ.
19/2. XII. Преп. Варлаама, першого ігум. Печ.
21/4. XII. Благовірного кн. Яropolка (Петра)
24/7. XII. Преп. Меркурія Печ.
26/9. XII. Упок. Свят. Інокентія, єп. Іркут.
29/12. XII. Преп. Нектарія Печ.

Г Р У Д Е Н Ъ

- 2/14. XII. Преп. Афанасія, затв. Печ.
6/19. XII. Упок. блаж. Максима, Митр. Київ.
7/20. XII. Преп. Івана, посника Печ.
10/23. XII. Упок. Свят. Іоасафа Вілгород.
11/24. XII. Преп. Никона Печ. Сухого.
13/26. XII. Преп. Мардарія, затв. Печ.
19/1. I. Преп. Іллі Печ.
20/2. I. Преп. Ігнатія, архимандр. Печ.
21/3. I. Упок. Свят. Петра, Митр. Київ.
29/11. I. Препп. Марка Гробокопателя, Феофіла і Івана Печер-
ських.

УКРАЇНСЬКІ І СЛОВ'ЯНСЬКІ ІМЕНА

Українські й слов'янські імена, що їх подаємо нижче, передруковуємо зі списка українських і слов'янських імен, що був друкований в Українському Православному Церковному Календарі на 1950 рік, виданому Свящ. Синодом УАПЦ на еміграції в Штутгарті. До цього Іменослова внесли ми поправки на підставі «Списка слов'янських православних імен», що видрукований в «Українському Православному Календарі на 1962 рік», видання Української Православної Церкви в США. В дужках подані відповідні імена в грецькій, латинській, єврейській і інших мовах, яких ці слов'янські імена є дослівним перекладом.

ЧОЛОВІЧІ ІМЕНА

Аскольд	Будимир
Білогост	Будислав
Благовід (Євхимон)	Вірослав
Благовіст (Євангел)	Вишеслав
Благодар (Макарій)	Витомир
Благодат (Харитон)	Володар
Благодух (Євфілій)	Володимир
Благозван (Аристоклій)	Володислав
Благослав (Євлогій)	Воєслав
Богатир (Альвіян)	Всеволод
Богдан (Феодот)	Всеслав
Боговіст (Єрм)	Вячеслав
Богодар (Аїфал)	Гліб
Боголіт (Феопрептій)	Гнівомир
Боголюб (Феофіл)	Годомир
Богомир	Годислав
Богосвят (Назарій)	Горазд
Богосил (Ілля)	Гордислав
Богослуг (Авдій)	Горислав
Богоспас (Ісаїя)	Горновлад (Аарон)
Богумил	Горностай
Богуслав	Гостивид
Богухвал	Гостомисл
Божедар (Матфій, Феодосій,	Гримислав
Феодор)	Далібор
Боїслав (Ніканор)	Дарибор
Бойомир	Держислав (Аверкій)
Болемир	Добриня (Агафон)
Боревій	Добровіст (Агафанген)
Борис	Добробор (Калиник)
Борислав	Добровій (Калістрат)
Боронислав	Доброгост
Боян	Добролюб (Філарет)
Братислав	Добромир
Брячислав	

Добромисл	Пребислав
Доброніг (Агафонід, Агафопул)	Предислав
Доброслав (Боніфатій)	Перемислав
Добростан	Радивой
Довгослав (Лонгин)	Радогост
Домозар	Радомир
Домомир	Радомисл
Домослав	Радослав (Едесій)
Доморад	Ратимир
Драгомир	Ратислав
Драгутин	Роболюб (Авід)
Дружелюб (Філітер)	Рогволод
Ждан	Родослав (Євгеній)
Збоїслав	Ростислав (Аксентій)
Звенислав	Руслан
Зверхомир (Іринарх)	Світлан (Фотій, Аглайй)
Звіздомир (Астерій)	Світозар
Земислав	Свіtosлав (Лукій)
Ігор	Святогор
Ізяслав	Святольб
Квіtosлав (Анфія, Анфір, Анфілій)	Святополк
Красислав	Святослав
Краснодар (Порфирій)	Святош
Краснослав	Славобой
Любим (Агапій)	Славобор (Клеоник)
Любомир	Славої (Свдоким)
Любар (Ерос)	Славомир
Любослав	Славослав (Єпифаній)
Людомир	Сонцедар (Ільодор)
Людослав	Станомир
Лютослав	Станислав
Львислав (Аріян)	Стрибор
Медослав (Мелітон)	Судислав
Мечислав	Судомир
Милош	Тамир
Милютин	Твердоств (Євстафій)
Мирогост	Тихомир (Дометій)
Миролюб (Іриней)	Томислав
Мирослав (Саламан)	Улеб
Множислав (Авіт)	Хороброслав
Мстислав	Честислав (Севастіян)
Мурдролюб (Філософ)	Широслав(Амплій)
Надій (Елпідіфор)	Щастибог (Феотих)
Непобор (Яникіт)	Щастимисл (Євагрій)
Олег	Щастислав (Євтихій)
Остромеч	Щедрогост
Остромир (Акутіон)	Щедродар (Ларгій)
	Юрій (Георгій)

Яромир
Ярополк

Ярослав
Ярош

ЖІНОЧІ ІМЕНА

Благодата (Харитина)	Лікодана (Асколіяда)
Благослава (Анна)	Любов (Агапія)
Благодія (Євпраксія)	Любомира (Харита)
Богдана (Феодотія)	Людиша
Боголюба (Феофіла)	Людмила
Богомира	Людослава
Богосвята (Нонна)	Малуша
Богоріра (Феопистія)	Мечислава
Богуслава	Мирослава (Ірина)
Богута	Міліца
Божедара (Феодора, Феодосія)	Мстислава
Божена	Мудромира (Софія)
Божеслава	Надія (Елпіс)
Бойслава	Неділя (Кирика)
Бренислава	Неждана
Будислава	Ольга
Віра (Пістіс)	Остромира
Вірослава (Вівса)	Переяслава
Вітослава	Предислава (хр. ім'я Єфросинія)
Вишеслава	Радомира
Властимира	Рогніда
Володимира	Родослава (Євгенія)
Володислава	Роксана
Вячеслава	Світлана (Фотіна)
Годимира	Світослава (Аглаїда)
Гостислава (Поліксенія)	Святослава
Гремислава	Славомира
Держислава	Славута
Доброгора	Станомира
Добромира	Тамира
Доброніга	Тихослава (Галина)
Доброрада (Еввула)	Томислава
Доброслава (Агафія)	Честислава (Севастіяна)
Достослава (Преподігна)	Чистослава (Агнія)
Дубровка	Щастислава (Феліцітата)
Збоїслава	Яромира
Звенислава	Ярослава
Злата (Хриса)	
Ізяслава	
Квіtosлава (Анфіса)	
Лада	

ГОЛОВНІШІ ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Абрамович Д. Исследование о Киево-Печ. Патерике. П. 1902; Абрамович Д. Патерик Киево-Печ. монастыря. П. 1911; Киево-Печерский Патерик. Полное собрание житий святых, в Киево-Печерской Лавре подвизавшихся. М. 1911; Шахматов А. Киево-Печерский Патерик и Печерская летопись. «Изв. Отд. рус. языка и словес. Акад. Наук», 1897, кн. 2; Барсуков Н. Источники русской агиографии, П. 1882; Чижевський Д. З історії староукраїнської гагіографії, «Богословія» ч. 1, Н. Йорк 1951; Приселков М. Очерки по церковно-политической истории Киевской Руси X-XII, П. 1913; Кадлубовский, Очерки по истории древнерусской литературы житий святых, Варшава 1902; Розанов С. К вопросу о жизни преп. Антония Печ. «Изв. II Отд. Академии Наук», XIX, 1, 1914; Чагоцєв В. Жизнь и творения преп. Феодосия Печ. «Киев. Унів. Изв.», вип. 7, 8, 10, 12 за 1910 р.; Жития св. муч. Бориса и Глеба, вид. Абрамовича Д. («Отд рус. яз. Рос. Ак. Наук») 1916; Приселков М. Нестор Летописец, П. 1923; Серебрянский, Древне-русские книжеские жития, «Чт. Отд. И. Др.», ч. 3, 1915; Іларіон Митр. Бліскуча зоря в українській духовій культурі Преп. Анна Всеолодівна, Вінніпег 1960, Федотов Г. Святые древней Руси, Н. Йорк 1959; Benz E. Russische Heiligenlegende, Zürich 1953; Tschizewskij D. Das heilige Russland. Russische Geistesgeschichte, I, 10-17 Jahrhundert, Hamburg 1959; Чижевський Д. Історія укр. літератури від початків до доби реалізму, Н. Йорк 1956; Історія Києва, т. I, Київ 1960; Титов Ф. Священномученик Макарій, митр. Київський и всея Руси, «Труды Киев. Дух. Академии», 1897, кн. 2; Модест, архим. Краткия сказания о жизни и подвигах св. отцев дальних пещер Киево-Печ. Лавры, К. 1885; Сергій, Архиеп. Св. Симон, Епископ Владимирский и Сузdalский, Владимир 1899; Хойнацкий А. прот. Преподобный Йов, игумен Почаевский, его жизнь и прославление, Житомир 1878; Іларіон, Митр. Преподобний Йов Почаївський, Вінніпег 1957; Іларіон, Митр. Фортеця православія на Волині Свята Почаївська Лавра, Вінніпег 1961; Антонович С. Короткий історичний нарис Почаївської Успенської Лаври, Крем'янець 1938; Іларіон, Митр. Українська Церква за час Руїни (1657-1687), Вінніпег 1956; Есипов Н., Святитель и чудотворец Архиепископ Черниговский Феодосий Углицкий, П. 1897; Шляпкин И. Святый Димитрий Ростовский и его время, П. 1891; Попов М. Святитель Димитрий Ростовский и его труды; П. 1910; Василенко Н. Димитрий Ростовский и его литературная деятельность, «Чтен. Общ. Нест. Летоп.», К. 1912; Іларіон, Митр. Святий Димитрій Туптало. Його життя й праця. Вінніпег 1960; Димитрий Св. (Туптало) Ростовский, Сочинения, т. I-V, Київ 1881-1895; Дроздов И. Святитель Иннокентий I, Епископ Ир-

кутский, Іркутськ 1903; **Жевахов Н.** Св. Йоасаф Горленко Еп. Белгородский и Обоянський (1705-1754), Матеріали т. I і II, Київ 1909-1911; **Поселянин Е.** Русские подвижники XVIII века, П. 1905; **Йосиф, Епископ,** Св. преподобномученик Афанасий игумен Брестский, Вороніж 1899.

Амвросий, История русской иерархии, М. 1807-1815; **Словарь исторический о святых, прославленных в российской церкви**, 2 вид, П. 1865; **Ф. А. Ч. (Архиеп. Филарет)**, Русские святые, 1862; **Ігнатій**, Краткая жизнеописания русских святых, П. 1875; **Протопопов Д.** Жития святых, М. 1884; **Булгаков С. В.** Настольная книга для священно-церковно-служителей, т. I, Київ 1913; **Власовський І.** Нарис історії Української Православної Церкви, Н. Йорк, т. I — 1955, т. II — 1956, т. III — 1957; **Голубинський Е.** История Русской Церкви, Москва, т. I, ч. 1 — 1901, ч. 2 — 1904, т. II, ч. 1 — 1900, ч. 2 — 1911; **Голубинський Е.** История канонизации святых в Русской Церкви, вид. 2. М. 1903; **Грушевський М.** Исторія України-Руси, т. I-X, Н. Йорк 1954-1957; **Вінтер Е.** Візантія та Рим у боротьбі за Україну 955-1939, Прага 1944; **Васильєв В.** Очерк истории канонизации русских святых, «Чт. М. Общ. Ист. Др.», 1893, кн. 3; **Карташев А. В.** Очерки по истории Русской Церкви, т. I і II, Париж 1959; **Почилевич Л.** Сказания о населенных местностях Киевской губернии, Кіїв 1864; Краткие жития святых на весь год, Варшава 1929; **Хойнацкий А.**, прот. Православие на западе России в своих ближайших представителях или Патерик Волынно-Почаевский, М. 1888; **Жития Святых**, Изд. Братства преп. Иова Поч. Мюнхен 1950-1953; **Русский Биографический Словарь**, П. 1896-1913; **Православная Богословская Энциклопедия**, Букви А-К. П. 1904-1911; **Энциклопедический Словарь** Ф. А. Брокгауз и И. А. Ефрана, т. 1-41 + 4 додатк., П. 1890-1907.

З М І С Т

Вступ	5
Святі першого тисячоліття по Різдві Христовому, яких життя або діяльність були частинно пов'язані з Україною	10
Час життя українських святих	13
Канонізація українських святих	17
Опис життя українських святих	21
Дні святкування пам'яті українських святих	89
Українські і слов'янські імена	95
Головніші джерела і література	98

